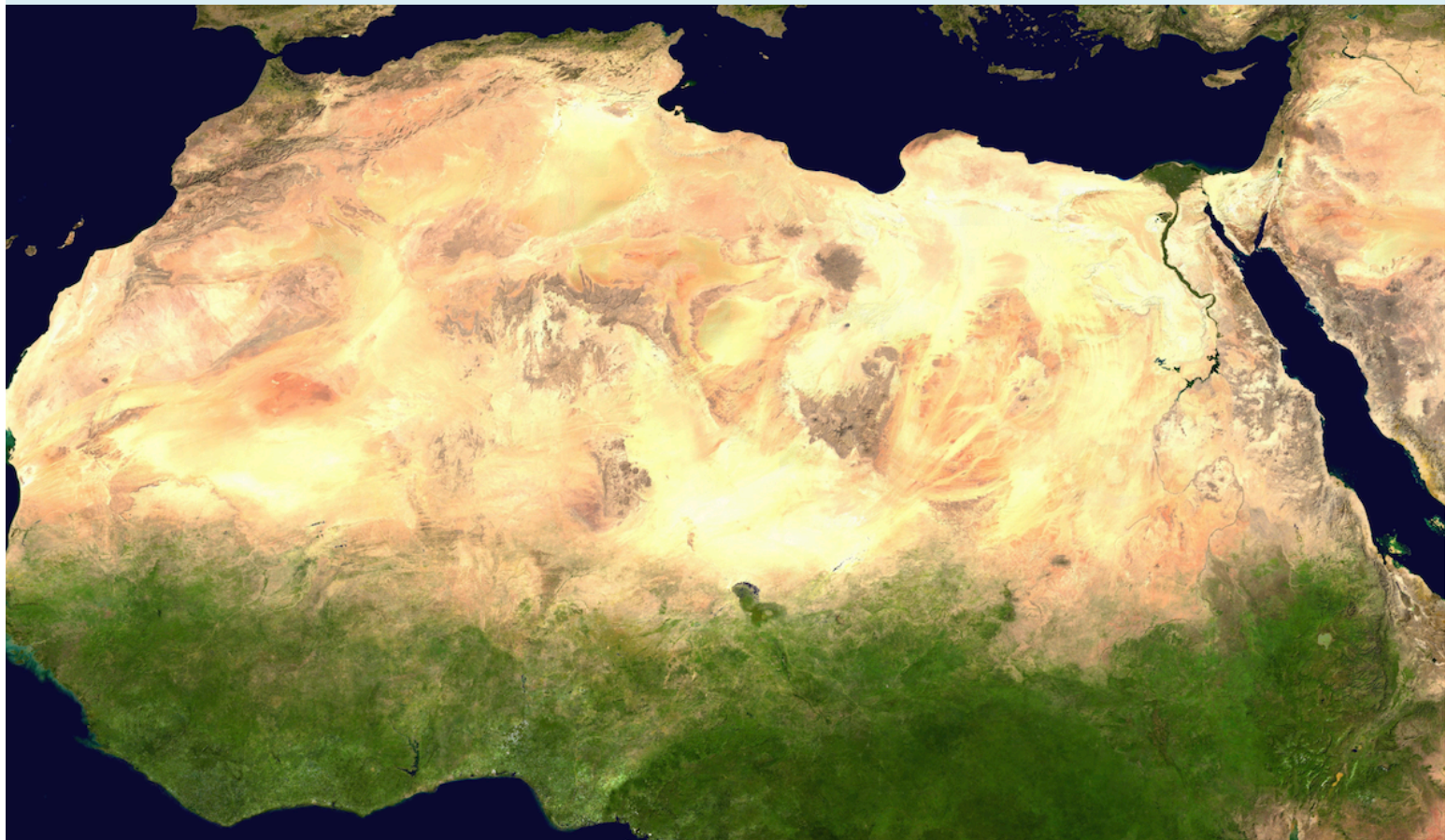

Masterscriptie

MA Internationale Betrekkingen in historisch perspectief

Transnationaal terrorisme in de Sahara het substitutie-effect

Pauline Reij

3475956

Prof. dr. I. Duyvesteyn

Universiteit Utrecht

6 juli 2015

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	3
Transnationaal terrorisme	5
Een economische analyse van terrorisme	6
Substitutie-effecten	9
Instabiliteit en crisis in de Sahara	11
Doel en opzet van het onderzoek	13
Hoofdstuk 1 - Geschiedenis	16
1.1. Algerije	17
1.2. Libië	19
1.3. Mali	22
1.4. Terroristische organisaties	25
1.5. Slot	26
Hoofdstuk 2 - Doelwitten	28
2.1. Een bredere focus	28
2.2. De strijd om Noord-Mali	30
2.3. De Verenigde Naties als doelwit.....	33
2.4. Tegenmaatregelen	37
2.5. Substitutie	38
Hoofdstuk 3 - Tactieken	40
3.1. Asymmetrische tactieken	40
3.2. Link terrorisme en georganiseerde misdaad	47
3.3. Substitutie	51
Hoofdstuk 4 - Geografische verplaatsing	52
4.1. Verschuiving van activiteiten naar de Sahara-regio	52
4.2. Verplaatsing binnen de Sahara-regio	55
4.3. Onherbergzame gebieden.....	57
4.4. Geografische verplaatsing: Boko Haram	59
4.5. Substitutie	60
Hoofdstuk 5 - Tijd	63
5.1. Opbouwen van capaciteiten in de Sahara	63
5.2. Verzwakking, fragmentatie en hergroepering.....	64
5.3. Substitutie	68
Analyse & conclusie	70
Conclusies	74
Slot	78
Literatuurlijst	81

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie “Transnationaal terrorisme in de Sahara. Het substitutie-effect”, geschreven ter afronding van de Master Internationale Betrekkingen in historische perspectief aan de Universiteit Utrecht.

Inspiratie voor het schrijven van deze scriptie over terrorisme in de Sahara-regio kwam voort uit mijn stage bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Verenigde Naties in New York in de lente en zomer van 2014. Gedurende vijf maanden was ik daar werkzaam op de Politieke Afdeling en hield ik mij voornamelijk bezig met de politieke ontwikkelingen in landen in Afrika en het Midden-Oosten. Ik wilde de kennis en ervaring die ik op de PV had opgedaan toepassen in mijn scriptie en bij het afronden van mijn Master. Ik heb daarom een brug proberen te slaan tussen verschillende conflicten in de Sahara-regio, die binnen de VN veelal apart worden besproken en niet als een geheel worden gezien. Hierbij ging ik mij richten op de vraag: wie vechten er nou precies in deze regio en wat drijft deze groeperingen om in verschillende delen en op verschillende momenten in de Sahara-regio op te duiken? Deze vragen vormden een basis voor mijn onderzoek naar verschillende substitutie-effecten en de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties die in de Sahara-regio actief zijn en door poreuze grenzen en afwezigheid van staatscontrole veel bewegingsvrijheid hebben en een grote rol hebben gespeeld en nog steeds spelen in de destabilisatie van de gehele regio.

Ik wil graag mijn scriptiebegeleider mevrouw Isabelle Duyvesteyn bedanken voor haar begeleiding.

Veel leesplezier!

Pauline Reij

Amsterdam, 5 juli 2015

Transnationaal terrorisme in de Sahara

Terrorisme is van alle tijden en kent vele vormen. Geweld tegen de heersende autoriteit is zo oud als de mensheid zelf. Door de geschiedenis heen is terrorisme een van de heftigste manieren waarop openlijk, en tot grote schok van velen, tegen het gezag verzet wordt gepleegd.¹ Al in de eerste eeuw voor Christus zijn er gevallen van terrorisme gedocumenteerd. Leden van een Joodse religieuze sekte, de *sicarii*, gewapend met dolken staken toen op klaarlichte dag omstanders neer, met als doel de gemeenschap aan te zetten tot opstand tegen de Romeinse overheersing in Palestina.²

Alle individuen in een samenleving, zowel nette burgers als zelfmoordterroristen, hebben volgens auteur Bruno Frey dezelfde reactie: wanneer de uitvoering van een bepaalde activiteit meer risico's en kosten met zich meebrengt, zal worden gekozen voor een minder risicovolle en dus goedkopere activiteit. Dit wordt de *rational choice* benadering genoemd.³ Een belangrijk voorbeeld hiervan komt uit empirisch onderzoek van William Landes uit 1978 naar vliegtuigkapingen in de Verenigde Staten tussen 1961 en 1976, één van de eerste studies op dit gebied. Hieruit is gebleken dat het toenemend risico voor terroristen om gepakt te worden en de instelling van langere gevangenisstraffen en tegenmaatregelen op vliegvelden, zoals het inzetten van röntgenscanners en extra controles voor bagage, in deze periode leidden tot een afname van dit specifieke soort terroristische aanvallen. Ook heeft de installatie van detectiepoortjes op Amerikaanse vliegvelden in 1973 volgens Landes geleid tot een afname van het aantal vliegtuigkapingen in de periode van 1973 tot 1976. Landes concludeert echter dat de tegenmaatregelen, en de daaropvolgende afname van dit soort aanslagen, hebben geleid tot een onvoorziene toename van andere terroristische activiteiten. Deze andere terroristische activiteiten brachten minder risico's voor terroristen met zich mee en zij kozen er dus voor om hun bestaande tactieken te vervangen.⁴ Studie naar deze 'vervanging', ook wel *substitutie* genoemd, vormt de kern van dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek is het blootleggen van verschillende substitutie-effecten in transnationaal terrorisme via een onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties die actief zijn in de Sahara-regio.

Het karakter van terrorisme is de afgelopen decennia sterk veranderd. In de jaren zestig tot en met tachtig was terrorisme vooral gemotiveerd door nationalisme, separatisme, Marxistische ideologie en drang naar economisch gelijkheid.⁵ Sinds het einde van de jaren zeventig, met de invasie van de Sovjet-Unie in Afghanistan en de bestorming van de Amerikaanse ambassades in Teheran in 1979, is er, aldus academici, een toename van moslimfundamentalistisch terrorisme zichtbaar.⁶ Deze toename

¹ P.R. Viotti & M.V. Kauppi, *International Relations and World Politics* (Boston 2013) 338-339.

² W. Laqueur, *A History of Terrorism* (New York 1997) 7.

³ B.S. Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?* (Cheltenham 2004) 49.

⁴ W.M. Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', *Journal of Law and Economics* 21:1 (1978) 28-29.

⁵ W. Enders & T. Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', in: A. Silke & G. Ilardi (eds.), *Researching Terrorism: Trends, Achievements, Failures* (Londen 2004) 119-137.

⁶ P. Rosendorff & T. Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism,' *Journal of Conflict Resolution* 49:2 (2005), 171-182.

kan toegeschreven worden aan de wereldwijde groei van religieus fundamentalisme en geïnspireerd door de succesvolle Islamitische revolutie in Iran.⁷ Terrorisme in de naam van religie is de voornaamste vorm van politiek geweld in de moderne wereld geworden. De oude ideologieën, zoals conflict tussen de klassen, de antikoloniale bewegingen en seculier nationalisme, hebben plaats gemaakt voor religieus extremisme. Waar het voorheen nationalistische organisaties als de IRA in Ierland en ETA in Spanje waren die de krantenkoppen haalden, zijn het tegenwoordig internationale groeperingen zoals Islamitische Staat, Boko Haram, Al-Shabaab en Al-Qaida die zich op een zeer gewelddadige manier tegen de politiek en cultuur van, voornamelijk, het Westen richten en daarmee veel media-aandacht opeisen.⁸

Auteur Audrey Cronin stelt dat er vijf brede ontwikkelingen te onderscheiden zijn die terrorisme in de eenentwintigste eeuw hebben doen vormen⁹. Ten eerste stelt zij dat het karakter van terrorisme veranderd is. Hierbij noemt zij het explosieve kruispunt van radicale islam en anti-amerikanisme¹⁰. Ze doelt hier op een mengsel van een specifieke en extreme vorm van Salafisme, gebaseerd op de leer van Sayyid Qutb, dat zich richt op een ‘verre vijand’, vooral de Verenigde Staten en Westerse bondgenoten, in plaats van op lokale Arabische regimes. Ten tweede is de methode van terrorisme veranderd. Lokale en reeds aanwezige opstanden, conflicten en oorlogen worden geëxploiteerd door mondiale terroristische groeperingen om aanhang te werven, hun tactieken te verbeteren en zo hun doelen te bereiken. Ten derde is er op het gebied van mobilisatie veel veranderd. Jihadistisch terrorisme zet zich in principe af tegen modernisering, die zij als Westers zien, maar maken tegelijkertijd gebruik van nieuwe communicatiemiddelen en het proces van globalisering om hun aanvallen effectiever en grootser te kunnen uitvoeren. Zij gebruiken het internet, mobiele telefoons, satellieten en sociale media, zoals Twitter, om hun activiteiten efficiënter te kunnen uitvoeren. Globalisering en nieuwe technologie hebben het dus mogelijk gemaakt voor terroristen en hun ideeën om zich vrijer over internationale grenzen te kunnen bewegen. Het ‘besmettingseffect’ is door het gebruik van moderne technologie groter geworden. Daarnaast heeft er een zogenaamde evolutie plaatsgevonden met betrekking tot de structuur van politiek geweld. Er zijn volgens Cronin meer robuuste terroristische organisaties opgekomen die in combinatie met andere typen niet-staatelijke actoren (zoals piraten, guerrilla’s, narcoterroristen en criminele netwerken) opereren. Terroristische organisaties zijn dus vaak direct en indirect betrokken bij drugs- en mensensmokkel, afpersing en ontvoeringen. Ten slotte is de mindset van terroristen veranderd. Twintigste-eeuws strategisch denken en eenentwintigste-eeuwse proliferatie heeft met elkaar gebotst. Er is, volgens Cronin, te veel vertrouwen in verouderde, staatsgecentreerde strategische modellen. Westers

---

⁷ Enders & Sandler, ‘What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?’, 122-123.

⁸ Nationaal Coördinator Terrorismen en Veiligheid, ‘Wat is terrorisme?’, <https://www.nctv.nl/onderwerpen/tb/watisterrorisme> (4 november 2014).

⁹ A.K. Cronin, ‘What is Really Changing? Change and Continuity in Global Terrorism’, in: H. Strachan & S. Scheipers (eds.), *The Changing Character of War* (Oxford 2011) 134-148.

¹⁰ Cronin, ‘What is Really Changing? Change and Continuity in Global Terrorism’, 134-148.

strategisch denken is onbekwaam om effectief te reageren op de dreiging van niet-statelijke actoren in de eenentwintigste-eeuw.¹¹

Religieus extremisme en jihadistische terrorisme vormen een bedreiging voor de gehele mensheid. Bepaalde religieuze groepen zien het gebruik van geweld als een manier van zuivering. De burgers van een land, waaraan de heilige oorlog of *jihad* is verklaard, worden gezien als vijand en legitiem doel.¹² Recente terroristische aanslagen, vooral de aanslagen op het World Trade Center in New York en andere vliegtuigkapingen op 11 september 2001 (afgekort 9/11), hebben op een zeer acute en schokkende manier de potentiële dreiging van hedendaags internationaal terrorisme blootgelegd.¹³

Transnationaal terrorisme

Terrorisme kent geen eenduidige definitie. Een definitie die in literatuur echter vaak wordt gebruikt is:

Terrorism is the premeditated use or threat of use of violence by individuals or subnational groups to obtain a political or social objective through intimidation of a large audience beyond that of the immediate victims.¹⁴

In deze definitie komen twee essentiële onderdelen naar voren: het politieke motief van terroristen en het gebruik of dreiging van het gebruik van geweld als middel om het publiek angst in te boezemen. Terrorisme is een strategisch dwangmiddel. Het doel van terroristen is om, naast hun directe slachtoffers, zoveel mogelijk mensen te bereiken. Terroristen willen hun aanvallen willekeurig laten lijken zodat de dreiging van hun terreur in de samenleving voelbaar is en zij hun politieke of sociale doeleinden kunnen bereiken. De relatie en wisselwerking tussen terroristen en de media is van groot belang om dit dreigingsbeeld te verspreiden.

Terrorisme kent grofweg twee varianten: binnenlands terrorisme en transnationaal terrorisme. Het binnenlands terrorisme richt zich tegen de regering, instituties, burgers en beleid van een bepaalde staat. In dit geval zijn de daders, de slachtoffers en het publiek afkomstig uit hetzelfde land. De impact van terrorisme is voelbaar in de staat en de verantwoordelijkheid voor het vormen en uitvoeren van contraterrorismebeleid ligt bij die staat. Transnationaal terrorisme heeft daarentegen implicaties voor twee of meerdere staten. Een incident kan in land A beginnen en in land B eindigen, zoals bij

---

¹¹ Cronin, 'What is Really Changing? Change and Continuity in Global Terrorism', 134-148.

¹² Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 123-124.

¹³ T. Sandler, D.G. Arce & W. Enders, 'Transnational terrorism', in: B. Lomborg (ed.), *Global Crises, Global Solutions* (Cambridge 2009) 516-584.

¹⁴ B. Hoffman, *Inside Terrorism* (New York 2006) 31.; Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 172-173.; W. Enders & T. Sandler, 'After 9/11: Is it all different now?', *Journal of Conflict Resolution* 49:2 (2005) 259-277.

vliegtuigkapingen of ontvoeringen van buitenlandse medewerkers.¹⁵ De ‘spill-over’ van terrorisme kan gedefinieerd worden als transnationaal terrorisme. Politieke grieven in het Midden-Oosten hebben bijvoorbeeld geleid tot aanslagen in Europa, zoals de aanslagen op de metro in Madrid op 11 maart 2004. Terroristen eisen hiermee bredere mediabelangstelling op en vestigen de aandacht van de internationale gemeenschap op hun politieke agenda.

Een economische analyse van terrorisme

Hedendaags transnationaal terrorisme brengt dus een acute, voelbare dreiging voor de gehele internationale gemeenschap met zich mee. Terroristen gebruiken een mix van aanvallen waardoor er bij de autoriteiten en burgers de perceptie bestaat dat incidenten willekeurig zijn. Autoriteiten zetten daarom middelen in om de bevolking te beschermen en trachten de dreiging voor hun eigen land zoveel mogelijk te verminderen. Overheden verhogen bijvoorbeeld de uitgaven aan nationale veiligheid en defensie, versterken internationale samenwerking en vormen eigen contraterrorismebeleid. Het is belangrijk om de effectiviteit van deze tegenmaatregelen te evalueren om de dreiging van transnationaal terrorisme beter tegen te gaan. Hiervoor blijkt een economische perspectief uiterst nuttig.

Economie wordt als discipline niet vaak gebruikt bij onderzoek naar terrorisme. Economische analyse van transnationaal terrorisme heeft echter geleid tot interessante bevindingen. De economische discipline biedt namelijk een nuttige kijk op samenlevingen en het gedrag van de mens in het algemeen en dus ook specifiek op terrorisme. Economische modellen van menselijk gedrag zijn toepasbaar in de politieke wetenschap, ook wel *Political Economy* genoemd, en terrorisme. De microeconomie bestudeert de economische keuzes en gedrag van individuen. Hierbij gaat men ervan uit worden gegaan dat personen hun eigen doelen willen bereiken en daarbij rekening houden met de beperkingen die van buitenaf opgelegd worden.¹⁶

Auteurs Todd Sandler, Walter Enders en Peter Rosendorff¹⁷ houden zich bezig met economische analyse van terrorisme. Zij kunnen worden gezien als grondleggers van empirisch economisch onderzoek naar keuzes van terroristen en de effectiviteit van contraterrorismebeleid van overheden. Hun onderzoek is gedaan op basis van de dataset *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events* (ITERATE), deze is ontwikkeld door voormalig CIA-medewerker Edward Mickolus en bestaat uit een overzicht van alle data over terroristische aanslagen en incidenten van 1968 tot

---

¹⁵ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 6-7.

¹⁶ L. Lindauer, ‘Rational Choice Theory, Grounded Theory, and Their Applicability to Terrorism’, *The Heinz Journal* 9:2 (2012) 4-6.

¹⁷ Enders & Sandler, ‘After 9/11: Is it all different now?’, 259-277. ; T. Sandler & W. Enders, ‘An economic perspective on transnational terrorism’, *European Journal of Political Economy* 20 (2004) 301-316. ; Rosendorff & Sandler, ‘The Political Economy of Transnational Terrorism’, 171-182. ; Enders & Sandler, ‘What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?’, 119-137.

2002.¹⁸ ITERATE is gebaseerd op een breed scala van informatie, onder andere uit bronnen van Reuters, AP, *Foreign Broadcast Information Service* (FBIS) en belangrijke Amerikaanse kranten. Sandler, Enders en Rosendorff hebben deze dataset gebruikt om economische en econometrische methodes toe te passen op terrorisme en om zo problemen met betrekking tot terrorisme beter te begrijpen. Aan de basis hiervan ligt de aanname dat terroristen, net als andere individuen, rationele wezens zijn die hun keuzes zorgvuldig afwegen. Auteur Bruno Frey richt zich in zijn boek *Dealing With Terrorism: Stick or Carrot?*¹⁹ ook op een economische dimensie en stelt dat het wellicht tegenstrijdig lijkt om terroristen, en vooral zelfmoordterroristen, als rationeel te zien. Zij zijn namelijk bereid om hun leven te geven voor het hogere doel en kunnen na hun dood niet profiteren van de gevolgen van hun gedrag. Hedendaagse terroristen zien hun acties volgens Frey echter als een belangrijk deel in de Heilige Oorlog en beschouwen zichzelf als martelaren. Daarnaast houden ze vast aan de belofte voor spirituele beloningen voor henzelf en substantiële financiële beloningen voor hun familie na hun dood. Zij maken dus wel degelijk een rationele afweging volgens Frey.²⁰

Alle individuen in een samenleving hebben volgens Frey dezelfde reactie: wanneer de uitvoering van een bepaalde activiteit meer risico's en kosten met zich meebrengt, zal worden gekozen voor een minder risicovolle en dus goedkopere activiteit. Dit wordt de *rational choice* benadering genoemd.²¹ Uit onderzoek van William Landes uit 1978 blijkt dat de afname van het aantal kapingen samenhangt met bepaalde tegenmaatregelen, zoals langere gevangenisstraffen en het inzetten van röntgenscanners op vliegvelden.²² Landes concludeert echter dat de tegenmaatregelen, en de daaropvolgende afname van een bepaald soort aanslagen, hebben geleid tot een onvoorziene toename van andere terroristische activiteiten. Deze andere terroristische activiteiten brachten minder risico's voor terroristen met zich mee en zij kozen er dus voor om hun bestaande tactieken te vervangen.²³ Studie naar deze 'vervanging', ook wel *substitutie-effect* of *waterbed-effect* genoemd, vormt de kern van dit onderzoek.

Uit onderzoek van auteurs Sandler, Enders en Rosendorff²⁴ naar de kosten-baten analyse van terroristen en het contraterorismebeleid van overheden blijkt eveneens dat terroristen duurdere en risicovolle doelwitten zullen vervangen door goedkopere doelwitten. Volgens Enders en Sandler evalueren en kiezen terroristische groepen hun strategieën op basis van de *Household Production*

¹⁸ E.F. Mickolus, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1968-1977* (Ann Arbor 1982). ; E.F. Mickolus, T. Sandler, J.M. Murdock & P. Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1978-1987* (Dunn Loring 1989). ; E.F. Mickolus, T. Sandler, J.M. Murdock & P. Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1988-1991* (Dunn Loring 1993). ; E.F. Mickolus & P. Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1992-2002* (Dunn Loring 2003).

¹⁹ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 49-53.

²⁰ Ibidem, 49-53.

²¹ Ibidem, 49-53.

²² W.M. Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', *Journal of Law and Economics* 21:1 (1978) 28-29.

²³ Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', 28-29.

²⁴ Enders & Sandler, 'After 9/11: Is it all different now?', 259-277. ; Sandler & Enders, 'An economic perspective on transnational terrorism', 301-316. ; Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 171-182. ; Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 119-137.

Function. Hieruit blijkt dat als een tactiek minder duur wordt door technologische verandering, dat die ‘nieuwe’ tactiek de voorkeur heeft.²⁵ Terroristen wegen dus de mogelijkheid dat zij gepakt kunnen worden af en nemen het niveau van de voorziene straffen mee in hun overweging. Terroristen zijn rationele wezens die bewust kiezen voor de goedkoopste en minst risicovolle tactiek. Wanneer terroristen tegen veranderingen aanlopen die hun bestaande tactieken vermoeilijken, duurder maken of als er nieuwe technologieën opkomen die andere tactieken goedkoper maken en zorgen voor een hogere slagingskans, zullen zij daarvoor kiezen en hun bestaande tactieken vervangen. Deze ontwikkeling wordt het *substitutie-effect* genoemd. Het substitutie-effect heeft, volgens Enders en Sandler, bijvoorbeeld plaatsgevonden toen de beveiliging van Amerikaanse ambassades, als gevolg van de aanslagen tijdens 9/11, flink werd opgeschroefd.²⁶ Terroristen reageerden hierop door niet de ambassades en instanties zelf aan te vallen maar zich te richten op directe aanslagen tegen diplomatiek en militair personeel buiten de beschermde instellingen.²⁷ Terroristen kiezen dus niet alleen voor een tactiek die minder kostbaar is en minder directe risico’s met zich meebrengt, zij zullen ook overgaan op nieuwe technieken die door technologische ontwikkelingen goedkoper zijn geworden.²⁸ Het substitutie-effect vindt ook plaats bij andere groepen, bijvoorbeeld bij potentiële slachtoffers en buitenlandse investeerders. Ook zij kiezen hun vakantie- of investeringsbestemming op basis van het waarneembare gevaar.²⁹

Auteurs proberen een antwoord te vinden op de vraag wat mensen drijft om zich aan te sluiten bij een terroristische organisaties en terreuraanslagen uit te voeren. Hierboven is de *rational choice* benadering besproken maar er zijn ook auteurs die het niet eens zijn met deze benadering. Auteur Max Abrahms bijvoorbeeld is kritisch over de benadering en heeft onderzoek gedaan naar de effectiviteit van terroristische groeperingen bij het bereiken van hun doelen.³⁰ Hij ontdekte ten eerste dat de 28 groeperingen die hij onderzocht slechts 7% van de tijd hun doelen bereikten en dat dit lage slagingspercentage verbonden was aan de keuze voor doelwitten. Terroristen bereikten hun doelen namelijk minder snel wanneer zij burgers als doelwit hadden dan als zij militaire doelen raakten. Volgens Abrahms klopt de *rational choice* benadering daarom niet want terrorisme blijkt een zeer ineffectief instrument en het slagingspercentage is zo laag dat het niet door strategisch rationeel gedrag van mensen kan worden uitgelegd.

De *rational choice* benadering is dus niet universeel aanvaard. Auteurs Barney Glaser en Anselm Strauss bijvoorbeeld hebben in 1967 de *grounded theory* ontwikkeld. Deze theorie stelt dat de *rational choice* benadering slechts conclusies trekt uit *a priori* aannamen en microeconomische experimenten en dus niet volledig is. De *grounded theory* baseert zich daarentegen op veldwerk,

²⁵ R.A. Pulgar-Betancourt, ‘Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?’, *CGC Georgetown University – Universia* 3:2 (2009) 30-50.

²⁶ Enders & Sandler, ‘After 9/11: Is it all different now?’, 259-260.

²⁷ Ibidem, 275-277.

²⁸ Pulgar-Betancourt, ‘Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?’, 30-50.

²⁹ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 53.

³⁰ M. Abrahms, ‘Why Terrorism Does Not Work’, *International Security* 31:2 (2006) 42-78.

onderzoek op ‘grond’ en direct contact met geradicaliseerde individuen om achter hun motivatie voor bepaald gedrag te komen. Deze theorie gaat dus direct naar de bron en maakt gebruik van informatie van politie, gearresteerde terroristen en gederadicaliseerde terroristen.³¹ Een voorbeeld van de *grounded theory* kan worden gehaald uit de aanslag door Anders Breivik in Noorwegen in de zomer van 2011. Hierbij kwamen op het eiland Utøya en in de hoofdstad Oslo 77 mensen om het leven bij een schietpartij en bomaanslag. Terwijl de *rational choice theory* zou focussen op het rationele gedrag van Breivik als een ‘heilige strijder’, zijn de Noorse autoriteiten er door gebruik te maken van de *grounded theory* er door de vondst van Breivik’s manifesto achter gekomen dat Breivik Europa wilde redden van de moslims en anderen wilden inspireren om tot actie over te gaan.³²

Hoewel er dus vele verschillende visies zijn over de vraag wat mensen drijft om zich aan te sluiten bij een terroristische organisaties en terreuraanslagen uit te voeren, is voor dit onderzoek gekozen om uit te gaan van de *rational choice* benadering. De aanname dat terroristen rationele wezens zijn vormt de theoretische basis voor dit onderzoek. In de studie naar substitutie-effecten is het belangrijk om het rationele gedrag en keuzes van terroristen en de tegenmaatregelen van overheden vast te stellen om de substitutie-effecten te kunnen ontdekken. In dit onderzoek wordt dus uitgegaan van de aanname dat het gedrag van terroristen niet statisch is en dat het zich kan aanpassen aan veiligheidsmaatregelen. Terroristen zullen altijd de risico’s, kosten en baten van verschillende doelwitten, manieren van aanvallen, plaats van aanval en tijd zorgvuldig afwegen. Zij maken dus een berekening en kiezen de optie die hun beoogde doel het beste zal kunnen realiseren.³³

Substitutie-effecten

Het is nuttig om de verschillende manieren waarop substitutie plaatsvindt vast te stellen. Frey onderscheidt vier verschillende substitutie-effecten: doelwitten, tactieken, geografische verplaatsing en tijd.³⁴

Doelwitten

Ten eerste kiezen terroristen bepaalde doelwitten of objecten die makkelijker en dus minder duur zijn om aan te vallen, aldus Frey. Ook Sandler en Enders stellen dat de prijzen die terroristen betalen voor een bepaalde aanslag worden beïnvloed door tegenmaatregelen die voortvloeien uit contraterrorismebeleid van overheden en instanties, zoals de detectiepoortjes op vliegvelden of de betere beveiliging van ambassades. Tegenmaatregelen leiden tot een hoger risico en hogere prijs (*per-*

³¹ B.G. Glaser & A.L. Strauss, *The Discovery of Grounded Theory* (New Brunswick 1967).

³² Lindauer, ‘Rational Choice Theory, Grounded Theory, and Their Applicability to Terrorism’, 6-7.

³³ Sandler & Enders, ‘An economic perspective on transnational terrorism’, 311-313. ; Rosendorff & Sandler, ‘The Political Economy of Transnational Terrorism’, 171-173. ; F. Schneider, T. Brück & D. Meierrieks, ‘The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism: A survey (Part II)’, *Economics of Security, working paper* 45 (2010) 4-15.

³⁴ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 52-53.

unit price) voor terroristen om aanvallen op bepaalde doelwitten uit te voeren. De nu duurdere doelwitten worden vervangen door goedkopere opties.³⁵

Tactieken

Ten tweede vervangen terroristen manieren van aanvallen. Indien de ene manier van aanvallen moeilijker wordt gemaakt, zullen terroristen een andere of nieuwe methode gebruiken om het beoogde resultaat te bereiken. Veiligheidsmaatregelen op Amerikaanse vliegvelden in 1973 bijvoorbeeld hebben, zoals hierboven is beschreven, vliegtuigkapingen risicovoller en kostbaarder gemaakt voor terroristen.³⁶ Tegelijkertijd zorgden deze maatregelen ervoor dat terroristen zich gingen richten op andere soorten gijzelingsmissies en acties, zoals het kapen van een vliegtuig op een luchthaven buiten de VS om detectie te voorkomen.³⁷ Ook de verhoging van de prijzen van wapens, die een belangrijk onderdeel zijn van moordaanslagen, kan leiden tot een afname van het aantal moordaanslagen en een toename van het aantal goedkopere bomaanslagen en dreigingen.³⁸

Geografische verplaatsing

Daarnaast gaan terroristen over tot aanvallen in landen of regio's waar hun kansen voor succes hoger zijn. Terreur kan dus geografisch verschuiven. Terroristen profiteren van zwakke schakels in relatief minder beschermde gebieden, bijvoorbeeld op plekken waar grenzen zwak zijn, en doen hun voordeel met verminderde veiligheid. 'Terrorists substitute from hard to soft targets in the wake of security changes', volgens Enders en Sandler.³⁹ Deze verschuiving kwam bijvoorbeeld aan het licht toen de VS, naar aanleiding van de aanslagen op 9/11, zijn ambassades in het buitenland extra ging beveiligen. Als gevolg hiervan nam het aantal aanslagen op de gebouwen en instanties af maar kozen terroristen ervoor om ambassadepersoneel buiten de ambassades, op niet beveiligde locaties, aan te vallen.⁴⁰ Dit heeft in de jaren erna geleid tot meer moordaanslagen buiten beveiligde instanties. Ook de verbetering van de binnenlandse veiligheid in de VS en Europa heeft geleid tot meer aanslagen op Amerikaanse en Europese belangen in het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Azië waar de *softer targets* zich bevinden en deze makkelijker aan te vallen zijn.⁴¹

---

³⁵ Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 120.

³⁶ Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', 28-29.

³⁷ Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 120.

³⁸ Ibidem, 128.

³⁹ Enders & Sandler, 'After 9/11: Is it all different now?', 275.

⁴⁰ Ibidem, 259-260.

⁴¹ Ibidem, 275-276.

Tijd

Ten slotte is de factor tijd ook een substitutie-effect. Terroristen putten hun beschikbare bronnen uit zodat ze daarna hun capaciteit weer moeten opbouwen. Terroristische activiteiten kunnen dus in bepaalde periodes pieken, dit leidt tot zogenaamde cycli van activiteiten. Een voorbeeld hiervan is te vinden naar aanleiding van een bombardement in een West-Berlijnse nachtclub op 5 april 1986 waar Libië volgens de Amerikanen voor verantwoordelijk was. Het gevolg was een hardhandige Amerikaanse wraakactie tegen Libië. Dit leidde direct tot een sterke toename van terroristische aanvallen tegen Amerikaanse en ook Britse belangen. Hierna was echter een tijdelijke stilte van aanslagen vast te stellen. Terroristen hadden hun opgebouwde reserves en toekomstige plannen versneld uitgevoerd om direct te kunnen reageren op de Amerikaanse actie. Hun bronnen waren hierdoor uitgeput en ze hadden een aantal jaar de tijd nodig, tot de aanslag op een vliegtuig boven Lockerbie in 1988, om zich te herpakken.⁴²

Contraterrorismebeleid en tegenmaatregelen hebben zodoende een grote invloed op de manier van werken van terroristische organisaties en hun ontwikkeling. Op deze manier brengt transnationaal terrorisme dreigingen en veiligheidsproblemen voor de internationale gemeenschap en afzonderlijke landen aan het licht. Contraterrorismebeleid heeft namelijk niet alleen gevolgen voor terroristen, het kan ook de kwetsbaarheid van landen die als terroristisch doelwit worden gezien verhogen. Volgens Rosendorff en Sandler beïnvloedt het contraterrorismebeleid van verschillende landen elkaar sterk en kan het beleid van het ene land cruciale gevolgen hebben voor de risico's op aanslagen in het andere land. Zij stellen daarom ook dat de dreiging van terrorisme niet slechts door één land kan worden opgelost.⁴³ Aldus Enders en Sandler hangt de algehele effectiviteit van contraterrorismebeleid af van de directe en indirecte effecten die door het substitutie-effect aan het licht komen.⁴⁴ Een studie naar substitutie-effecten van transnationaal terrorisme kan veel inzichten bieden. Het doel van dit onderzoek is daarom het blootleggen van verschillende substitutie-effecten in transnationaal terrorisme via een onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van vier belangrijke terroristische organisaties die actief zijn in Noordelijk en Westelijk Afrika, vooral de Sahara-regio.

Instabiliteit en crisis in de Sahara

Radicaal religieus fundamentalisme wordt sinds de jaren tachtig steeds meer gezien als een grote, wellicht zelfs de grootste, dreiging voor vrede en democratie in de wereld. Als bron en voedingsbodem van moslimextremisme en jihadistisch terrorisme wordt overwegend gewezen naar zwakke staten en regio's in het Midden-Oosten, Azië en Afrika. De zwakke staatsstructuren van

---

⁴² Sandler & Enders, 'An economic perspective on transnational terrorism', 311-313.

⁴³ Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 171-173.

⁴⁴ Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 120.

landen in de Maghreb⁴⁵ en de Sahel⁴⁶ zorgen ervoor dat deze landen een perfecte voedingsbodem voor terrorisme vormen.⁴⁷ Conflict en geweld in deze regio gaan om beheersing van de staat, een monopolie op politieke macht, inkomsten uit grondstoffen, grootschalige wapen- en drugsmokkel en andere soorten criminaliteit. Het geweld wordt extra gevoed door etnische, religieuze en sociaaleconomische tegenstellingen. Ook de zeer poreuze grenzen in de regio zorgen ervoor dat conflicten zich makkelijk kunnen verplaatsen:

De grote mobiliteit betekent o.a. dat als resultaat van een succesvolle interventie in het ene land terroristische groeperingen weer in een aangrenzend land kunnen opduiken (het ‘waterbedeffect’).⁴⁸

Met de uitbraak van de Arabische Lente in Libië en de crisis in Mali is de veiligheidssituatie in Noordelijk Afrika de laatste jaren steeds meer een bron van zorgen gebleken voor de internationale gemeenschap. Westerse staten en internationale organisaties hebben deze onveiligheid en hun antwoord hierop opgepakt door zich vooral te richten op de Sahel. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het opzetten van een zogenaamde ‘Sahel Strategy’ door de Europese Unie in samenwerking met de Economic Community Of West African States (ECOWAS)⁴⁹. Westerse overheden zien meer voordelen bij het richten op de zwakke en hulpbehoevende staten in de Sahel en voelen minder voor samenwerking met staten zoals Algerije en Libië die traditioneel gezien wantrouwig tegenover Westerse inmenging rond hun zuidelijke grenzen staan.⁵⁰ Het is echter van belang om de Sahel- en de Maghreb-regio, die vaak los van elkaar bestudeerd worden, als één Sahara-regio te zien. Dit geeft een breder en vollediger beeld. Onveiligheid, criminele en extremistische netwerken vormen een substantieel probleem voor alle staten in de Sahara, niet alleen voor die van de Sahel.⁵¹ Noord-Afrikaanse staten maken deel uit van het probleem en worden in dit onderzoek dan ook meegenomen. De focus in dit onderzoek ligt daarom op de ontwikkelingen in de gehele Sahara-regio. Algerije, Libië, Mali, Mauritanië en Niger, delen poreuze grenzen, zijn politiek erg instabiel en hebben recentelijk veel te maken gehad met religieus terrorisme. Om deze redenen zal de focus in dit onderzoek voornamelijk op deze landen liggen.

⁴⁵ De Maghreb bestaat uit: Marokko, Algerije, Tunesië, Mauritanië en Libië.

⁴⁶ Tot de Sahel-regio worden de landen Senegal, Gambia, Mauritanië, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigeria, Tsjaad, Sudan, Ethiopië, Eritrea, Djibouti en Somalië gerekend.

⁴⁷ Y. Zoubir, ‘Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches’, in: Y. Zoubir (ed.), *Global Security Watch – The Maghreb* (Santa Barbara 2013) 100-101.

⁴⁸ J. Rood, ‘Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde’, *Clingendael Institute* (juni 2014) 56.

⁴⁹ European Union External Action Service, ‘Strategy for Security and Development in the Sahel’ (2011).

⁵⁰ W. Lacher, ‘The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation’, *Stability: International Journal of Security and Development*, 2:2 (2013) 1-3.

⁵¹ M. Pellerin, ‘Geopolitical Disruptions in the Sahel: an Opportunity for Global Cooperation?’ in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 71-85.

Doel en opzet van het onderzoek

In veel literatuur⁵² over transnationaal terrorisme in de Sahara komt een dringend probleem naar voren, namelijk: door de poreuze grenzen en de link tussen terrorisme en georganiseerde misdaad hebben terroristische organisaties in de Sahara-regio vrij spel gehad. Deze groeperingen oefenen veel invloed uit op de lokale bevolking en hebben de mogelijkheid om zich vrij te bewegen. Opvallend hierbij is dat, zeker na de val van Kaddafi in Libië, er een bepaalde tendens ontstaan is waarbij terroristische organisaties zich hebben verplaatst en zich verder hebben ontwikkeld in een fragiele regio, met als meest ernstig gevolg de politieke crisis en instabiliteit in Mali. Er is een gebrek aan recent onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties die veel invloed hebben op stabiliteit en veiligheid van alle landen in de regio.

Transnationale terroristische organisaties vormen een grote bedreiging voor de stabiliteit van de staten en de veiligheid van de bevolking in de Sahara-regio. Een belangrijke vraag hierbij is: hoe hebben transnationale terroristische organisaties zich ontwikkeld in de Sahara-regio sinds de Arabische Lente en hebben er in het kader van die ontwikkelingen substitutie-effecten plaatsvonden?

Dit onderzoek tracht een antwoord te vinden op de vraag hoe transnationale terroristische organisaties zich hebben ontwikkeld in de Sahara-regio sinds de Arabische Lente en er in het kader van die ontwikkelingen substitutie-effecten hebben plaatsvonden? De ontwikkeling van transnationale terroristische organisaties loopt samen met de tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties. Contraterrorismebeleid en de ontwikkeling van terroristen hangt nauw samen. Terroristische organisaties hebben zich op een bepaalde manier bewogen of ontwikkeld en daar zijn vervolgens door overheden en internationale organisaties tegenmaatregelen tegen genomen, bijvoorbeeld in de vorm van een militair offensief van de Franse regering of een vredesmissie van de VN. Dit onderzoek richt zich op de reactie van terroristen op deze tegenmaatregelen en zal proberen vast te stellen of terroristen door tegenmaatregelen hun strategie hebben gewijzigd. In dit onderzoek zal naar voren komen dat er inderdaad substitutie-effecten in de vier verschillende vormen hebben plaatsgevonden, wanneer dit heeft plaatsgevonden en door welk beleid.

In dit onderzoek staan substitutie-effecten in transnationaal terrorisme in de Sahara centraal. Er zal echter geen gebruik gemaakt worden van kwantitatieve statistieken of econometrisch onderzoek naar substitutie-effect zoals door auteurs Enders, Sandler en Rosendorff⁵³ wordt gedaan in hun studies. Dit onderzoek zal bestaan uit literatuurstudie en historische beschrijving van ontwikkelingen over de tijd. Het behandelt de belangrijkste ontwikkelingen in de Sahara-regio op het

⁵² Onder andere: Aning & Amedzator, 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', 59-69. ; Lacher, 'The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation', 1-3. ; Rood, 'Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankel wereldorde', 154-156. ; A. Arief & K. Johnson, 'Crisis in Mali', in: A. Haney & C.M. Nicholson (eds.), *Conflict Zones. Syria and Mali* (New York 2013) 55-79.

⁵³ Enders & Sandler, 'After 9/11: Is it all different now?', 259-277. ; Sandler & Enders, 'An economic perspective on transnational terrorism', 301-316. ; Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 171-182. ; Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 119-137.

gebied van veiligheid en transnationaal terrorisme van de afgelopen paar jaar, voornamelijk sinds de uitbraak van de Arabische Lente in 2010. Een eerste hoofdstuk zal echter in het teken staan van de geschiedenis van de Sahara-regio. In dit hoofdstuk zal aandacht worden besteed aan de geschiedenis van landen in de Sahara-regio en de ontwikkeling en herkomst van de terroristische organisaties. Het verleden vormt de basis voor de recente ontwikkelingen die sinds de Arabische Lente hebben plaatsgevonden. Om deze ontwikkelingen beter te begrijpen is het belangrijk om de voorgeschiedenis van landen in deze regio te beschrijven. De hoofdstukken die volgen zullen voortbouwen op dit overzicht van het verleden.

Het uitlichten en uitwerken van bepaalde ontwikkelingen en bewegingen van de groeperingen in het verleden zal verschillende substitutie-effecten aan het licht brengen. Substitutie heeft plaatsgevonden op bepaalde momenten, door bepaalde gebeurtenissen en door bepaalde maatregelen van overheden of andere (internationale) instanties. De vier verschillende vormen van substitutie die Frey⁵⁴ onderscheidt, zullen worden uitgewerkt in vier verschillende hoofdstukken. Deze vormen van substitutie, namelijk: doelwitten, tactieken, geografische verplaatsing en tijd, zullen ieder in een eigen hoofdstuk worden onderzocht om de ontwikkelingen en substitutie-effecten in een bredere context te kunnen plaatsen. Ontwikkelingen van de terroristische groeperingen die actief zijn in de Sahara op een rij zullen duidelijk maken wanneer, hoe en waarom er substitutie heeft plaatsgevonden. In deze hoofdstukken zal met behulp van de *rational choice* benadering worden onderzocht waarom groeperingen zich op een bepaalde manier gedragen. Deze aanpak vergt niet alleen een analyse van de interne werkwijze van terroristische organisaties maar ook van de tegenmaatregelen die overheden en instanties in het leven riepen en gebruikten om terroristen tegen te werken.⁵⁵

Ten slotte zal er in een laatste analytisch hoofdstuk teruggekomen worden op de literatuur over substitutie in terrorisme. De bevindingen uit het onderzoek zullen kort worden samengevat en in bredere historische en theoretische context worden geplaatst. Belangrijke vragen in dit laatste hoofdstuk zijn: welke grote lijnen zijn er te zien? Wat zijn opvallende bewegingen? Wat kunnen we hieruit concluderen?

Methodologie

Dit onderzoek naar de substitutie-effecten van belangrijke terroristische groeperingen in de Sahara is gebaseerd op een studie van literatuur en bronnen. Literatuur over terrorisme in het algemeen en specifiek groeperingen in de Sahara, maar ook stukken van de VN en belangrijke onderzoeksrapporten en -papers van NGO's, universiteiten en thinktanks worden gebruikt. Bronnen, internationale persberichten (van bijvoorbeeld Reuters, AP, AFP, New York Times en Wall Street Journal) en sociale media zullen worden geraadpleegd.

---

⁵⁴ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 49-53.

⁵⁵ *Ibidem*, 49-53.

Met informatie uit deze bronnen zal getracht worden een antwoord te vinden op de vraag hoe transnationale terroristische organisaties zich hebben ontwikkeld in de Sahara-regio sinds de Arabische Lente en er in het kader van die ontwikkelingen substitutie-effecten hebben plaatsvonden. Substitutie-effecten zullen aan het licht komen doordat er in de literatuur bewijs gevonden wordt voor het causale verband tussen tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties en de verandering van doelwitten, tactieken, geografische plaats en timing van terroristen. Substitutie heeft plaatsgevonden als de keuzes die terroristen maken zijn veranderd door de invloed van veranderende tegenmaatregelen. Dit paper doet dus onderzoek naar de vraag hoe tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties de keuzes van terroristen voor bepaalde doelwitten, tactieken, geografische plaatsen en timing causaal beïnvloeden.

Om de verbanden tussen de tegenmaatregelen en keuzes van terroristen aan het licht te brengen zullen de ontwikkelingen en bewegingen van de groeperingen in het verleden langs een tijdslijn worden uitgezet. Substitutie kan worden bewezen door deze verbanden en veranderingen te beschrijven. Substitutie heeft namelijk plaatsgevonden op bepaalde momenten, door bepaalde gebeurtenissen en door bepaalde maatregelen van overheden of andere (internationale) instanties. We kunnen concluderen dat substitutie heeft plaatsgevonden als er in een situatie iets wezenlijk is veranderd ten opzichte van daarvoor. Door te focussen op tegenmaatregelen en de reactie hierop van terroristen zal duidelijk worden dat de situatie vóór de tegenmaatregelen en ná de tegenmaatregelen anders is. Door deze verandering te beschrijven zal worden aangetoond dat substitutie heeft plaatsgevonden. In elk hoofdstuk zal dus worden gekeken naar of het doelwit, de tactieken, de geografische plek of gebruik van tijd van terroristische organisaties door invloed van bepaalde tegenmaatregelen zijn verschoven. Om deze veranderingen duidelijker te maken zullen bepaalde gegevens uit onderzoeksrapporten van bijvoorbeeld de VN worden afgezet tegen de tijd om aan te tonen dat er toename van bepaalde activiteiten hebben plaatsgevonden op een bepaald moment door invloed van bepaalde tegenmaatregelen.

De focus in het onderzoek ligt dus op het samenspel van het perspectief van de terroristen, hun reactie op tegenmaatregelen en de tegenmaatregelen en contraterrorismebeleid van overheden en internationale organisaties. De causale beïnvloeding van tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties op de keuzes van terroristen voor bepaalde doelwitten, tactieken, geografische plaatsen en timing vormen de kern van dit onderzoek.

Hoofdstuk 1

Geschiedenis

In dit hoofdstuk zal de relevante voorgeschiedenis van Algerije, Libië en Mali worden beschreven. Het verleden en de ontwikkeling van deze landen heeft nog steeds grote invloed op de hedendaagse problemen en conflicten in de regio. Voor dit onderzoek is specifiek gekozen om de voorgeschiedenis van deze drie landen te bespreken omdat de ontwikkelingen in deze landen voor het onderzoek het meest van belang zijn. Terrorisme in de Sahara-regio is natuurlijk breder dan alleen deze landen en veel mannen die zich aansluiten bij terroristische organisaties in dit gebied zijn afkomstig uit Algerije, Marokko, Mauritanië, Mali, Tunesië, Libië maar ook Burkina Faso en Nigeria. Al zijn er verhoudingsgewijs meer Algerijnen en Mauritaniërs dan andere nationaliteiten.¹ Vooral Algerije, Libië en Mali zijn echter voor dit onderzoek naar substitutie-effecten van transnationale terroristische organisaties van belang. Dit komt doordat er over de terroristische organisaties die hun *roots* hebben liggen in deze landen en actief zijn in deze gebieden meeste bronnen en bewijzen te verzamelen zijn om substitutie aan te tonen. Deze organisaties, die verderop in dit hoofdstuk zullen worden ingeleid, zijn ontstaan uit de historische ontwikkelingen in Algerije. De Arabische Lente in Libië heeft grote invloed gehad op de ontwikkeling van de organisaties en zal daarom ook vaak terugkomen. Vooral het conflict en machtsvacuüm in Mali vanaf 2012 is van belang geweest voor de bewegingen en ontwikkelingen van de organisaties. Het conflict in Mali en als gevolg daarvan de aanwezigheid van de VN en mediaaandacht heeft de activiteiten en ontwikkelingen van de terroristische organisaties blootgelegd. Mali blijkt dus een perfecte plek om substitutie te onderzoeken. Daarom ligt in dit onderzoek veel focus op de gebeurtenissen in Mali.

De koloniale geschiedenis van Algerije, Libië en Mali en hun ontwikkeling sinds onafhankelijkheid vormen een belangrijke basis voor het onderzoek naar de ontwikkeling van transnationale terroristische organisaties in de regio. De huidige grenzen van staten op het continent Afrika zijn gevormd door kolonisatie door West-Europese grootmachten in het laatste decennium van de negentiende eeuw.² Mauritanië, Senegal, Mali, Frans Guinee, Ivoorkust, Burkina Faso, Benin en Niger maakten tot ongeveer 1960 deel uit van het Franse koloniale rijk, onder de naam Frans West Afrika.

---

¹ S. Ait-Hida & T. Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', *Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum* (2011) 19-20.

² P.C. Naylor, *North Africa: A History from Antiquity to the Present* (Austin 2009) 141.

Afbeelding 1: Kaart van de Sahara-regio³

1.1. Algerije

Algerije maakte sinds 1830 onderdeel uit van de Vijfde Franse Republiek. Na afloop van de Tweede Wereldoorlog begon de Franse overheerser echter de controle over zijn koloniën te verliezen. Verlies van gebieden in Indo-China was een aansporing voor Algerijnse rebellen om een opstand tegen de Franse overheersing te beginnen. Zo woedde er vanaf 1 november 1954 een bloedige onafhankelijkheidsoorlog tegen de Fransen, onder leiding van het *Front de Libération Nationale* (FLN), met als uiteindelijke uitkomst onafhankelijkheid voor Algerije in 1962.⁴

De creatie van het FLN was van groot belang voor de onafhankelijkheidsstrijd en de latere politieke ontwikkeling van Algerije. De FLN was de grootste politieke partij in Algerije en domineerde vanaf de onafhankelijkheid het politieke toneel. In 1988 werd er als antwoord op publieke onrust en economische recessie, dankzij de val van de olieprijs, een multipartijensysteem ingevoerd in Algerije.⁵ Tijdens de eerste ronde van de verkiezingen in 1991 boekte het *Front islamique du salut* (FIS) grote successen, dit tot grote onvrede van de

³ United Nations Cartographic Section, <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/eca.pdf>

⁴ A. Home, *A Savage War of Peace: Algeria 1954-1962* (Londen 2012).

⁵ CIA, 'The World Factbook - Algeria' (23 juni 2014), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ag.html> (16 december 2014).

seculiere elite in Algerije die vreesden dat een extremistische regering de macht zou overnemen. Het Algerijnse leger greep in, de verkiezingen werden uitgesteld en de FIS werd verboden. Dit leidde tot een gewelddadige opstand waarbij de bewapende tak van FIS en de meer radicale *Groupe Islamique Armée* (GIA) tegen het Algerijnse leger vochten. Zo brak er tussen 1992 en 1998 een periode van veel geweld aan, met aanvallen van aanhangers van FIS en GIA tegen overheidsdoelen en meer dan 100.000 doden, waaronder velen willekeurige moordpartijen van de bevolking door extremisten. Uiteindelijk wonnen de overheidstroepen de strijd en de bewapende tak van de FIS werd ontbonden in januari 2000.⁶

Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat

In 1999 werd Abdelaziz Bouteflika met steun van het leger gekozen als president en won in 2009, na een grondwetswijziging, een derde termijn.⁷ Bouteflika regeert Algerije tot de dag van vandaag. De bloedige onafhankelijkheidsstrijd en de burgeroorlog in de jaren negentig hebben de basis gelegd voor extremistische groeperingen en terrorisme in Algerije. Door dissidenten binnen de GIA, Algerijnen die in Afghanistan training hadden genoten, werd in 1998 namelijk de *Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat* (GSPC) opgericht. De GSPC richtte zich voornamelijk tegen overheidsdoelen en veiligheidsdiensten in Algerije. De groep zette zich hiermee officieel af van GIA omdat zij het niet eens waren met de brute tactieken, het willekeurige gebruik van geweld tegen Algerijnse burgers en de beschadigde reputatie die Algerijnse milities en hun ideologie hadden gekregen.⁸ De GSPC ging zich vanaf 1998 richten op het herstellen van de internationale reputatie van de Algerijnse opstand en meer samenwerken met internationale terroristische netwerken.⁹ In 2007 sloot de GSPC zich aan bij de ideologie en werkwijze van het wereldwijde Al-Qaida netwerk en stond vanaf dat moment bekend als *Al-Qaida in the Islamic Maghreb* (AQIM).¹⁰ De geschiedenis en ontwikkeling van deze groepering in Algerije heeft de basis gevormd voor transnationaal terrorisme in de regio en hierop zal in volgende hoofdstukken en onderzoek naar substitutie worden voortgebouwd.

---

⁶ CIA, 'The World Factbook - Algeria' (23 juni 2014), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ag.html> (16 december 2014).

⁷ Ibidem.

⁸ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 'Kennissbank Terrorisme – Al-Qa'ida in the Islamic Maghreb' (laatst gewijzigd 30 oktober 2014) : E. Hunt, 'Islamist Terrorism in Northwestern Africa', *The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus*, 65 (2007) 1-21.

⁹ Hunt, 'Islamist Terrorism in Northwestern Africa', 5-6.

¹⁰ J-P. Filiu, 'Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?', *Carnegie Endowment for International Peace* (2009) 1-16.

1.2. Libië

In 1551 hadden de Ottomaanse Turken de macht over het gebied Tripolitania, in het noorden van Libië rond de stad Tripoli. Italië nam in 1911 de macht over van de Ottomanen en had de controle tot 1943. De drie provincies, Tripolitania, Cyrenaica en Fezzan, werden verenigd na de Tweede Wereldoorlog en Libië kwam onder toezicht te staan van de VN. Het land werd met hulp van de VN, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk in 1951 onafhankelijk en een constitutioneel en federaal koninkrijk onder koning Idris al-Sanusi.¹¹

Olie

De vondst van olie in de jaren vijftig en grootschalige exploitatie in de jaren zestig zorgde voor een explosieve groei van inkomsten. In 1951 was het gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking \$35, in 1968 was dit al \$2,000 en in 1979 zelfs bijna \$10,000.¹² Dit zorgde voor grote veranderingen in het land maar de regering bleek niet in staat om de veranderingen die de grote inkomsten uit de olie met zich mee brachten aan te kunnen en er was veel onvrede. In september 1969 pleegde kolonel Muammar Kaddafi een militaire staatsgreep.¹³ Kaddafi kwam niet uit de top van het leiderschap van het leger maar uit een groep ondergeschikte officieren met een sterke ideologische motivatie. Kaddafi kwam uit een bedoeïene familie en deze achtergrond, zijn eigen interpretatie van de islam en het Arabische nationalisme (gebaseerd op Nasser in Egypte) waren belangrijke factoren die zijn eigen politieke systeem vormden. Kaddafi sloeg elke oppositie, en dus ook Islamitische bewegingen, neer en Libië was onder zijn bewind een seculiere staat. De revolutie van Kaddafi en zijn theorieën waren in eerste instantie niet populair bij de Libische bevolking maar zijn economische en sociale politiek leidde tot een enorme vooruitgang van de levensstandaarden van de Libiërs. Kaddafi kreeg daarom tijdens het begin van zijn regeerperiode veel steun.¹⁴

Het economische succes van Libië was gebaseerd op inkomsten uit de olie en de nationalisatie van oliebedrijven: een stijging van olieprijs in 1973 leidden tot het toppunt van de Libische oliewelvaart. Echter, de daling van de olieprijs in 1983 leidde er ook toe dat de staatsinkomsten daalden van \$21 miljard in 1982 tot \$5 miljard in 1986.¹⁵ Dit zorgde voor grote sociale onzekerheid, de welvaart en levensstandaarden van Libiërs kwamen onder druk te staan en Kaddafi werd gedwongen tot politieke heroriëntatie. Ondanks dat er volgens Kaddafi nog steeds geen plaats was voor vrije pers en meerdere politieke partijen in het land,

---

¹¹ K.S. Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history* (Londen 2012) 78-84. ; R.A. Lobban & C.H. Dalton, *Libya. History and Revolution* (Santa Barbara 2014) 7-16.

¹² Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history*, 78-84.

¹³ Ibidem, 78-84.

¹⁴ Lobban & Dalton, *Libya. History and Revolution*, 7-16.

¹⁵ Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history*, 78-84.

voerde hij redelijke economische liberalisatie door die de import van voedsel en consumptiegoederen vergemakkelijkte.

Kaddafi had de winsten van de olieproductie ingezet om zijn ideologie ook actief buiten Libië te promoten. Kaddafi bemoeide zich, door middel van wapens en soldaten in te zetten, met de interne zaken van Afrikaanse landen, zoals in oorlog tussen Tanzania en Uganda in 1978.¹⁶ Maar hij steunde ook terroristische activiteiten, waaronder een bombardement in een discotheek in Berlijn en het neerhalen van een vliegtuig boven het Schotse Lockerbie.¹⁷ Het gevolg hiervan was dat het Kaddafi regime door middel van sancties van de VN in 1992 politiek en economisch geïsoleerd raakte. Uiteindelijk werden de sancties in 2003 opgeheven en trachtte Kaddafi zijn relatie met Westerse landen te normaliseren.¹⁸

Arabische Lente

In februari 2011 kwam de bevolking van Libië in opstand tegen Kaddafi. Naar voorbeeld van demonstraties, opstanden en het uiteindelijke vluchten van dictator Ben Ali in buurland Tunesië, barstten er een maand later ook in Libië demonstraties uit tegen het regime. Kaddafi's politie en leger sloegen de opstanden hard neer en er vielen ten minste 300 doden in de eerste drie dagen van protesten.¹⁹ Vooral in het oosten van Libië, in de provincie Cyrenaica, vonden er op grote schaal demonstraties plaats, dit deel had zich altijd onderdrukt en genegeerd gevoeld door Kaddafi. In de belangrijkste stad in het oosten van Libië, Benghazi, kwamen groeperingen binnen het leger in opstand. Zij namen, met hulp van demonstranten, militaire barakken en wapendepots in. In vele belangrijke steden verdween de politie en het leger en hadden demonstranten controle over deze 'bevrijde gebieden'. Het leger van Kaddafi kreeg echter weer controle over steden in de provincie Tripolitania in het westen. De provincie Cyrenaica was inmiddels volledig in handen van rebellen en in Benghazi stichtte zij de *National Transitional Council* (NTC). Kaddafi's troepen begonnen op te rukken richting het oosten en in het midden van maart 2011 waren zij dichtbij Benghazi.²⁰ Op dat moment werd er door de VN Veiligheidsraad resolutie 1973 aangenomen waarin NAVO troepen het mandaat kregen om luchtaanvallen uit te voeren tegen troepen van het regime.²¹ Het doel van resolutie 1973 was het voorkomen van mogelijke genocide en massamoorden door Kaddafi tegen zijn eigen bevolking.²² Luchtaanvallen van de NAVO zorgde ervoor dat Kaddafi's troepen werden tegengehouden en Cyrenaica niet konden

---

¹⁶ Lobban & Dalton, *Libya. History and Revolution*, 70-71.

¹⁷ Ibidem, 71-72.

¹⁸ CIA, 'The World Factbook - Libya' (5 mei 2015), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html> (6 mei 2015).

¹⁹ Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history*, 78-84.

²⁰ Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history*, 78-84.

²¹ United Nations, *UN Security Council Resolution 1973 S/RES/1973* (17 maart 2011)

²² Lobban & Dalton, *Libya. History and Revolution*, 78.

veroveren. De oorlog ging door in de zomer van 2011 toen uiteindelijk in augustus de rebellen Tripoli veroverden en na 42 jaar een einde maakten aan Kaddafi's regime. Kaddafi zelf werd drie maanden later gevonden en vermoord.²³

De NTC gaf in augustus 2011 een verklaring uit waarin de transitie van het land naar een constitutionele democratie met een verkozen regering werd beschreven. Sinds de revolutie is Libië echter politiek zeer verdeeld geraakt en de transitieregering kwam voor grote uitdagingen te staan: het ontbinden en re-integreren van rebellen en gewapende groeperingen, de wederopbouw van de economie, het creëren van functionerende staatsinstituties en de transitie naar van dictatuur naar democratie. De eerste verkiezingen werden gehouden in juli 2012 maar spanningen tussen nationalisten en islamisten hielden de vorming van een stabiele regering tegen. Verkiezingen in 2014 leidde daarom dan ook tot uiteenvallen van de centrale overheid en twee rivaliserende regeringen in het oosten en westen van Libië met Tripoli en Benghazi als hoofdsteden. Gewapende groeperingen hebben zich in het machtsvacuüm weten te vestigen en strijden tot op de dag van vandaag om controle over de belangrijke steden en de inkomsten uit olie.²⁴

Het uitbreken van de Arabische Lente in Noord-Afrika heeft zeer grote gevolgen gehad voor landen in de regio. De dood van Kaddafi en het machtsvacuüm dat daarna ontstond maakte opkomst van radicale groeperingen en vele plunderingen van grote Libische wapenvoorraden mogelijk.²⁵ Hierdoor vond er een verspreiding plaats van enorme hoeveelheden aan wapens en munitie door de gehele Sahara.²⁶ Deze verspreiding van wapens en munitie heeft grote invloed gehad op de ontwikkelingen in de regio zoals in de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht.

Daarnaast zijn de centrale autoriteiten na de revolutie er niet in geslaagd om het machtsvacuüm op te vullen. In de afwezigheid van centraal gezag in het land hebben gewapende groeperingen zich georganiseerd om veiligheid te bieden op lokale schaal. In dit vacuüm wonnen ook extremistische elementen terrein. Tijdens de revolutie zijn veel radicale islamisten in Libië vrijgelaten en werden militante groeperingen gevormd. Vooral het oosten van Libië heeft een geschiedenis van opstand en groeperingen, zoals *Ansar al-Sharia* in Benghazi en Derna bijvoorbeeld, zetten zich hard af tegen de overheid en buitenlandse invloeden. De aanslag op de nacht van 11 en 12 september 2012 op het Amerikaanse

---

²³ Vikør, *The Maghreb since 1800: a short history*, 78-84.

²⁴ Lobban & Dalton, *Libya. History and Revolution*, 7-16.

²⁵ K. Aning & L. Amedzrator, 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 59-69.

²⁶ Branson & Wilkinson, 'Analysis of the crisis in northern Mali', 87-95. ; D.H. Flood, 'Between Islamization and Secession: The Contest for Northern Mali', *Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel*, 5:7 (2012) 1-6. ; M. Saleh, 'Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali', *International Peace Institute* (2012) 1-9. ; United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012). ; Y. Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', *The Journal of North African Studies* 18:4 (2013) 544-559.

consulaat in Benghazi door Ansar al-Sharia is hier een voorbeeld van. Bij deze aanslag kwamen vier mensen om het leven, waaronder de Amerikaanse ambassadeur J. Christopher Stevens.

1.3. Mali

Het gebied, ook wel Frans-Sudan genoemd, wat nu het hedendaagse Mali is werd in 1960 door de Franse kolonisator weinig ontwikkeld achtergelaten. De levensverwachting lag rond de 45 jaar, de infrastructuur was onderontwikkeld en de hoogopgeleide elite was vertrokken naar Europa.²⁷ De Malinese Federatie kreeg na onafhankelijkheid in 1960 in het buitenland en bij donoren een positieve reputatie en werd soms zelfs ‘het democratisch succesverhaal van Afrika’ genoemd omdat het in staat was geweest om een democratische bestuur te vestigen en sinds 1991 elke vijf jaar verkiezingen heeft gehouden.²⁸ Mali is echter nog steeds een van de armste landen van Afrika en heeft te kampen met hoge mate van corruptie onder de politieke en militaire elite, voedselschaarste en grote verdeeldheid tussen het groene zuiden en het woestijnachtige noorden.²⁹

In 1968 werd de eerste president Modibo Kéita door een militaire staatsgreep vervangen door Moussa Traoré die twee decennia president bleef. Vanaf 1989 begonnen de Malinezen, net als vele andere Afrikaanse landen aan het einde van de Koude Oorlog, op te roepen tot het instellen van een meerpartijstelsel. Amadou Toumani Touré, ook bekend als ATT, gaf hier antwoord op toen hij in 1991 Traoré door middel van een militaire staatsgreep afzette. Er werd een einde gemaakt aan het één-partijbewind en democratische verkiezingen georganiseerd waaruit oppositieleider Alpha Oumar Konaré werd gekozen als president.³⁰ Konaré stapte in 2002 na twee termijnen op en werd opgevolgd door de ATT. Dit was Mali’s eerste democratische transitie tussen leiders en deed de reputatie van het land als ‘het democratische succesverhaal van Afrika’ zeer goed. Het systeem waarmee ATT regeerde was gevoelig voor corruptie onder de politieke elite en krijgsmacht en gaf geen ruimte voor politieke participatie. Dit, maar ook de oneerlijke verdeling van winsten uit natuurlijke hulpbronnen zorgde voor veel onvrede bij de bevolking. Deze onvrede werd werkelijkheid toen er op 21 maart 2012 opnieuw een staatsgreep werd gepleegd door het leger. De staat

---

²⁷ K. Keita, ‘Conflict and Conflict Resolution in the Sahel: the Tuareg insurgency in Mali’, *Strategic Studies Institute, U.S. Army War College* (1998) 2-3.

²⁸ S. Sako, ‘Crisis in Mali: Lessons from an ongoing democratic transition’, *Legatum Institute, Transitions forum case study* (2014) 2-3. ; K. Homan, ‘Van model-democratie tot mislukte staat. Het conflict in Mali’, *Atlantisch Perspectief* 7 (2013) 14-19.

²⁹ K. Branson & H. Wilkinson, ‘Analysis of the crisis in northern Mali’, in: OECD, *Conflict over Resources and Terrorism – Two Facets of Insecurity* (2013) 87-95.

³⁰ A. Arieff & K. Johnson, ‘Crisis in Mali’, in: A. Haney & C.M Nicholson (eds.) *Conflict Zones. Syria and Mali* (New York 2013) 55-79.

bleek niet om te kunnen gaan met etnische, tribale en religieuze conflicten binnen de eigen grenzen, hierbij was de onvrede van de Toearegbevolking van groot belang.³¹

Toearegopstanden

De machtsstrijd tussen de elite en de onderdrukte bevolkingsgroepen is een factor die steeds terugkomt in de geschiedenis van Mali. Grote etnische, politieke en sociaal-economische verdeeldheid en ongelijkheid tussen het zuiden en noorden is altijd een groot probleem geweest voor de Malinese regering in Bamako. De Toearegbevolking van Mali is altijd onderdrukt geweest en uitgesloten geweest van politieke en economische participatie. Al in 1958 schreven leiders van de Toeareggemeenschap brieven naar de Franse overheerser om te vragen om een onafhankelijke staat Azawad.³² Hier werd niet op ingegaan en als gevolg van onafhankelijkheid van Mali in 1960 werden de Toearegs samengevoegd met de Afrikaanse bevolkingsgroepen uit het zuiden in de nieuwe Malinese staat.

De Toearegs zijn een semi-nomadisch volk. Zij wonen in delen van Niger, Burkina Faso, Mali, Algerije en Libië. In Mali maken zij een minderheid van ongeveer 10% van de bevolking uit en hebben zij zich in het noorden gevestigd.³³ In de geschiedenis van Mali hebben de Toearegs een aantal gewapende opstanden tegen de Malinese overheid ondernomen. De Toearegs claimen het recht op controle over het gebied in Noord-Mali dat zij zien als hun historische vaderland, genaamd Azawad.³⁴ De Toearegs willen controle over potentiële olie- en gasbronnen in dit gebied en hebben zich altijd gediscrimineerd en verwaarloosd gevoeld door de Malinese overheid die sinds de onafhankelijkheid gedomineerd wordt door zuidelijke etnische groepen.³⁵ Deze onvrede leidde tot opstanden van Toearegs tegen de regeringen in Bamako in 1962 tot 1964, van 1990 tot 1996, van 2006 tot 2009 en meest recentelijk in 2012.³⁶

In het verleden brachten onderhandelde akkoorden, mede door hulp van de Algerijnse regering, een einde aan de Toearegopstanden. Maar deze fragiele vredesakkoorden bleken zwak en de afspraken over meer regionale autonomie, integratie van Toearegstrijders in het

---

³¹ Arieff & Johnson, 'Crisis in Mali', 55-79. ; International Crisis Group, 'Mali: Security, Dialogue and Meaningful Reform', *Africa Report* 201 (2013) 3-4. ; Zoubir, Y., 'Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches', in: Y. Zoubir (ed.), *Global Security Watch – The Maghreb* (Santa Barbara 2013) 99-131.

³² D.H. Flood, 'Between Islamization and Secession: The Contest for Northern Mali', *Combating Terrorism Center at West Point, CTC Sentinel* 5:7 (2012) 1-6.

³³ Arieff & Johnson, 'Crisis in Mali', 55-79.

³⁴ Ibidem, 55-79.

³⁵ Ibidem, 55-79.

³⁶ Flood, 'Between Islamization and Secession: The Contest for Northern Mali', 1-6.

nationale leger en meer regeringshulp voor het verarmde noorden werden nooit geïmplementeerd en uitgevoerd.³⁷

In de jaren zeventig waren veel Toearegs naar Algerije en Libië gemigreerd. Zij hadden in Noord-Mali te maken gehad met gewelddadige repressie en hoge mate van discriminatie door de Malinese regering.³⁸ Toen er na de dood van Kaddafi een enorme influx van wapens en strijders vanuit Libië door de gehele Sahara-regio plaatsvond, keerden ook velen Toearegs terug naar Noord-Mali. Toearegstrijders die vele jaren van de bescherming van Kaddafi hadden genoten keerden na zijn val zwaarbewapend terug. In oktober 2011 werd dan ook de *Mouvement National de la Libération de L’Azawad* (MNLA) opgericht en leden hiervan streden opnieuw voor de onafhankelijkheid van hun vaderland Azawad. Deze groepering werd gevormd door jonge, afgestudeerde Toearegs, politieke vertegenwoordigers in het noorden, Toearegs uit het Malinese leger en de teruggekeerde Toearegs uit Libië.³⁹

De voorafgaande Toearegopstanden hadden gezorgd voor trauma’s en grote onvrede bij de huidige generatie Toearegs. Leden van de MNLA waren de hoge mate van corruptie en samenwerking tussen overheidsvertegenwoordigers en de georganiseerde misdaad zat. De influx van zwaar bewapende strijders uit Libië gaf de Toearegs de laatste zet die zij nodig hadden om opnieuw een opstand tegen de regering in Bamako te starten.⁴⁰ Zo sloot de MNLA in januari 2012 allianties met terroristische organisaties die reeds actief waren in het gebied en veroverden al snel grote gebieden op het zwakke en ongestructureerde Malinese leger.⁴¹ Er ontstonden echter problemen tussen de Toearegs en de jihadisten over hoe de nieuwe staat Azawad georganiseerd zou moeten worden. Terroristische organisaties zagen hun kans schoon om tijdens het machtsvacuüm dat ontstond na een militaire staatsgreep in Bamako in maart 2012 in Noord-Mali de strenge sharia wetgeving in te voeren. Dit had als gevolg dat er publieke amputaties, stenigingen en zweepslagen als straffen werden uitgevoerd en de vrijheid van de lokale bevolking werd ingeperkt.⁴²

Een interventie van Frankrijk in januari 2013 slaagde erin om de opstandelingen en terroristen terug te drijven. De Malinese staat heeft echter nog steeds grote problemen met het herstellen van autoriteit in het noorden van het land. Ook de VN vredesmissie MINUSMA, waarin Nederland een substantiële bijdrage levert, werkt aan herstel van vrede en veiligheid maar dit proces gaat zeer langzaam.⁴³

³⁷ A. Arieff & K. Johnson, ‘Crisis in Mali’, in: A. Haney & C.M Nicholson (eds.) *Conflict Zones. Syria and Mali* (New York 2013) 55-79.

³⁸ International Crisis Group, ‘Mali: Security, Dialogue and Meaningful Reform’, 29-38.

³⁹ Ibidem, 29-38.

⁴⁰ Ibidem, 29-38.

⁴¹ Branson & Wilkinson, ‘Analysis of the crisis in northern Mali’, 87-95.

⁴² Washington Post, ‘In northern Mali’s war, al-Qaeda affiliate is directing the fight’ (28 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html

⁴³ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (22 september 2014)

1.4. Terroristische organisaties

De focus in dit onderzoek ligt op vier belangrijke terroristische organisaties die actief zijn, aanslagen uitvoeren en openlijk hun aanwezigheid laten blijken in de Sahara. Het gaat hierbij om vier specifieke groeperingen die in zekere mate georganiseerd zijn, rekruteren onder de lokale bevolking, een duidelijke ideologie hebben en die in staat zijn om aanslagen uit te voeren in de regio. Het gaat om de volgende groeperingen: *Al-Qaida in the Islamic Maghreb* (AQIM), *Mouvement pour l'Unité et le Jihad en Afrique de l'Ouest* (MUJAO), *Ansar Dine* en *Al-Mourabitoun*. Deze groeperingen zijn door het *Al-Qaida Sanctions Committee* van de Verenigde Naties erkend als entiteiten of groepen die geassocieerd worden met Al-Qaida. Dit sanctiecomité is opgezet op 15 oktober 1999 door de Veiligheidsraad met resolutie 1267 en heeft het mandaat, onder Hoofdstuk 7 van het Handvest van de VN, om individuen en entiteiten op de Al-Qaida sanctielijst te zetten met als doel het bevroren van hun tegoeden, het opleggen van een reisverbod en een wapenembargo.⁴⁴

Al-Qaida in the Islamic Maghreb (AQIM) is, zoals hierboven al is beschreven, voortgekomen uit de GSPC die zijn wortels in de burgeroorlog in Algerije heeft. AQIM voert al jaren aanvallen uit tegen Algerijnse veiligheidstroepen en regeringsgebouwen met als doel het omverwerpen van de Algerijnse overheid en het stichten van een islamitische kalifaat. In het onderzoek naar substitutie zal blijken dat AQIM zich is gedeeltelijk gaan verplaatsen naar het zuiden, richting Noord-Mali, zich ook op Westerse doelen in de regio is gaan richten en velen buitenlanders heeft ontvoerd voor losgeld.⁴⁵

De *Mouvement pour l'Unité et le Jihad en Afrique de l'Ouest* (MUJAO) is een splintergroep van AQIM en is officieel gevestigd als een organisatie na de eerste aanslag van de groepering op 23 oktober 2011 toen drie humanitaire hulpverleners uit het vluchtelingenkamp Tindouf werden ontvoerd. MUJAO bestaat naast, werkt samen met en krijgt operationele hulp van AQIM. De leiders van MUJAO staan bekend om hun betrokkenheid bij drugsmokkel en –handel in de Sahara-regio.⁴⁶

Ook *Ansar Dine*, dat 'defenders of the faith' betekent, is een splintergroep van AQIM. De groep is in december 2011 door de Malinese Toeareg, Iyad Ag Ghali, opgericht en komt voort uit een idee van de leider van AQIM om een organisatie te gebruiken om het programma van AQIM in de rest van de Sahara-regio en de controle over Noord-Mali uit te

---

⁴⁴ United Nations, *UN Security Council Resolution 1267* (15 oktober 1999).

⁴⁵ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011).

⁴⁶ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.M.134.12. Mouvement pour l'Unification et le Jihad en Afrique de l'Ouest (MUJAO)' (5 december 2012).

breiden. Ansar Dine ontving militaire, financiële en logistieke steun van AQIM om dit doel te bereiken.⁴⁷

Al Mourabitoun is op 20 augustus 2013 opgericht als een fusie van MUJAO en een groep strijders rondom de beruchte Algerijnse Mokhtar Belmokhtar, die voorheen leiding gaf aan een onderdeel van AQIM. Al Mourabitoun is betrokken bij gewapende overvallen en smokkel van wapens en drugs in de Sahara-regio. Bij de voorbereiding en uitvoering van aanslagen houdt Al Mourabitoun contact met leiders en leden van AQIM.⁴⁸

Deze vier terroristische organisaties zijn dus op allerlei verschillende manieren aan elkaar verbonden. Dit zal ook in het onderzoek naar substitutie in de komende hoofdstukken blijken. Vanwege de sterke verwevenheid van de groeperingen onderling is het soms lastig om duidelijk onderscheid tussen groeperingen te maken. In dit onderzoek wordt echter getracht een zo duidelijk mogelijk onderscheid te maken tussen de organisaties, hun bewegingen en acties en een zo goed mogelijk beeld van de werkelijkheid.

Zoals al aan het begin van dit hoofdstuk is gemeld, zal er veel nadruk zijn op de activiteiten van terroristische organisaties in Mali omdat daar veel activiteiten hebben plaatsgevonden en dan ook substitutie-effecten het beste aan het licht komen. Maar hoewel in dit onderzoek het idee van moderne staten en grenzen wordt aangehouden hebben terroristische organisaties hier vaak geen boodschap aan. Terroristische organisaties zijn flexibele netwerken die zich niet iets aantrekken van nationale grenzen en internationale wettelijke afspraken. Daarom zullen er in dit onderzoek ook gebeurtenissen uit andere staten kunnen worden uitgelicht, zoals bijvoorbeeld een link naar Boko Haram in Nigeria.

1.5. Slot

De geschiedenis van de landen in de Sahara sinds onafhankelijkheid wordt getekend door tegenstellingen en onzekerheid. Aan de ene kant staat het strikt autoritaire regime van Kaddafi in Libië met redelijke interne rust scherp tegenover interne conflicten en harde optreden tegen terrorisme in Algerije en ‘het democratische succesverhaal van Afrika’ zoals Mali werd genoemd.⁴⁹ De ontwikkelingen sinds de onafhankelijkheid van deze staten zijn belangrijk geweest voor de huidige problemen en instabiliteit in de regio.

Het uitbreken van de Arabische Lente in Noord-Afrika in 2011 heeft zeer grote gevolgen gehad voor landen in de regio. Tijdens de strijd in Libië werden grote Libische

---

⁴⁷ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, ‘QE.A.135.13. Ansar Eddine’ (20 maart 2013).

⁴⁸ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, ‘QE.M.141.14. Al Mourabitoun’ (2 juni 2014).

⁴⁹ S. Sako, ‘Crisis in Mali: Lessons from an ongoing democratic transition’, *Legatum Institute, Transitions forum case study* (2014) 2. ; K. Homan, ‘Van model-democratie tot mislukte staat. Het conflict in Mali’, *Atlantisch Perspectief* 7 (2013) 14-19.

wapenvoorraden geplunderd.⁵⁰ De val van Kaddafi zorgde ervoor dat strijders, zoals Toearegs, zwaar bewapend en in grote aantallen terugkeerden naar hun land van herkomst. Hierdoor vond er een verspreiding plaats van enorme hoeveelheden aan wapens en munitie door de gehele Sahara.⁵¹ De teruggekeerde Toearegs vormden, eenmaal terug in Noord-Mali, het MNLA⁵² en een gewapende opstand tegen het regime in Bamako begon in januari 2012. Deze opstand werd gekaapt door terroristische organisaties, vaak afkomstig uit Algerije, die gebruik maakten van het moment om hun invloedssfeer te vergroten en hun ideologie tot uitwerking te laten komen. In dit onderzoek staan deze terroristische organisaties centraal.

Politieke instabiliteit, sociaal-economische recessie, zwakke staten met poreuze grenzen en historische handelsnetwerken en de opkomst van religieus radicalisme zijn belangrijke factoren die zorgen voor algehele onveiligheid en instabiliteit in de Sahara-regio. In de volgende hoofdstukken zullen de vier soorten substitutie-effecten worden onderzocht en zal verder worden voortgebouwd op de geschiedenis en ontwikkeling van de Sahara-regio.

---

⁵⁰ Aning & Amedzrator, 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', 59-69.

⁵¹ Branson & Wilkinson, 'Analysis of the crisis in northern Mali', 87-95. ; Flood, 'Between Islamization and Secession: The Contest for Northern Mali', 1-6. ; Saleh, 'Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali', 1-9. ; United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012). ; Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', 544-559.

⁵² CIA, 'The World Factbook - Mali' (20 juni 2014), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html> (16 december 2014).

Hoofdstuk 2

Doelwitten

Terrorisme is een manier waarmee relatief zwakke partijen, die geen leger, vloot en luchtmacht tot hun beschikking te hebben, zich tot een vorm van asymmetrische oorlogsvoering richten om hun doelen te bereiken. Zoals in de inleiding is besproken, worden in dit onderzoek terroristen als rationele actoren gezien. Terroristen maken een rationele afrekening van de kosten en baten.¹ Het gedrag van terroristen is dus niet statisch en kan zich aanpassen aan veiligheidsmaatregelen. Dit hoofdstuk is het eerste hoofdstuk in het onderzoek naar de ontwikkelingen en bewegingen van terroristische groeperingen in de Sahara en behandelt een van de vier manieren waarop, volgens Bruno Frey, substitutie plaatsvindt: doelwitten.²

‘Terrorists substitute from hard to soft targets in the wake of security changes’, stellen Enders en Sandler.³ Terroristen zullen altijd de risico’s, kosten en baten van verschillende doelwitten zorgvuldig afwegen. In dit hoofdstuk ligt daarom de nadruk op de bepaalde soorten doelwitten en de prijs of het risico daarvan voor terroristische groeperingen. De keuze voor bepaalde doelwitten wordt beïnvloed door tegenmaatregelen, zoals betere beveiliging van ambassades en detectiepoortjes op vliegvelden. Door deze tegenmaatregelen worden bepaalde doelwitten duurder en vervangen door goedkopere doelwitten.⁴ Deze vorm van substitutie, de keuzes voor bepaalde doelwitten van terroristische groeperingen die actief zijn in de Sahara en de invloed van tegenmaatregelen en contraterrorismebeleid op manier van werken van terroristische organisaties staan centraal in dit hoofdstuk.

2.1. Een bredere focus

Zoals in het eerste hoofdstuk is beschreven kwam de *Groupe Salafiste pour la Prédiction et le Combat* voort uit de Algerijnse burgeroorlog van de jaren negentig. Deze groepering richtte zich voornamelijk op opstand tegen de Algerijnse staat en leger.

De fusie van GSPC met het wereldwijde Al-Qaida netwerk in 2007 was het begin van een langer proces waarin een verschuiving plaatsvond van strategie, tactieken en propaganda. De opstand in Algerije evolueerde, volgens auteur Thomas Renard, van een lokale strijd naar een mondiaal conflict.⁵ De GSPC richtte zich voorheen op lokale opstand in eigen land tegen de Algerijnse regering, het leger en veiligheidsdiensten. Het omdopen van de GSPC tot *Al-Qaida in the Islamic Maghreb* (AQIM) vond plaats in 2007. Deze nieuwe organisatie had mondiale doelen in lijn met het

---

¹ Viotti & Kauppi, *International Relations and World Politics*, 338-339.

² Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 52-53.

³ Enders & Sandler, ‘After 9/11: Is it all different now?’, 275-276.

⁴ Enders & Sandler, ‘What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?’, 119-120.

⁵ T. Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, *Terrorism Monitor* 6:18 (2008) 1-8.

wereldwijde Al-Qaida netwerk maar bleef lokaal actief, vooral in Algerije.⁶ De internationalisering van de Algerijnse opstand werd met de creatie van AQIM werkelijkheid. Sinds de fusie van de GSPC met Al-Qaida zijn de doelwitten van de organisatie veranderd. AQIM nam het bredere pan-islamitische wereldbeeld en de retoriek van ‘mondiale jihad’ van Al-Qaida over.⁷ Al-Qaida richtte zich op een groter gebied en streed voor een verenigd islamitische kalifaat in de gehele Arabische wereld. Met de aansluiting van GSPC tot Al-Qaida, richtte AQIM zich vanaf 2007 dus ook op dit hogere doel.

Deze strategische verschuiving werd duidelijk door aanvallen van AQIM tegen buitenlandse doelwitten in Algerije, zoals het bombardement op het VN kantoor in Algiers op 11 december 2007 waarbij 41 doden vielen waaronder zeventien VN-medewerkers.⁸ AQIM had zich voorheen op Algerijnse doelen binnen de overheid, het leger en de veiligheidsdiensten gericht maar ging zich na de omwenteling tot Al-Qaida ook tegen regeringen en burgers van Noord-, West-Afrikaanse en Westerse staten.⁹ Er werden bijvoorbeeld Amerikaanse, Canadese en Russische ondernemers in Algerije aangevallen en er werden gewelddadige dreigingen geuit tegen westerse landen die als ‘kruisvaarders’ werden bestempeld. Vooral Frankrijk en Spanje kregen in deze retoriek een speciale focus. Dit vanwege hun historische verwevenheid als enerzijds de voormalige kolonisator in Noord-Afrika en anderzijds als bezetter van Al-Andalus, het Iberisch schiereiland waarvan delen vanaf het begin van de achtste tot eind vijftiende eeuw onder Moorse overheersing viel.¹⁰ De internationale focus van AQIM vanaf 2007 vertaalde zich in een groter aantal aanslagen tegen buitenlandse doelwitten en een grotere nadruk op internationale zaken, waaronder dreiging tegen Westerse landen, in verklaringen en propaganda van AQIM.¹¹ Op kerstavond 2007 werden er in Oost-Mauritanië bijvoorbeeld vier Franse toeristen vermoord door AQIM, wat ertoe heeft geleid dat de Parijs-Dakar rally werd afgelast.¹² AQIM legde in propaganda veel nadruk op het aanvallen van westerlingen en zogenaamde ‘ongelovigen’. Dit ging zelfs zo ver dat AQIM na afloop van een bomaanslag op een bus met medewerkers van een Canadees bedrijf in Bouira, Algerije op 20 augustus 2008 claimde dat de doden Canadezen waren terwijl er geen enkele Canadees maar alleen maar Algerijnen waren omgekomen.¹³ Het omdopen van de GSPC tot AQIM zorgde dus voor een bredere focus, een verandering in doelwitten en daarmee ook een golf van aanslagen.¹⁴

⁶ Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, 1-8.

⁷ J-P. Filiu, ‘Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?’, *Carnegie Endowment for International Peace* (2009) 1-16.

⁸ Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, 1-8. ; Filiu, ‘Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?’, 6-7.

⁹ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, ‘Kennisbank Terrorisme – Al Qa’ida in the Islamic Maghreb’ (laatst gewijzigd 30 oktober 2014).

¹⁰ Filiu, ‘Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?’, 1-16.

¹¹ Aït-Hida & Brinkel, ‘Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram’, 15-38.

¹² Filiu, ‘Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?’, 6-7.

¹³ Ibidem, 6-7.

¹⁴ Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, 1-8.

2.2. De strijd om Noord-Mali

Afbeelding 2: Kaart van Mali¹⁵

De influx van enorme hoeveelheden wapens, munitie en strijders door de Sahara-regio als gevolg van de Arabische Lente en de val van Kaddafi in Libië in 2011 hebben, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven, Noord-Mali ontwricht. De beloftes voor meer gelijkheid en autonomie die de Malinese overheid in het verleden had gedaan werden niet nageleefd.¹⁶ Deze onvrede vormde de achtergrond voor de meest recente gewapende opstand van Toearegs en hun organisatie de *Mouvement National de Libération de l'Azawad* (MNLA) begin 2012. Tijdens deze opstand sloten de Toearegs strategische allianties met terroristische organisaties. Zij hadden in zeer korte tijd veel belangrijke steden, zoals Timboektoe, Gao en Kidal, in Noord-Mali veroverd en rukte op richting de hoofdstad Bamako.¹⁷ De dreiging van extremistische strijders, het invoeren van sharia wetgeving in Noord-Mali, het terugtrekken van het verzwakte Malinese leger en een daaropvolgende staatsgreep in Bamako leidde ertoe dat de situatie in Mali hoog op de agenda van de internationale gemeenschap kwam te staan. Berichten uit Noord-Mali over geweld, het opleggen van regels die het alledaagse leven van de bevolking drastisch veranderde, verwoesting van werelderfgoed in Timboektoe en het opleggen van zeer strenge straffen, zoals het afhakken van handen bij burgers die iets hadden gestolen, gingen de

¹⁵ United Nations Cartographic Section, <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/mali.pdf>

¹⁶ Arieff & Johnson, 'Crisis in Mali', 55-79.

¹⁷ Branson & Wilkinson, 'Analysis of the crisis in northern Mali', 87-95.

wereld over.¹⁸ Op 11 januari 2013 besloot de Franse regering, na een roep om hulp van de Malinese president, te interveniëren in Mali en *Opération Serval* ging een dag later van start.¹⁹ Er werd ook een Afrikaanse interventiemacht van de ECOWAS aangekondigd die, met goedkeuring van de VN, het Malinese leger zou helpen om de terroristische organisaties te bestrijden.

Dreiging voor Franse en Afrikaanse troepen

Een belangrijk gevolg van de start van het Franse offensief en de start van andere interventies door Afrikaanse landen in Mali was een verschuiving van de dreiging van terroristische groeperingen richting bepaalde doelwitten. Terroristische groeperingen begonnen vlak na de aankondiging van de Franse en Afrikaanse interventies te waarschuwen voor vergelding. MUJAO had al in januari 2012 via een videoboodschap laten weten dat het sharia wetgeving wilde invoeren in heel West-Afrika en daarin niet gestopt zou kunnen worden.²⁰ Een woordvoerder van AQIM stelde op 14 januari 2013, een aantal dagen na de aankondiging van de Franse interventie, dat de interventie van Franse en Afrikaanse troepen gevolgen zou gaan hebben voor de personen die AQIM gegijzeld hield.²¹ Zowel AQIM als Ansar Dine brachten verklaringen uit waarin vreemde mogendheden, vooral Frankrijk en de VS, werden gewaarschuwd om niet te interveniëren in Noord-Mali. Ansar Dine liet weten de belangen en burgers van staten, vooral ECOWAS, die meededen aan militaire interventie direct aan te willen vallen.²²

Algerije en Mauritanië hadden tijdens de onderhandelingen met de leden van ECOWAS en Frankrijk over een mogelijke interventie in 2012 al aangegeven geen voorstander te zijn van een interventie. De twee staten waren bang voor een “blowback” in de vorm van terugkerende extremisten.²³ Deze angst werd werkelijkheid toen vroeg in de ochtend van woensdag 16 januari 2013 een, aan AQIM gerelateerde, organisatie onder leiding van Mokhtar Belmokhtar in de naam van AQIM op een fabrieksterrein in In Amenas, Algerije een groep van bijna 800 personen waaronder ongeveer honderd buitenlanders gijzelde. Deze grootschalige gijzelingsactie werd na vier dagen uiteindelijk neergeslagen door het Algerijnse leger. Hierbij vielen ten minste 38 doden onder de gijzelaars en werden er 29 extremisten gedood en drie gearresteerd.²⁴ De gijzelingsactie werd geleid door Mokhtar Belmokhtar, voormalig leider van een tak van AQIM die actief is in de Sahara-regio en commandant van de *Masked Men Brigade* (ook wel *al-Mua’qi’oon Biddam* of *Those who Sign with*

¹⁸ The New York Times, ‘Timbuktu Endured Terror Under Harsh Sharia Law’ (31 januari 2013) http://www.nytimes.com/2013/02/01/world/africa/timbuktu-endured-terror-under-harsh-shariah-law.html?_r=0

¹⁹ Reuters, ‘Franse says has begun military intervention in Mali’ (11 januari 2013) <http://www.reuters.com/article/2013/01/12/us-mali-rebels-hollande-intervention-idUSBRE90A0W620130112>

²⁰ Branson & Wilkinson, ‘Analysis of the crisis in northern Mali’, 85-98.

²¹ De Volkskrant, ‘Risico toegenomen voor westerse gijzelaars in Sahara’, (15 januari 2013) <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/risico-toegenomen-voor-westerse-gijzelaars-in-sahara~a3377148/>

²² Branson & Wilkinson, ‘Analysis of the crisis in northern Mali’, 85-98.

²³ Lacher, ‘The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation’, 1-3.

²⁴ The Guardian, ‘Algeria hostage crisis: the full story of the kidnapping in the desert’ (25 januari 2013) www.theguardian.com/world/interactive/2013/jan/25/algeria-hostage-crisis-full-story

Blood genoemd)²⁵. De actie was een reactie op het Franse offensief in Noord-Mali. De terroristen eisten tijdens de gijzelingsactie een einde aan de Franse militaire interventie tegen jihadisten in Noord-Mali. De woordvoerder van de *Masked Men Brigade* had aangegeven dat de aanslag een reactie was op het openen van het Algerijnse luchtruim een aantal dagen daarvoor zodat Franse gevechtsvliegtuigen aanvallen uit konden voeren op jihadisten in Noord-Mali.²⁶ In een verklaring van Mokhtar Belmokhtar die begin 2014 werd uitgebracht, dreigde hij om de belangen van Frankrijk en zijn bondgenoten over de gehele wereld aan te vallen als vergelding voor hun aanwezigheid in Mali. Hij riep ook andere jihadistische organisaties op om te helpen in de strijd tegen seculiere troepen.²⁷ De terroristische organisaties gingen zich dus vanaf dat moment richten op het aanvallen van onderdelen van de ‘buitenlandse invasie’. Het bleek voor terroristische organisaties, die in tegenstelling tot de Fransen geen grote en geavanceerde krijgsmacht tot hun beschikking hadden, een goedkope en succesvolle strategie om zich op doelgerichte aanvallen tegen Franse en buitenlandse troepen te richten.

Terrorisme gericht op Europese economische belangen in de Sahara

De gijzelingsactie bij In Amenas die hierboven aan bod kwam is tevens een voorbeeld van een manier waarop terroristen economische belangen van Europese en Westerse staten in de Sahara aanvallen. De gasfabriek bij In Amenas werd gezamenlijk geëxploiteerd door het Britse *BP*, het Noorse *Statoil* en het Algerijnse *Sonatrach*.²⁸ Het aanvallen van deze fabriek was voor de terroristische groepering dus de ultieme manier om de economische belangen van de ‘Westerse vijanden’ in de Sahara-regio hard te raken. Bij de gijzelingsactie kwamen 39 buitenlandse gijzelaars uit negen verschillende landen om, waaronder tien uit Japan, vijf uit Noorwegen, vijf uit het Verenigd Koninkrijk, drie uit de Verenigde Staten, één Fransman en één Algerijn.²⁹

Europese economische belangen in de Sahara-regio bleken kwetsbaar en waren een makkelijk doelwit voor terroristen. Tegenmaatregelen in de vorm van interventie door Frankrijk en ECOWAS werden door terroristische groeperingen gezien als een ‘Westerse invasie’. Het richten op Europese economische belangen in de regio bleek een relatief goedkope manier om de mogelijkheden die zich in het conflict mengden zo hard mogelijk te raken. Voorheen waren aanvallen op Westerse doelwitten, burgers en economische belangen, in de Sahara minder populair en een risicovol doelwit. Pas na de tegenmaatregelen en interventie van de Franse regering en ECOWAS werd dit een aantrekkelijke

²⁵ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, ‘Kenniskbank Terrorisme – Al Qa’ida in the Islamic Maghreb’ (laatst gewijzigd 30 oktober 2014).

²⁶ Al Jazeera, ‘Algerian army surrounds hostage-takers’ (17 januari 2013) <http://www.aljazeera.com/news/africa/2013/01/2013116154848726750.html>; BBC, ‘Algeria hostage crisis: what we know’ (21 januari 2013) <http://www.bbc.com/news/world-africa-21087732>; Magharebia, ‘Belmokhtar group issues new threats’ (9 januari 2014) http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/01/09/feature-01

²⁷ Magharebia, ‘Belmokhtar group issues new threats’ (9 januari 2014)

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/01/09/feature-01

²⁸ Al Jazeera, ‘Algerian army surrounds hostage-takers’ (17 januari 2013).

²⁹ The Guardian, ‘Algeria hostage crisis: the full story of the kidnapping in the desert’ (25 januari 2013).

optie. De terroristische organisaties waren niet in staat om de buitenlandse troepen af te houden, zij waren in de minderheid en beschikten niet over een geavanceerde troepenmacht. Zij werden daarom al snel na de interventie van Frankrijk en ECOWAS uit de belangrijke steden van Noord-Mali verdreven. Ze werden verzwakt en trokken zich terug naar onherbergzame gebieden. In het hoofdstuk over geografische verplaatsing zal verder op deze verzwakking en terugtrekking worden ingegaan. Vanuit schuilplaatsen was het voor terroristische organisaties makkelijker, goedkoper en minder risicovol om doelwitten te raken. Het aanvallen van Europese economische doelen in de regio raakte de Europese mogelijkheden hard en was goedkoper en minder risicovol dan het aanvallen van doelen in Europa zelf. Terroristische organisaties richtten zich daarom op het ontvoeren van Europeanen en het aanvallen van olieproductiefaciliteiten of ambassades in hun eigen regio.³⁰ Een voorbeeld hiervan zijn dreigingen die terroristen hadden geuit tegen het energiebedrijf *Desertec* dat gespecialiseerd is in zonne-energieprojecten en actief is in heel Noord-Afrika.³¹ De dubbele zelfmoordaanslagen in Niger, op een militaire basis in Agadez en een Franse uraniummijn in Arlit, op 23 mei 2013 zijn een ander voorbeeld van terrorisme gericht op Europese economische belangen. Bij deze aanslagen kwamen 35 mensen om het leven toen twee groepen zelfmoordterroristen van MUJAO in voertuigen vol met explosieven inreden op de militaire basis en de Franse mijn. Dit was een manier voor terroristen om enerzijds Europese economische belangen te raken en om anderzijds wraak te nemen op het Nigerese leger dat in het kader van de ECOWAS interventie vocht tegen terroristische groeperingen in Noord-Mali.³²

2.3. De Verenigde Naties als doelwit

Al snel na de Franse interventie besloot ook de VN om in Mali te interveniëren en het land te helpen bij het herstel van vrede en veiligheid. Zo werd op 25 april 2013 unaniem resolutie 2100 aangenomen door de VN Veiligheidsraad. Hiermee werd de *United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali* (MINUSMA) opgericht. Het mandaat van MINUSMA is gericht op: het herstel van veiligheid, beschermen van burgers, steun aan nationaal dialoog en verzoening, herstel van staatsautoriteit, heropbouwen van de veiligheidssector en promotie en bescherming van mensenrechten.³³ Met een troepenmacht van bijna 12.000 mannen en vrouwen is de VN een grote speler geworden in Mali.³⁴

³⁰ M. Gehem, P. Marten, M. Maas & M. Schellekens, 'Balancing on the brink. Vulnerability of states in the Middle East and North Africa' The Hague Centre for Strategic Studies (2014) 6-30.

³¹ Gehem, Marten, Maas & Schellekens, 'Balancing on the brink. Vulnerability of states in the Middle East and North Africa', 6-30.

³² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in the Sahel region S/2013/354* (14 juni 2013). ; The New York Times, 'Suicide Bombings in Niger Kill Dozens in Dual Strikes' (23 mei 2013) <http://www.nytimes.com/2013/05/24/world/africa/niger-hit-by-two-suicide-attacks.html>.; Pellerin, 'Geopolitical Disruptions in the Sahel: an Opportunity for Global Cooperation?', 71-85.

³³ United Nations, *UN Security Council Resolution 2100 S/RES/2100* (25 april 2013)

³⁴ United Nations, *Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali* (31 maart 2015) <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma/facts.shtml>

Aanvallen specifiek gericht tegen buitenlandse VN-troepen

De troepenmacht van de VN was in de ogen van terroristische organisaties een nieuwe buitenlandse invasie naast de Franse aanwezigheid. VN-troepen werden begin 2013 in toenemende mate gestationeerd in kampen in Noord-Mali en de Franse troepen waren in mindere mate actief aanwezig dan voorheen.³⁵ Na de start van MINUSMA kondigde Frankrijk in de lente van 2014 aan zijn troepenmacht te verminderen van 2.500 naar 1.000. Van deze overgebleven troepen zouden 650 doorgaan in de strijd tegen terrorisme en 350 worden opgedeeld tussen de trainingsmissie van de Europese Unie (EUTM) en het Franse component binnen MINUSMA.³⁶ Frankrijk transformeerde hiermee zijn militaire offensief in een nieuwe operatie met codenaam *Barkhane* en richtte zich, in samenwerking met staten in de regio, tot een regionale aanpak van extremistisch geweld en terrorisme.³⁷

Het transformeren van de Franse troepenmacht en de komst van de VN-troepen van MINUSMA in Noord-Mali heeft geleid tot een verandering in keuze voor doelwitten van terroristen. De offensieven van Frankrijk en Afrikaanse staten in 2013 hadden in eerste instantie gezorgd voor verbetering van de veiligheidssituatie en hadden de capaciteiten van terroristische groeperingen verminderd.³⁸ Maar terroristische groeperingen die in het noorden van Mali uit de grote steden waren verdreven gingen ondergronds. Zij bleken een grote dreiging voor de implementatie van het mandaat van MINUSMA doordat zij direct troepen en personeel van de VN bedreigden, aanvielen en hun beweging versperden. Uit nieuwsberichten en rapporten van de VN blijkt dat er vanaf halverwege 2014 een piek in aanvallen op buitenlandse VN-troepen in Noord-Mali was.³⁹ Terroristische groeperingen AQIM en MUJAO voerden in deze periode in toenemende mate terroristische aanslagen uit op doelwitten van de VN. Op 30 maart 2014 bijvoorbeeld raakten zeven VN-medewerkers gewond toen een logistiek konvooi op de weg naar Gao werd geraakt door een *improvised explosive device* (IED).⁴⁰ Een landmijn die afging in de buurt van de landingsbaan bij Kidal op 23 april heeft ervoor gezorgd dat een VN-soldaat zwaargewond is geraakt en dat het vliegverkeer een tijd is stilgelegd. Dit heeft de toegang tot het gebied en de steun voor de VN in dit gebied ernstig belemmerd.⁴¹ Deze incidenten laten de kwetsbaarheid van de VN en zijn personeel zien en benadrukken de slimme tactieken van terroristische organisaties. In het volgende hoofdstuk zal verder worden ingegaan op

³⁵ France 24, 'French military to extend Mali 'counterterrorism' operations into Sahel' (13 juli 2014) <http://www.france24.com/en/20140713-france-military-serval-mali-terrorist-aqim-sahel/>

³⁶ Magharebia, 'Belmokhtar group issues new threats' (9 januari 2014)

³⁷ France 24, 'French military to extend Mali 'counterterrorism' operations into Sahel' (13 juli 2014) <http://www.france24.com/en/20140713-france-military-serval-mali-terrorist-aqim-sahel/>

³⁸ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (9 juni 2014).

³⁹ Onder andere: United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (9 juni 2014)

⁴⁰ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (9 juni 2014)

⁴¹ Ibidem.

keuzes voor bepaalde tactieken. De vervanging van doelwitten en toename van aanvallen was het gevolg van de herschikking van de Franse troepenmacht uit Mali, als onderdeel van een plan om 3.000 troepen in de gehele Sahara-regio in te zetten in de strijd tegen extremisme, en de komst van een nieuwe buitenlandse troepenmacht.⁴²

Substitutie heeft plaatsgevonden op het moment dat buitenlandse troepen van de VN de Franse troepen in Noord-Mali vervingen. De aandacht van de terroristen richtte zich vanaf dit moment in grotere mate op het aanvallen van doelwitten van de VN. Zoals ook in volgende hoofdstukken zal worden benadrukt, waren terroristen door de Fransen uit de steden verdreven naar onherbergzame gebieden en voerden vanuit deze verstopplekken aanvallen uit tegen doelwitten van de VN. Op 7 april 2014 bijvoorbeeld ontplofte een IED in de buurt van een kamp van MINUSMA bij Menaka. Deze zelfgemaakte bom was op afstand ontstoken.⁴³

Uit een VN rapport over de situatie in Mali van 22 september 2014 blijkt dat MINUSMA aan het einde van 2014 primair doelwit was geworden van terroristische groeperingen⁴⁴. Er waren van mei tot september in totaal 27 aanvallen, waarvan vijftien met IED's of mijnen en twaalf met raketten en mortieren, tegen doelen van MINUSMA uitgevoerd. Een zelfmoordaanslag met een IED in Aguelhok op 11 juni waarbij vier militairen gedood werden en zes gewond raakten is een voorbeeld uit de reeks van aanslagen gericht tegen de VN-vredesmissie.⁴⁵ Aanslagen in Timboektoe op 30 juni, de raketten op het vliegveld van Timboektoe op 12 juli en de aanslag in Ber op 16 augustus werden eind augustus opgeëist door AQIM. Eind 2014 vielen er tussen september en december zeker zestien doden en veertien gewonden onder VN-personeel. Op 3 oktober werden negen blauwhelmen uit Niger gedood wanneer zwaar bewapende mannen op motoren het konvooi van de VN in een hinderlaag lieten lopen. De aanslag werd opgeëist door MUJAO en was de dodelijkste tot dan toe.⁴⁶ Een woordvoerder van de VN stelde dat:

They [MUJAO] were targeting a convoy that included a fuel truck, knowing full well that an attack on a fuel truck would cause an even greater number of casualties, which adds to the horrendous nature of the crime.⁴⁷

---

⁴² Reuters, 'Nine U.N. troops killed in worst attack yet on Mali force' (3 oktober 2014)

<http://www.reuters.com/article/2014/10/03/us-mali-un-peacekeepers-idUSKCN0HSOZH20141003>

⁴³ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014)

⁴⁴ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (22 september 2014)

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Magharebia, 'MUJAO member claim Mali peacekeeper attack' (7 oktober 2014)

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/10/07/feature-01

⁴⁷ Reuters, 'Nine U.N. troops killed in worst attack yet on Mali force' (3 oktober 2014) ; UN News Centre, 'Mali: Ban voices 'outrage' as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month' (8 oktober 2014)

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49028#.VHXBQNYlKeA>

Dit geeft aan dat terroristische groeperingen doelen van de VN met zoveel mogelijk geweld en dodelijke slachtoffers wilden raken. Ook het hoofd van het *Department of Peacekeeping Operations* van de VN, Hervé Ladsous, had stelde dat:

The rate of attacks against MINUSMA operations has increased substantially and steeply amid a reduction in the presence of French troops and the quasi-disappearance of Malian armed forces from many places in the north. This has created a situation in which MINUSMA is the main foreign presence on the ground and, of course, this makes us the target for all these spoilers – extremists, jihadists, traffickers – who would want to have a ground exclusively to themselves as to carry-on with their nefarious activities.⁴⁸

Sinds de start van MINUSMA in juli 2013 zijn er al zeker 49 VN-militairen omgekomen en 91 gewond geraakt.⁴⁹ Dit maakt de missie volgens de VN “probably the highest casualty rate of any recent peacekeeping operation”.⁵⁰ Gemiddeld is er elke vier dagen één VN-militair gedood of gewond geraakt over periode van slechts achttien maanden.⁵¹

Terrorisme tegen burgers

Terroristische groeperingen richtten zich in de periode halverwege en eind 2014 niet alleen direct tegen doelen van de VN zelf maar ook tegen burgers die de VN en andere buitenlandse troepen ondersteunden of met hen samenwerkten. Tegelijkertijd was er vanaf halverwege 2014 een beweging te zien waarin terroristische groeperingen steeds vaker burgers die samenwerken met de VN en Franse en Malinese troepen als doelwit maakten.⁵² Voorheen werden Malinese burgers over het algemeen niet het doelwit van terroristische aanslagen. Terreur was namelijk gericht tegen de invasie van buitenlandse troepen en de bevolking werd daarbuiten gelaten. Het bedreigen en aanvallen van burgers als doelwit vanwege hun samenwerking met de VN is dus een nieuwe ontwikkeling.

Dreigingen van vergelding tegen burgers die samenwerkten met de VN werden in deze periode geuit en er werden doelgerichte aanslagen tegen Malinese informanten uitgevoerd. Op 8 en 9 april 2014 bijvoorbeeld deelden leden van AQIM folders uit aan burgers in Noord-Mali waarin

---

⁴⁸ UN News Centre, ‘Mali: Ban voices ‘outrage’ as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month’ (8 oktober 2014)

⁴⁹ United Nations Peacekeeping, ‘Peacekeeping Fact Sheet’ (31 maart 2015)

<http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>

⁵⁰ Financial Times, ‘Growing insecurity in Mali tests France’s Sahel task force’ (27 november 2014)

<http://www.ft.com/cms/s/0/b9bbce18-756b-11e4-a1a9-00144feabdc0.html#axzz3KeYzDGeY>

⁵¹ Reuters, ‘Nine U.N. troops killed in worst attack yet on Mali force’ (3 oktober 2014) ; UN News Centre, ‘Mali: Ban voices ‘outrage’ as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month’ (8 oktober 2014)

⁵² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014). ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/943* (23 december 2014).

burgers in het Arabisch gewaarschuwd werden voor de consequenties als zij samen zouden werken met “Frankrijk en zijn bondgenoten”. Deze dreigingen werden werkelijkheid toen op 2 mei 2014 een zestigjarige man in Kidal werd doodgeschoten om zijn vermeende samenwerking met Operatie Serval en het Malinese leger.⁵³ Op 6 november werd een truck met goederen voor de VN geraakt door een IED in de regio van Gao, drie burgers raakten gewond. Daarnaast werden er op 8 november twee trucks gestopt door gewapende mannen, zij beroofden de bestuurders en dreigden hen met het in brand steken van hun trucks indien zij hun samenwerking met MINUSMA doorzetten.⁵⁴

Voor terroristen bleek de burgerbevolking een makkelijk doelwit: burgers zijn niet gewapend en makkelijk te beïnvloeden met angst en terreur. Burgers waren een minder risicovol doelwit voor terroristische organisaties om op openbare plekken aan te vallen en te bedreigen. Naast het direct aanvallen van doelen van de VN, troepen, konvooien en kampen, bleek het bedreigen en aanvallen van burgers een goedkope en makkelijke manier om angst te zaaien en de Malinezen af te schrikken van samenwerking met de VN en andere buitenlandse troepen.

2.4. Tegenmaatregelen

Tegenmaatregelen van bepaalde staten en internationale organisaties hebben ervoor gezorgd dat verdere substitutie heeft plaatsgevonden op het terrein van doelwitten. De interventie door het Franse leger en daaropvolgend de VN heeft een grote invloed gehad op de keuze voor doelwitten van terroristische organisaties.

De keuze van de Franse president François Hollande om te interveniëren in Mali had volgens de Franse regering voornamelijk te maken met het herstellen van vrede en veiligheid in Mali om daarmee te voorkomen dat terroristische groeperingen een dreiging zouden kunnen gaan vormen voor Europa.⁵⁵ Naast de officiële retoriek van de Franse regering heeft het land als oud-kolonisator nog steeds een speciale band met Mali. Frankrijk heeft substantiële economische belangen in het land en de regio. Mali en Niger zijn rijk aan uranium en Franse bedrijven zijn actief in deze landen.⁵⁶ Het verliezen van gebieden aan terroristen zou zorgen voor grote verliezen bij deze bedrijven. De angst dat deze uraniuminstallaties en fabrieken mogelijk in handen van terroristische organisaties met connecties naar het wereldwijde Al-Qaida netwerk zouden kunnen vallen heeft ook een rol gespeeld. Het tegengaan van drugs-, wapen- en mensensmokkel in de regio en de poreuze grenzen van Mali zijn ook een reden geweest voor Frankrijk om in te grijpen in het land.⁵⁷

---

⁵³ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014)

⁵⁴ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/943* (23 december 2014)

⁵⁵ The New York Times, ‘France Battling Islamists in Mali’ (11 januari 2013)
<http://www.nytimes.com/2013/01/12/world/africa/mali-islamist-rebels-france.html>

⁵⁶ The Wall Street Journal, ‘Mali Advance Shows Paris’s Africa Dilemma’ (22 januari 2013)
<http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887323301104578257900207783508>

⁵⁷ Ibidem.

De VN wilde het verval van Noord-Mali in een zeer streng islamitisch kalifaat en verdere invloed van terroristische en criminele groeperingen in de regio voorkomen. De poreuze grenzen en zwakke staten in de regio zouden niet bestand zijn tegen de verspreiding van terrorisme en georganiseerde misdaad. Verdere destabilisatie zou ook voor spillover van terreur, geweld en misdaad naar andere delen van Afrika en zelfs Europa kunnen zorgen. Dit moest te allen tijde voorkomen worden en daarom werden er tegenmaatregelen genomen. Het antwoord van Frankrijk en de VN was het sturen van een troepenmacht en een grote vredesmissie met een uitgebreid mandaat.

Terroristen hebben, zoals we eerder in dit hoofdstuk hebben gezien, hierop gereageerd door ten eerste dreigementen uit te brengen tegen Franse en andere buitenlandse troepen die zich gingen inmengen in Noord-Mali. Deze dreigementen zijn werkelijkheid geworden toen er bij de In Amenas fabriek bijna 800 mensen, waaronder ongeveer 100 buitenlanders, werden gegijzeld. Terroristische organisaties konden geen conventionele strijd aangaan met buitenlandse troepen, werden flink verzwakt door de geavanceerde krijgsmacht van de Fransen en trokken zich daarom terug uit de steden van Noord-Mali naar afgelegen gebieden. Vanuit deze veilige schuilplaatsen gingen zij economische belangen van Europese landen aanvallen en zich na de komst van de VN-troepenmacht direct richten tegen dit nieuwe doelwit. Deze tegenmaatregelen hebben er dus voor gezorgd dat de terroristische organisaties uit belangrijke steden zijn verdreven maar hebben er uiteindelijk niet voor gezorgd dat de dreiging afnam.

2.5. Substitutie

In dit hoofdstuk is gebleken dat er substitutie heeft plaatsgevonden toen terroristische organisaties er op een bepaalde manier of op een bepaald moment voor kozen, door de invloed van tegenmaatregelen, om hun oude doelwitten te vervangen door nieuwe, minder risicovolle doelwitten die tot grotere successen zouden leiden.

Ten eerste zorgde het omdopen van de GSPC tot AQIM in 2007 voor een bredere focus van de organisatie en een verandering in doelwitten. De overname van de ideologie en wereldbeeld van het wereldwijde Al-Qaida netwerk betekende dat AQIM zich vanaf dat moment niet alleen meer richtte op doelwitten binnen de Algerijnse regering, het leger en veiligheidsdiensten maar ook op burgers en regeringen van Afrikaanse en Westerse staten die aanwezig waren in de regio.

Verder betekende de start van het offensief van Frankrijk en ECOWAS dat in januari 2013 in Noord-Mali van start ging dat terroristen in dit gebied zich direct gingen richten tegen troepen van deelnemende landen. Terroristische groeperingen werden als gevolg van het Franse offensief al snel verdreven uit steden in Noord-Mali en trokken zich terug in onherbergzame gebieden. Vanuit daar begonnen zij zich te richten op aanvallen tegen de buitenlandse aanwezigheid. Het bleek voor terroristische organisaties, die in tegenstelling tot de Fransen geen grote en geavanceerde krijgsmacht

tot hun beschikking hadden, een goedkope en succesvolle strategie om zich op doelgerichte aanvallen tegen Franse en buitenlandse troepen en economische belangen te richten.

Daarnaast kwam vanaf halverwege 2013 de VN als nieuwe grote buitenlandse speler op het toneel in Mali. Waar terroristische organisaties aanvallen voorheen richtten tegen Franse en buitenlandse troepen en economische belangen in de regio, stapten zij nu over op aanvallen gericht tegen het nieuwe doelwit: de VN. Vanuit hun verstopplekken in woestijn- en bergachtige gebieden vielen terroristische organisaties vanaf halverwege 2013 steeds vaker troepen, kampen en konvooiën van de VN doelgericht aan. Een andere opvallende ontwikkeling was het doelgericht aanvallen en bedreigen van Malinese burgers die samenwerkten met de VN.

Ten slotte is in dit hoofdstuk gebleken dat op het moment dat er in de Sahara-regio bepaalde grote tegenmaatregelen door interne en externe partijen werden ingesteld, in de vorm van militaire interventies, de doelwitten van terroristische organisaties werden vervangen door nieuwe en goedkopere doelwitten die op dat moment goedkoper en succesvoller waren om aan te vallen.

In dit hoofdstuk is substitutie blootgelegd in de vorm van doelwitten en hierbij is de kwetsbaarheid van Europese en internationale belangen in de Sahara-regio duidelijk naar voren gekomen. Verdere tegenmaatregelen van deze Europese en internationale spelers om deze belangen beter te beschermen zullen in de volgende hoofdstukken worden besproken.

Hoofdstuk 3

Tactieken

Dit hoofdstuk richt zich op verandering en ontwikkeling van bepaalde tactieken door terroristische organisaties in de Sahara. De manier van aanvallen van terroristen kan veranderen. Door veiligheidsmaatregelen kunnen bepaalde manieren van aanvallen duurder worden en zal er een keuze worden gemaakt voor andere manieren en tactieken om het doel te bereiken. Veiligheidsmaatregelen op Amerikaanse vliegvelden in 1973, zoals het installeren van detectiepoortjes, bijvoorbeeld hebben vliegtuigkapingen risicovoller en kostbaarder gemaakt voor terroristen.¹ Door het bestuderen van tegenmaatregelen en het gevolg hiervan voor het gedrag en de keuze voor bepaalde tactieken van terroristen worden substitutie-effecten aan het licht gebracht.

3.1. Asymmetrische tactieken

Zoals in de vorige hoofdstukken is beschreven heeft de GSPC zich in 2007 officieel gelieerd aan de retoriek, ideologie en werkwijze van het wereldwijde Al-Qaida netwerk. Met het omdopen tot AQIM waren, zoals in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen, de doelwitten van de organisatie verschoven.

Uit bronnen blijkt echter ook dat AQIM zijn manieren van aanvallen heeft veranderd en aangepast aan de werkwijze van het Al-Qaida netwerk.² Er heeft dus er een verschuiving plaatsgevonden in keuze voor tactieken van AQIM en daaraan gelieerde organisaties. De lokale opstand in Algerije heeft zich, volgens auteur Thomas Renard, geëvolueerd van een lokale strijd naar een mondiaal conflict.³ De GSPC richtte zich voorheen op lokale opstand in eigen land tegen de Algerijnse regering, het leger en veiligheidsdiensten. Vóór de alliantie met Al-Qaida maakte de GSPC voornamelijk gebruik van gewapende overvallen en guerilla-tactieken. Hierbij gebruikte de GSPC explosieven en vuurwapens.⁴ In 2007 is het gebruik van vuurwapens echter afgenomen terwijl het gebruik van explosieven meer dan verdubbelde.⁵ Op 11 april 2007 pleegde AQIM zijn eerste zelfmoordaanslag. Bij deze aanslag op het kantoor van de Algerijnse premier kwamen 33 mensen om het leven.⁶ De tactische verschuiving, van guerilla-acties naar terrorisme, is geïnspireerd geweest door de werkwijze van Al-Qaida in Irak en Afghanistan. De verschuiving naar het gebruik van zogenaamde

¹ Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', 28-29.

² D. Cristiani & R. Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', *Istituto Affari Internazionali* working papers 11:07 (april 2011) 1-15. ; H. Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', *German Institute of Global and Area Studies*, working paper no 186 (januari 2012) 1-28. ; Financial Times, 'Growing insecurity in Mali tests France's Sahel task force' (27 november 2014) <http://www.ft.com/cms/s/0/b9bbce18-756b-11e4-a1a9-00144feabdc0.html#axzz3KeYzDGeY>

³ Renard, 'AQIM's Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria', 1-8.

⁴ Ibidem, 1-8.

⁵ Ibidem, 1-8.

⁶ Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15.

‘asymmetrische tactieken’ kan volgens Renard worden uitgelegd als gevolg van het kopiëren van succesvolle tactieken uit Irak en Afghanistan en door de terugkeer van strijders uit Irak en Afghanistan die hun kennis deelden met de Algerijnen.⁷

Daarnaast was de verschuiving volgens Renard ook een gevolg van het afnemende aantal strijders bij AQIM rond die periode. Renard stelt dat voor het uitvoeren van terroristische aanslagen minder strijders nodig waren dan voor de guerilla-acties die voorheen in de tijd van de GSPC veel werden gebruikt.⁸ Het omdopen van de GSPC tot AQIM kan gezien worden als een pure overlevingstactiek en niet zozeer als een teken van sterkte. Voorheen had de GSPC veel aanhang maar in de periode rond 2007 was het aantal leden aan het afnemen. Het omdopen tot AQIM had dus ook het gewenste effect dat de organisatie veranderde in een flexibeler netwerk dat met minder leden en nieuwe, asymmetrische tactieken succesvolle aanslagen kon uitvoeren.⁹ De omslag van een nationale opstand naar een transnationale terroristische organisatie heeft ervoor gezorgd dat AQIM oude tactieken heeft vervangen door nieuwe, effectievere tactieken en kan er geconcludeerd worden dat hier substitutie heeft plaatsgevonden.

Tegenmaatregelen

De verschuiving naar andere tactieken is beïnvloed door de tegenmaatregelen die zijn uitgevoerd door de Algerijnse regering. Het contraterrorismebeleid van de Algerijnse overheid heeft grote invloed gehad op de keuzes die de GSPC en later AQIM hebben gemaakt. Het is daarom nuttig om verder in te gaan op dit beleid en tegenmaatregelen.

Het Algerijnse beleid bestaat sinds de jaren negentig uit een combinatie van militaire operaties waarin opstandelingen actief werden aangepakt en beleid dat amnestie en re-integratie bood aan overgebleven rebellen.¹⁰ Dit beleid was lange tijd succesvol en had de Algerijnse opstand aanzienlijk verzwakt. Gewelddadige incidenten namen als gevolg van dit beleid af, van 324 incidenten in 2001 tot 203 incidenten in 2008. Ook het aantal burgerslachtoffers nam af van 180 in 2001 tot 40 in 2007.¹¹

Vanaf 2007 zag de Algerijnse overheid AQIM veranderen en bestempelde de organisatie niet langer meer als een nationale opstand, zoals de GSPC was geweest. De regering erkende AQIM als een transnationale dreiging met banden met het wereldwijde Al-Qaida netwerk en het beleid werd hierop aangepast.¹² Deze verandering in benaming en erkenning van AQIM als transnationale terroristische organisatie bracht een verandering in beleid met zich mee. Als gevolg van het nieuwe beleid startte de Algerijnse regering vanaf 2007 opnieuw een grote militaire operatie door het hele

---

⁷ Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, 1-8.

⁸ Ibidem, 1-8.

⁹ Cristiani & Fabiani, ‘Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria’s Regional and International Relations’, 1-15.

¹⁰ Ibidem, 1-15.

¹¹ Ibidem, 1-15.

¹² Renard, ‘AQIM’s Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria’, 1-8.

land. De waakzaamheid en veiligheid in de hoofdstad en op belangrijke strategische plekken werd verhoogd. De politiemacht in de hoofdstad Algiers werd enorm uitgebreid.¹³ Als onderdeel van de militaire operaties maakte het Algerijnse leger meer gebruik van de luchtmacht, bijvoorbeeld van helikopters uitgerust met infrarood die ook 's nachts konden verkennen en aanvallen.¹⁴ Als gevolg van het omdopen van de GSPC tot AQIM verschoof de Algerijnse regering het zwaartepunt van tegenmaatregelen. De omslag van een nationale opstand naar een transnationale terroristische dreiging heeft ervoor gezorgd dat de Algerijnse overheid beleid heeft vervangen door nieuw beleid dat aangepast was op de terroristische dreiging.

Noord-Mali

Begin 2012 hadden terroristische organisaties, waaronder AQIM, in samenwerking met Toearegstrijders in korte tijd grote gebieden en belangrijke steden in Noord-Mali veroverd. Tijdens de militaire interventie van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger werden deze gebieden weer bevrijd en werden terroristische organisaties verzwakt en verdreven uit de steden. Terroristen trokken zich daarom terug in onherbergzame gebieden in de woestijn van Mali en buurlanden. Door het verlies van Noord-Mali als vrijhaven voor terroristische organisaties was de mogelijkheid om grootschalige operaties uit te voeren verminderd.¹⁵ De terroristische organisaties hadden als gevolg van de tegenmaatregelen, de buitenlandse militaire interventie, hun tactisch voordeel verloren.¹⁶ De tactieken waar terroristen voor kozen verschoven daarom dus ook: van een grootschalige opstand naar gerichte, kleinschalige en snelle aanvallen en moordaanslagen.¹⁷ Terroristen maakten in toenemende mate gebruik van tactieken zoals zelfmoordaanslagen, hinderlagen en aanvallen met zelfgemaakte bommen, naar voorbeelden uit Afghanistan, Algerije en Nigeria.¹⁸ De tactische verschuiving van opstand naar terrorisme komt onder andere naar voren in VN-rapportages over de veiligheidssituatie in de Sahara-regio. Uit een rapport van 2014 blijkt dat het aantal terroristische aanslagen in 2013 met een totaal van 230 incidenten met 60% waren toegenomen vergeleken met 2012.¹⁹ MUJAO voerde in de lente van 2013 een aantal zelfmoordaanslagen uit, bijvoorbeeld op 30 maart toen een zelfmoordterrorist zich bij een Malinees checkpoint opblies. Ook op 12 april vond er een zelfmoordaanslag plaats, dit maal op

---

¹³ Renard, 'AQIM's Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria', 1-8.

¹⁴ Ibidem, 1-8.

¹⁵ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013)

¹⁶ T. Feakin, 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security' *Australian Strategic Policy Institute*, Special Report (september 2014) 1-24.

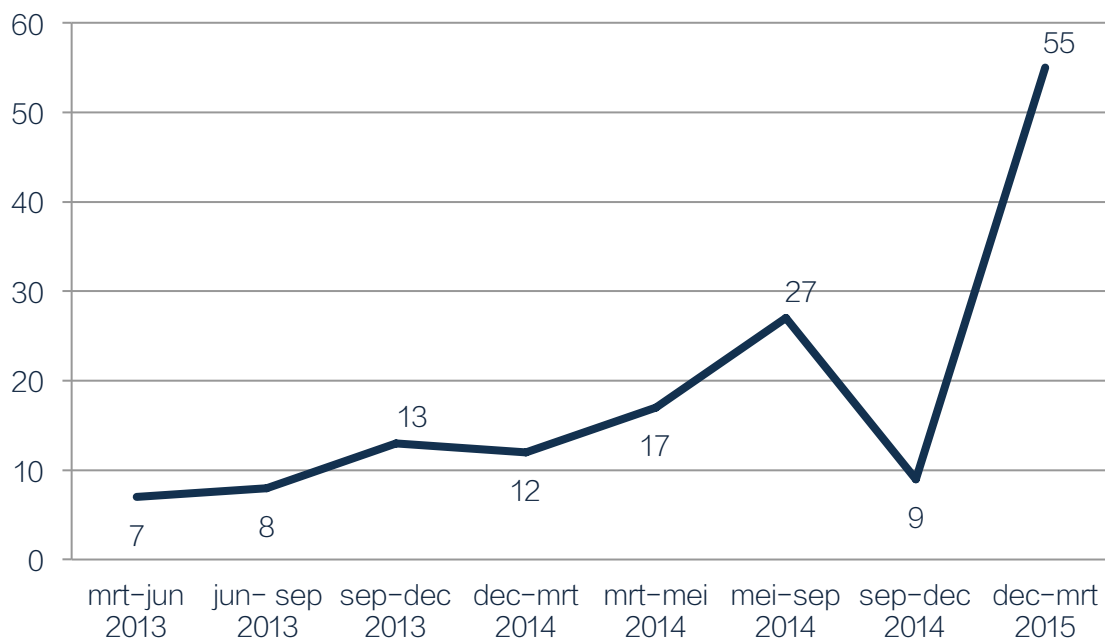
¹⁷ De Correspondent, 'Toeareg maar géén terrorist' (2 december 2013) <https://decorrespondent.nl/429/Toeareg-maar-geen-terrorist/46520987370-3243dfe0>

¹⁸ Washington Post, 'In northern Mali's war, al-Qaeda affiliate is directing the fight' (28 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html

¹⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (6 juni 2014)

een marktplaats in Kidal en op 4 mei reed een voertuig en motorrijder met een vest vol explosieven in op een Malinees konvooi bij Gao.²⁰

Figuur 1: Grafiek van de aanvallen door terroristische organisaties in Noord-Mali van maart 2013 t/m maart 2015²¹

In Figuur 1 is het aantal aanvallen door terroristische organisaties in Noord-Mali van maart 2013 tot en met maart 2015 uiteengezet in een grafiek. Het gaat hierbij om terroristische aanvallen, voornamelijk zelfmoordaanslagen en aanslagen met *improvised explosive devices* (IED's), met als doel troepen van de Malinese overheid, de VN en Frankrijk te raken. Uit de grafiek is af te lezen dat er in de periode van maart 2013 tot en met september 2014 een grote stijgende lijn is geweest van het aantal aanvallen ten opzichte van de periodes ervoor. Opvallend is dat het aantal aanvallen in deze periode van slechts anderhalf jaar met ruim 285% is gestegen. In de periode september tot en met december 2014 is er een daling te zien, waarna het aantal aanvallen vanaf december 2014 zeer snel omhoog schiet naar een recordaantal van 55 aanvallen in de periode van december 2014 tot en met maart 2015.

In de periode september tot december 2014 blijkt het aantal aanvallen te dalen. Dit is uit te leggen als een tijdelijke stilte: de periodes ervoor én erna hadden door omstandigheden te maken met opvallend hoge aantallen aanvallen. De periode ervoor, van mei tot september 2014, werd gekenmerkt door het terugtrekken van de Malinese troepen uit Noord-Mali en de transformatie van de Franse missie van Serval tot Barkhane. Dit leidde tot een toename in de activiteiten van terroristische

²⁰ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013)

²¹ Gemaakt met gegevens uit acht rapporten van de Secretaris Generaal van de VN over de situatie in Mali en de voortgang de MINUSMA. Het gaat om de rapporten met titel *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali* van 10 juni 2013 (S/2013/338), 1 oktober 2013 (S/2013/582), 2 januari 2014 (S/2014/1), 28 maart 2014 (S/2014/229), 9 juni 2014 (S/2014/403), 22 september 2014 (S/2014/692), 23 december 2014 (S/2014/943) en 27 maart 2015 (S/2015/219).

organisaties. MINUSMA werd in deze periode, na het gedeeltelijke vertrek van de Franse troepen, het belangrijkste doelwit voor terroristen.²² De periode erna, van december 2014 tot maart 2015, werd gekenmerkt door verhoogde activiteiten door terroristen. Terroristen maakten gebruik van steeds geavanceerdere IED's en waren in deze periode ook actiever in de regio's Ségou en Mopti waar het voorheen relatief rustig was geweest.²³ Hierdoor was de periode er tussenin relatief rustig. De aanvallen van terroristische organisaties gingen door in deze periode maar op een minder extreem niveau dan in de periode ervoor en erna.

Het offensief van de Fransen, ECOWAS en het Malinese leger begin 2013 heeft gezorgd voor een verandering van de tactiek van de terroristische organisaties en een flinke toename van terroristische aanvallen. De militaire interventies hebben de terroristische organisaties verzwakt en hen verdreven uit de veroverde steden in Noord-Mali. Door het verlies van Noord-Mali als vrijhaven werd de mogelijkheid om grootschalige operaties uit te voeren verminderd.¹ Tijdens de verovering van Noord-Mali door terroristische organisaties, in samenwerking met de Toearegs, werd er gebruik gemaakt van tactieken die horen bij een opstand zoals gewapende overvallen en guerilla-tactieken met vuurwapens en explosieven. Nadat de groeperingen door de Fransen uit de steden en veroverde gebieden waren verdreven stapten zij over op effectievere tactieken in de vorm van terroristische aanvallen waarbij zij gebruik in toenemende vorm gebruik maakten van zelfmoordaanslagen, zelfgemaakte bommen en andere asymmetrische tactieken.. Door de tegenmaatregelen van de interventies van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger vond er substitutie plaats van het soort tactieken dat terroristische organisaties gebruikten.

Improvised explosive devices

De interventies in Noord-Mali in 2013 hebben er in eerste instantie gezorgd dat de veiligheidssituatie verbeterde en dat de capaciteiten van terroristische groeperingen werden verminderd. Snel daarna verslechterde de veiligheidssituatie echter weer. Belangrijk hierbij was een grote toename in het gebruik van *improvised explosive devices* (ook wel IED's genoemd).²⁴

Het gebruik van IED's is de laatste jaren mondiaal toegenomen en leidt tot veel dodelijke slachtoffers. In 2013 leidden 1.455 incidenten met IED's in 41 landen tot 27.000 slachtoffers waarvan een merendeel, 80%, burgers.²⁵ Een groot probleem is het mismanagement van wapenvoorraden in

---

²² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/692* (22 september 2014)

²³ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2015/219* (27 maart 2015)

²⁴ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (6 juni 2014)

²⁵ Small Arms Survey, 'Countering Improvised Explosive Devices', Research Notes. Weapons & markets. Number 46 (oktober 2014) 1-4.

fragiele staten, zoals die in de Sahara-regio.²⁶ Dit heeft er bijvoorbeeld in Libië in 2011 toe geleid dat er onbekende hoeveelheden explosieven zijn weggeraakt en dat er wapens, afkomstig uit de voormalige Libische militaire arsenalen, zijn gevonden in handen van gewapende en terroristische groeperingen in Noord-Mali.²⁷

Het gebruik van IED's is een goedkope tactiek voor terroristische organisaties in de Sahara-regio omdat organisaties makkelijk aan de benodigde componenten en grondstoffen kunnen komen en het assembleren daarnaast weinig technische vaardigheden vergt.²⁸ IED's worden vaak gemaakt van goedkope en makkelijk leverbare producten zoals ammoniumnitraat, aceton en potassium chloraat. Er kunnen ook onderdelen gemaakt worden uit conventionele wapens en munitie zoals mortiergranaten. Franse troepen hebben in 2013 grote voorraden van deze grondstoffen in Noord-Mali gevonden, dit duidt erop dat terroristische organisaties in de Sahara-regio makkelijk aan goedkope grondstoffen voor IED's kunnen komen.²⁹

In Noord-Mali hebben terroristische groeperingen IED's gebruikt om aanvallen uit te voeren op buitenlandse troepen. Het merendeel van de dodelijke slachtoffers van de VN vredesmissie werden als gevolg daarvan veroorzaakt door aanslagen met IED's.³⁰ Uit de grafiek in Figuur 1 blijkt dat er van maart 2013 tot en met september 2014 een grote stijging heeft plaatsgevonden van het aantal asymmetrische aanvallen door terroristische organisaties. Onder deze asymmetrische aanvallen behoren voornamelijk aanvallen met IED's.

Zoals al eerder in dit hoofdstuk is beschreven, waren terroristische groeperingen na de interventies van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger verdreven uit de grote steden van Noord-Mali en voerden zij vanuit hun schuilplaatsen in de onherbergzame woestijn van Noord-Mali aanvallen uit.³¹ Ze waren overgestapt naar nieuwe tactieken: het gebruik van asymmetrische aanvallen en voornamelijk IED's. MUJAO bijvoorbeeld eiste eind 2013 de verantwoordelijkheid op voor meerdere incidenten rondom Gao waarbij met IED's en raketten waren gebruikt.³² Ook AQIM eiste de verantwoordelijkheid op voor een aanslag op een checkpoint van MINUSMA in Tessalit op 23 oktober 2013 waarbij vier mannen met een IED in een voertuig zeven mensen, waaronder één kind en twee VN-militairen, hebben gedood. Er zijn ook incidenten gedocumenteerd waarbij IED's langs de

²⁶ UNODC, *Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment* (februari 2013) ; United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012).

²⁷ The New York Times, 'Mali: French Official Says Weapons Stockpiled by Militants Are Found' (8 maart 2013) <http://www.nytimes.com/2013/03/09/world/africa/mali-french-official-says-weapons-stockpiled-by-militants-are-found.html> ; Small Arms Survey, 'Countering Improvised Explosive Devices', 1-4. ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013).

²⁸ Small Arms Survey, 'Countering Improvised Explosive Devices', 1-4.

²⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014)

³⁰ Reliefweb, 'Ban voices outrage as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month' (8 oktober 2014) <http://reliefweb.int/report/mali/ban-voices-outrage-un-peacekeeper-killed-second-deadly-attack-month>

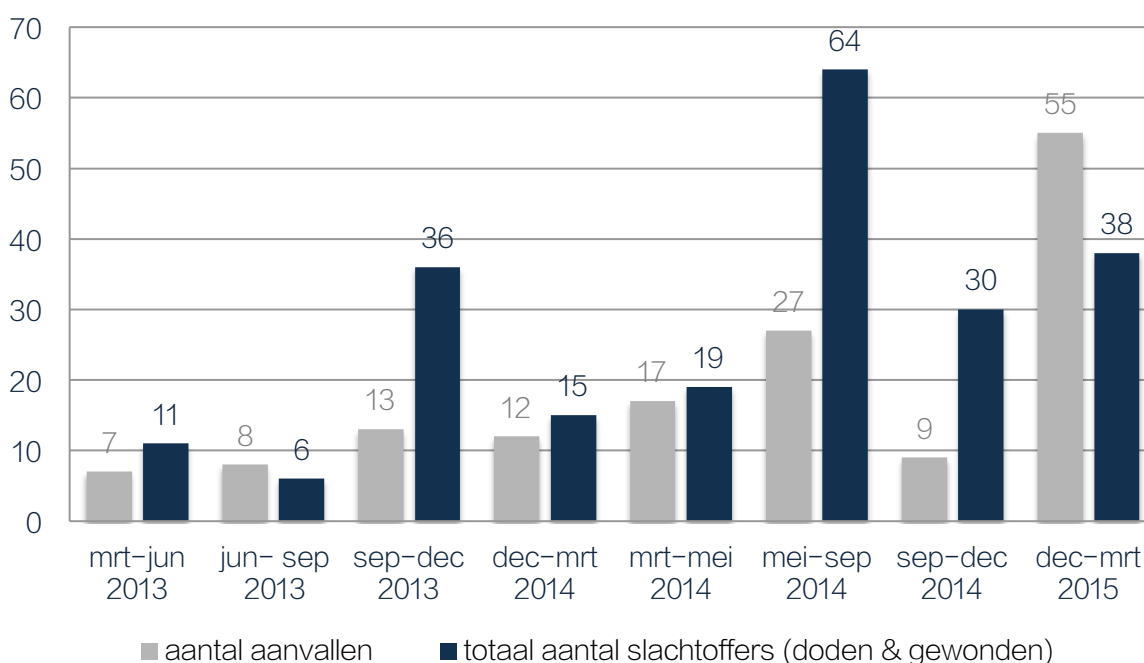
³¹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/1* (2 januari 2014) ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014)

³² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/1* (2 januari 2014)

weg lagen, op een afstand met behulp van mobiele telefoon werden geactiveerd, of waarbij terroristen de IED's aan hun lichaam of voertuig hadden bevestigd.³³

Terroristische organisaties maakten dus gebruik van allerlei goedkopere en verbeterde tactieken om de buitenlandse troepen te raken waar zij kwetsbaar zijn.³⁴ De zelfgemaakte bommen waren goedkoop en makkelijk te maken en zeer effectief als ze ingezet werden. In Figuur 2 is in een grafiek het aantal slachtoffers, doden en gewonden, als gevolg van terroristische aanvallen en aanslagen met IED's afgezet tegen de tijd.

Figuur 2: Grafiek van de aanvallen door terroristische organisaties en totaal aantal slachtoffers (doden & gewonden) in Noord-Mali van maart 2013 t/m maart 2015 ³⁵

Er is te zien dat het aantal aanslagen en slachtoffers toe is genomen over de gehele periode van maart 2013 tot maart 2015. Vooral opvallend is de piek in het aantal slachtoffers eind 2013 en van mei tot september 2014. De eerste piek zal te maken hebben gehad met het feit dat de terroristische organisaties zich na de Franse en Afrikaanse interventies hadden teruggetrokken in onherbergzame gebieden en vanuit daar terroristische aanslagen uitvoerden. Het gebruik van IED's nam eind 2013 toe. IED's waren goedkope en makkelijke bommen waarmee veel slachtoffers konden worden gemaakt. In deze specifieke periode werden met relatief weinig aantal aanvallen, namelijk dertien, 36 slachtoffers gemaakt. Dit was een verzesvoudiging van het aantal slachtoffers in de periode ervoor. De tweede

³³ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/1* (2 januari 2014) ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014)

³⁴ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014)

³⁵ Gemaakt met gegevens uit acht rapporten van de Secretaris Generaal van de VN over de situatie in Mali en de voortgang de MINUSMA. Het gaat om de rapporten met titel *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali* van 10 juni 2013 (S/2013/338), 1 oktober 2013 (S/2013/582), 2 januari 2014 (S/2014/1), 28 maart 2014 (S/2014/229), 9 juni 2014 (S/2014/403), 22 september 2014 (S/2014/692), 23 december 2014 (S/2014/943) en 27 maart 2015 (S/2015/219).

piek is te verklaren door een toename in aanvallen specifiek gericht tegen de VN. Hier zal in het volgende hoofdstuk dieper op worden ingegaan.

Het gebruik van IED's heeft niet alleen grote gevolgen gehad voor personeel en troepen van de VN, Frankrijk en Mali maar ook voor de lokale bevolking. Overblijfselen van de IED's vormen namelijk een groot veiligheidsrisico voor burgers. Tussen mei en december 2014 werden er door de VN zes incidenten met zulke overblijfselen geteld waarbij in totaal twee kinderen omkwamen en er tien verminkt werden. In totaal zijn er tussen begin 2012 en eind 2014 al 140 Malinese burgers omgekomen of gewond geraakt als gevolg van overblijfselen van explosieven.³⁶

MINUSMA heeft eind 2014 een actieplan opgesteld om de aanvallen met IED's tegen te gaan. Hierbij werden fysieke maatregelen ingezet om de missie te beschermen, door middel van gespecialiseerde apparatuur en extra trainingen. Meerdere incidenten met IED's rond het vliegveld van Kidal in juli 2014 hebben ertoe geleid dat de VN dat gebied beter is gaan beschermen. Ook werden er gewapende helikopters in de buurt van Tessalit en Aguelhok ingezet om de toegang van terroristische groeperingen in het gebied te verminderen en daarmee de druk op de VN-kampen in Aguelhok te verminderen.³⁷

3.2. Link terrorisme en georganiseerde misdaad

De poreuze grenzen en politieke instabiliteit in staten in de Sahara-regio leiden er al jaren toe dat staten weinig controle hebben over grote onherbergzame gebieden in deze regio. De posten langs de Malinese grens met Algerije worden bijvoorbeeld al sinds 1990 niet meer militair bewaakt.³⁸ Dit is het gevolg geweest van een vredesverdrag tussen de Malinese overheid en Toearegrebellen. De Toearegs eisten namelijk open grenzen en vrije beweging door deze gebieden. Deze open grenzen en afwezigheid van controle van de staat hebben ervoor gezorgd dat de georganiseerde misdaad veel ruimte heeft gekregen om zich vrij te bewegen en in de afgelopen 25 jaar allerlei soorten smokkelnetwerken, in drugs, wapens, mensen en illegale goederen, op heeft kunnen zetten.³⁹

Het is van belang om het verschil tussen terrorisme en georganiseerde misdaad duidelijk te maken. De georganiseerde misdaad maakt gebruik van de 'gaten in de staatsstructuur', zoals corrupte ambtenaren die kunnen worden omgekocht, om te functioneren. Terwijl terrorisme zich juist richt op een politiek doel en het bestrijden van de staatsstructuur.⁴⁰ In de Sahara-regio zijn er duidelijke

³⁶ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/943* (23 december 2014).

³⁷ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (22 september 2014)

³⁸ O. Walther & D. Retaille, 'Sahara or Sahel? The fuzzy geography of terrorism in West Africa' *CEPS/INSTEAD Working Paper No. 35* (november 2010) 1-20.

³⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (6 juni 2014); Aning & Amedzrator, 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', 59-69.

⁴⁰ T.E. Aalberts, 'Een gevaarlijke driehoeksverhouding? Falende staten, georganiseerde misdaad en transnationaal terrorisme' *Justitiële Verkenningen - Politiek en georganiseerde misdaad*, jaargang 35, nr. 3 (mei 2009) 13-29.

raakvlakken tussen deze twee groepen. Terroristen en de georganiseerde misdaad gebruiken elkaar om hun doelen te bereiken. Terroristische organisaties gebruiken de georganiseerde misdaad om hun organisatie te financieren. Leden van AQIM die actief zijn in de Sahara-regio, vooral Zuid-Algerije, Noord-Mali en Mauretanië, zijn actief in de georganiseerde misdaad. Zij voeren gewapende overvallen en ontvoeringen uit om geld te verdienen voor de organisatie. Leden van terroristische organisaties hebben goede connecties en werken vaak samen met de georganiseerde misdaad.⁴¹ De link en samenwerking tussen de georganiseerde misdaad en terrorisme in de Sahara-regio maakt het moeilijk om duidelijk onderscheid te maken tussen de twee groepen.

De handelsnetwerken in de Sahara-regio zijn zich al sinds de golf van dekolonisatie in de jaren zestig aan het ontwikkelen. De netwerken breiden zich uit via commerciële en sociale netwerken van families en gemeenschappen die gespecialiseerd zijn in handelen via *trading hubs* in de Sahara.⁴² Deze informele netwerken werden vanaf de jaren negentig steeds meer gebruikt voor illegale handel in allerlei smokkelwaren, zoals sigaretten, wapens, brandstof en drugs maar ook mensen.⁴³ Mokhtar Belmokhtar, voormalig leider van AQIM in de Sahara-regio, heeft zijn *roots* in de illegale handel. Hij staat ook wel bekend als “Mister Marlboro” door zijn betrokkenheid bij de sigarettenhandel in de Sahara.⁴⁴ Een meest opvallend signaal van de link tussen misdaad en terrorisme was de vondst van een Boeing 727 in de buurt van Gao in 2009. Het toestel, dat volgeladen was geweest met drugs, voornamelijk cocaïne, wapens en andere illegale producten, was geland in de woestijn op een speciaal geprepareerde landingsbaan en was, nadat het helemaal was leeggehaald, in brand gestoken.⁴⁵ Het waren in dit geval terroristische organisaties geweest die de smokkelaars, in ruil voor betaling, toegang, bescherming en zelfs mogelijkheden voor opslag van hun smokkelwaar in dat gebied hadden geboden.⁴⁶ De link tussen de georganiseerde misdaad en terrorisme in de Sahara-regio gaat zelfs zo ver dat er onbevestigde berichten zijn van zakelijke afspraken tussen AQIM en de *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* (FARC) in Colombia over de bescherming van drugstransporten die van Zuid-Amerika, via Noord-Afrika richting Europa gaan.⁴⁷

⁴¹ Hunt, ‘Islamist Terrorism in Northwestern Africa’, 3.

⁴² Ibidem, 5-6.

⁴³ Lacher, ‘Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara region’, 4-5.

⁴⁴ Ibidem, 4-5. ; Cristiani & Fabiani, ‘Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria’s Regional and International Relations’, 1-15.

⁴⁵ Zoubir, ‘Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches’, 99-131.

⁴⁶ Feakin, ‘The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security’, 1-24. ; Zoubir, ‘Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches’, 99-131. ; The New York Times, ‘Can General Linder’s Special Operations Forces Stop the Next Terrorist Threat?’ (13 juni 2014) http://www.nytimes.com/2014/06/15/magazine/can-general-linders-special-operations-forces-stop-the-next-terrorist-threat.html?_r=1

⁴⁷ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, ‘Kenniskbank Terrorismen – Al Qaeda in the Islamic Maghreb’ (laatst gewijzigd 30 oktober 2014).

Ontvoeringen

Na de aanslagen op 11 september 2001 werd financiering voor terrorisme moeilijker gemaakt.⁴⁸ Daarom kozen terroristen in de Sahara-regio voor een makkelijkere optie om geld te verdienen, namelijk het ontvoeren en vasthouden van buitenlanders, vooral westerlingen, voor losgeld. Een belangrijk deel van de hedendaagse financiering van terroristische organisaties in de Sahara komt uit de 'ontvoeringsindustrie'. De Sahara-regio, vooral Noord-Mali, is een perfecte plek gebleken voor terroristen om een vrijhaven te stichten van waaruit zij deze tactieken kunnen uitvoeren. Sinds 2003 is het aantal ontvoeringen van Europeanen in de Sahara-regio toegenomen. Het ontvoeren van buitenlanders is voor AQIM bijvoorbeeld een belangrijke bron van inkomsten geworden. Een voorbeeld zijn de Nederlander, Sjaak Rijke, en andere Zweedse, Britse en Duitse toeristen die al in november 2011 zijn ontvoerd.⁴⁹ Inmiddels is Sjaak Rijke op 6 april 2015 per toeval door Franse troepen bevrijd. Maar er zijn nog vele westerlingen die worden vastgehouden door terroristische organisaties.

Hoewel de exacte cijfers onbekend zijn, hebben allerlei instanties schattingen gemaakt van de winst die wordt gemaakt met ontvoeringen. De een schat de winst voor AQIM tussen 2003 en 2013 op \$200.⁵⁰ Een Amerikaanse inlichtingenfirma, Stratfor, schat de winst over het afgelopen decennium op een bedrag van \$90 miljoen en een rapport van het Franse parlement van maart 2012 komt uit op een bedrag van \$150 miljoen.⁵¹ De vrijlating van vier Fransmannen, die tijdens een dubbele zelfmoordaanslag in Niger op 23 mei 2013⁵² waren ontvoerd, heeft terroristen volgens onbevestigde berichten bijvoorbeeld ongeveer twintig miljoen euro opgeleverd. Veel van dit geld werd besteed aan het uitvoeren van andere ontvoeringen en het aanschaffen van materiaal (jeeps, brandstof, wapens en GPS-systemen).⁵³ De ontvoeringen hebben daarnaast voor groeperingen nog een ander doel, namelijk het dwingen tot vrijlating van gevangengenomen leden van hun groepering.⁵⁴

Slechts een aantal landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, de VS en Algerije, heeft publiekelijk aangegeven dat zij weigeren losgeld te betalen aan terroristen. Andere Europese landen

⁴⁸ Zoubir, 'Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches', 99-131.

⁴⁹ Gehem, Marten, Maas & Schellekens, 'Balancing on the brink. Vulnerability of states in the Middle East and North Africa', 6-30.

⁵⁰ Feakin, 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security', 1-24.

⁵¹ The New York Times, 'Millions in Ransoms Fuel Militants' Clout in West Africa' (12 december 2012) <http://www.nytimes.com/2012/12/13/world/africa/kidnappings-fuel-extremists-in-western-africa.html> ; Stratfor, 'Mali: Al Qaeda in the Islamic Maghreb's Ransom Revenue' (15 oktober 2012) <https://www.stratfor.com/analysis/mali-al-qaeda-islamic-maghrebs-ransom-revenue>

⁵² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in the Sahel region S/2013/354* (14 juni 2013). ; The New York Times, 'Suicide Bombings in Niger Kill Dozens in Dual Strikes' (23 mei 2013) <http://www.nytimes.com/2013/05/24/world/africa/niger-hit-by-two-suicide-attacks.html>.

⁵³ BBC security correspondent Frank Gardner reports. ⁵³ <http://www.bbc.com/news/world-europe-24739716>

⁵⁴ W. Lacher, 'Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara region', *The Carnegie Papers*, Carnegie Endowment for International Peace (2012) 1-11.

hebben een meer ambigue houding en betalen toch vaak het losgeld zonder daar mee naar buiten te treden. De Franse autoriteiten bijvoorbeeld hebben het betalen van losgeld nooit wettelijk verboden.⁵⁵

Het ontvoeren van westerlingen blijkt dus een relatief makkelijke, snelle en goedkope manier om aan veel inkomsten te komen en om zo de invloed van de terroristische groepering verder uit te breiden. De link tussen de georganiseerde misdaad en terrorisme komt dan ook duidelijk naar voren in deze *kidnapping business*. AQIM kan volgens de Duitse onderzoeker, Wolfram Lacher, in feite zelf gezien worden als een crimineel netwerk.⁵⁶ AQIM heeft tot maart 2012 kunnen profiteren van betrokkenheid van de overheid bij de georganiseerde misdaad. De medeplichtigheid van corrupte ambtenaren zorgde ervoor dat AQIM zijn invloed kon uitbreiden en dat de organisatie kon groeien.⁵⁷ Sindsdien werd er een geheel netwerk opgezet om buitenlanders, die in door AQIM gecontroleerde gebieden komen, te ontvoeren.⁵⁸

De enorme bedragen die terroristische organisaties ontvangen van Europese overheden voor hun ontvoerde burgers zijn een belangrijke manier waarop deze groeperingen hun organisaties financieren. Westerse overheden financieren op deze manier indirect allerlei soorten activiteiten van terroristische organisaties in de Sahara-regio. Uit een interview van The New York Times met een bevelhebber van zowel Ansar Dine en MUJAO, Oumar Ould Hamaha, in 2012 blijkt dat AQIM door de *kidnapping business* een van de regio's rijkste, best bewapende groeperingen is geworden.⁵⁹ Toen er in 2012 geluiden te horen waren over mogelijke interventie in Noord-Mali door Frankrijk en de VN, reageerden de terroristen, onder leiding van Oumar Ould Hamaha, hierop door, na een periode van relatief weinig ontvoeringen, op jacht te gaan naar meer buitenlandse toeristen om te ontvoeren.⁶⁰ Hier werd duidelijk dat terroristen ervoor kozen om het aantal ontvoeringen op te voeren om de komende dreiging van de internationale gemeenschap de baas te zijn. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat eind 2012 'oude' tactieken, overvallen en smokkel, werden vervangen door een hoger aantal ontvoeringen: dit dankzij de dreiging van internationale interventies.

De lokale bevolking

Uit rapporten van de VN blijkt echter dat niet alleen westerlingen werden ontvoerd door terroristische organisaties in de Sahara. In de periode na de Franse interventie, begin 2013, bleken terroristen namelijk een nieuwe tactiek te ontwikkelen waarbij zij lokale burgers, en vooral kinderen, ontvoerden en vasthielden omwille van inlichtingen.⁶¹ Het was voor de terroristische organisaties een makkelijke

⁵⁵ The New York Times, 'Millions in Ransoms Fuel Militants' Clout in West Africa' (12 december 2012)

<http://www.nytimes.com/2012/12/13/world/africa/kidnappings-fuel-extremists-in-western-africa.html>

⁵⁶ Lacher, 'Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara region', 9.

⁵⁷ Ibidem, 3.

⁵⁸ Zoubir, 'Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches', 99-131.

⁵⁹ Ibidem, 99-131.

⁶⁰ Ibidem, 99-131.

⁶¹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014). ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013).

en goedkope optie om kinderen uit dorpen bij hun familie weg te halen om zo informatie van de familie los te krijgen.

In dezelfde periode, begin 2013, werd op het voormalige kantoor van AQIM in Timboektoe een brief van Abdelmalek Droukbal, de opperemir en belangrijkste leider van AQIM, gevonden waarin staat dat strijders van AQIM vriendelijker moeten optreden tegen de lokale bevolking. Strijders moesten niet te hard optreden en meteen de strenge sharia wetgeving invoeren omdat dit zou kunnen leiden tot een gevoel van ‘verwerping en haat jegens de mujahedeem’.⁶² Deze oproep van Droukbal om tactieken aan te passen was naar aanleiding van het harde optreden van terroristische organisaties in de veroverde gebieden tijdens het oprukken in Noord-Mali in 2012. Tijdens de belegering van bepaalde gebieden, met name Diabaly, hadden de terroristen bewoonde gebieden en gebouwen gebruikt als toevluchtsoord en opslag voor wapens en munitie. De lokale bevolking werd op deze manier ingezet als menselijk schild.⁶³

3.3. Substitutie

In dit hoofdstuk zijn substitutie-effecten in de vorm van tactieken beschreven. Substitutie heeft plaatsgevonden toen terroristische organisaties er op een bepaalde manier of op een bepaald moment voor kozen, door invloed van tegenmaatregelen, om hun oude tactieken te vervangen door nieuwe en effectievere tactieken die tot hogere successen zouden leiden.

Ten eerste bracht het omdopen van de GSPC tot AQIM en het wereldwijde Al-Qaida netwerk een verandering in tactieken met zich mee. De GSPC was voorheen een groepering die zich richtte op lokale opstand tegen de Algerijnse overheid en guerilla-tactieken. Maar na de alliantie met Al-Qaida gingen AQIM en gelieerde groeperingen in toenemende mate gebruik maken van terrorisme en asymmetrische aanvallen. De tactische verschuiving, van guerilla-acties naar terrorisme, is geïnspireerd geweest door de werkwijze van Al-Qaida. Succesvolle tactieken uit Irak en Afghanistan, zoals zelfmoordaanslagen en bombardementen, werden gekopieerd en uitgevoerd in Noord-Mali. In Figuur 1 is het aantal aanvallen van terroristische organisaties over de periode van maart 2013 tot en met maart 2015 in Noord-Mali uiteengezet. Hieruit is een duidelijke en bijna constante toename af te lezen.

Daarnaast is vooral het gebruik van *improvised explosive devices* (IED's) toegenomen in deze periode. Voor terroristen bleken de grondstoffen en assemblage van deze zelfgemaakte bommen goedkoop. Uit Figuur 2 blijkt daarnaast ook dat de IED's zeer effectief zijn omdat het aantal slachtoffers als gevolg van aanslagen met IED's toe is genomen over de periode van maart 2013 tot en met maart 2015. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat de verzwakking en verminderde territoriale

---

⁶² NRC Handelsblad, ‘Al-Qaeda kiest nu aardige aanpak’ (15 februari 2013).

⁶³ Washington Post, ‘In northern Mali’s war, al-Qaeda affiliate is directing the fight’ (28 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html

controle van terroristische organisaties door de Franse interventie ervoor heeft gezorgd dat terroristische organisaties hun oude tactieken, van opstand, gewapende acties en operaties, hebben vervangen door nieuwe tactieken, terroristische aanvallen en aanslagen met IED's.

Verder is er in dit hoofdstuk ingegaan op de link tussen de georganiseerde misdaad en terrorisme in de Sahara-regio. Leden van terroristische organisaties hebben goede connecties en werken vaak samen met de georganiseerde misdaad in de regio. Terroristische organisaties gebruiken ontvoeringen van westerlingen als manier om hun organisatie te financieren en maken daarbij gebruik van hun connecties met de georganiseerde misdaad. Door de dreiging van internationale interventies in Noord-Mali eind 2012 ontvoerden terroristische organisaties in toenemende mate westerlingen in de regio. In de periode hiervoor waren er relatief weinig ontvoeringen en richtten terroristen zich, om aan geld te komen, op gewapende overvallen en smokkel. Substitutie heeft dus plaatsgevonden omdat de dreiging van interventie door Frankrijk en de VN het aantrekkelijk maakte voor terroristen om in toenemende mate westerlingen te ontvoeren.

Ook na de interventie van Frankrijk begin 2013 vond er substitutie plaats: terroristen bleken namelijk lokale burgers, vooral kinderen, te ontvoeren om zo aan informatie te komen. Dit gebeurde voorheen niet, want ontvoeringen waren gericht op westerlingen. Maar het was een goedkope manier om, nadat terroristen waren afgezwakt door het Franse offensief, inlichtingen te werven.

In het volgende hoofdstuk zal worden voortgebouwd op de ontwikkelingen die beschreven zijn in dit hoofdstuk en zal gekeken worden naar substitutie in de vorm van geografische verplaatsing van terroristische organisaties.

Hoofdstuk 4

Geografische verplaatsing

Dit hoofdstuk zet substitutie-effecten, in de vorm van geografische verplaatsing van de activiteiten van terroristische organisaties naar bepaalde gebieden waar hun kansen voor succes hoger zijn, uiteen. Terroristen profiteren van minder beschermde gebieden en doen hun voordeel met verminderde veiligheid, bijvoorbeeld op plekken waar grenzen zwak zijn. Geografische verplaatsing kan op verschillende niveaus plaatsvinden; terroristische organisaties kunnen ervoor kiezen om hun activiteiten naar een ander land of regio te verplaatsen maar zij kunnen ook kiezen om activiteiten en aanvallen uit te voeren op andere locaties, buiten beveiligde gebouwen en kampen. Beide vormen van geografische substitutie worden beschreven in dit hoofdstuk.

4.1. Verschuiving van activiteiten naar de Sahara-regio

Zoals in het eerste hoofdstuk werd beschreven komt de *Groupe Salafiste pour la Prédiction et le Combat* voort uit de Algerijnse burgeroorlog van de jaren negentig. De GSPC richtte zich op een nationale opstand in Algerije, tegen de Algerijnse staat en leger. De fusie van GSPC met het wereldwijde Al-Qaida netwerk in 2007 was het begin van een langer proces waarin een verschuiving plaatsvond van strategie, tactieken en propaganda. De opstand in Algerije evolueerde van een lokale strijd en werd deel van een mondiaal conflict. Het omdopen van de GSPC tot AQIM in 2007 maakte hiermee, naast verandering van naam, doelwitten en tactieken, ook geografische gezien een verandering door.¹

Rond 2010 begon de verplaatsing van activiteiten AQIM van Algerije naar het zuiden en de rest van de Sahara-regio, met name Noord-Mali, duidelijk te worden.² Een belangrijke reden voor de verplaatsing van het zwaartepunt van activiteiten van de organisatie waren de succesvolle tegenmaatregelen van de Algerijnse overheid.³ Zoals in vorige hoofdstukken is beschreven was het contraterorismebeleid van de Algerijnse overheid effectief doordat zij gebruik maakten van:

---

¹ Renard, 'AQIM's Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria', 1-8.

² R. Alcaro, 'The Libya-Mali Axis. Spreading instability across the Sahel and the Horn of Africa', in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 17-28.

³ Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', 544-559. ; Ait-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38. ; Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15. ; Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', 1-28. ; The Guardian, 'Algerian forces attack allies of al-Qaida' 28 december 2010, <http://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/offensive-algeria-al-qaida-allies> ; All Africa, 'Algeria: Terrorist Attacks Drop in Algeria', 8 januari 2013, <http://allafrica.com/stories/201301090060.html>

een verhoogde militaire aanwezigheid en ontmanteling van de netwerken voor steun en rekrutering. Hierdoor is het vermogen van AQIM om grootschalige aanvallen uit te voeren, met name in de grote Algerijnse steden, afgenomen.⁴

De GSPC was voorheen voornamelijk actief in de berber-regio, Kabylia, in Noordoost-Algerije. Activiteiten van de organisatie waren gericht tegen doelen van de overheid, het leger en inlichtingendiensten, voornamelijk in het noorden van Algerije en in de hoofdstad Algiers. Het contraterorismebeleid van de Algerijnse regering in belangrijke gebieden en steden in het land hebben gezorgd voor een verschuiving van terrorisme naar andere gebieden. Volgens auteur Emily Hunt was de Sahara een perfecte plek om naar toe te gaan omdat dat de Algerijnse regering daar geen controle had:

More aggressive counterterrorism tactics in urban areas provided an impetus for militants to explore other areas of operation, while lucrative organized criminal opportunities drew them to the desert. The Sahara is characterized by immense open space that facilitates illicit trade of all manner of goods. The area would be extremely difficult for even the best-trained and equipped force to police. The security forces in the Sahara region enjoy neither advantage, and terrorists are able to operate with relative impunity in the region even when police forces have the will to prevent their activity.⁵

De Sahara bood, door de afwezigheid van controle door de staten en de aanwezigheid van criminele netwerken en poreuze grenzen, een ideale vrijhaven voor AQIM. Het verplaatsen van het zwaartepunt van de organisatie naar een regio waar activiteiten goedkoper, makkelijker en minder risicovol zijn uit te voeren onderschrijft het effect van substitutie. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat de terroristische organisaties zich van de effectieve tegenmaatregelen hebben weggebogen en zich naar een gebied hebben verplaatst waar deze tegenmaatregelen niet effectief waren. De geografische verschuiving van AQIM valt binnen een trend in diezelfde periode waarin allerlei terroristische organisaties in Algerije, Tunesië, Marokko en Libië zich, door effectieve contraterorismebeleid en tegenmaatregelen in hun eigen staten, zich zijn gaan verplaatsen richting het zuiden.⁶

---

⁴ Ait-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38.

⁵ Hunt, 'Islamist Terrorism in Northwestern Africa', 1-2.

⁶ Zoubir, 'Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches', 99-131. ; R. Alcaro & N. Pirozzi, *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Istituto Affari Internazionali (2014) 13-15.

Tegenmaatregelen

Het contraterrorismebeleid van Algerije heeft er dus voor gezorgd dat het substitutie-effect heeft plaatsgevonden en dat AQIM zich van Algerije richting de Sahara en vooral Noord-Mali heeft verplaatst. Zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven veranderde het contraterrorismebeleid van de Algerijnse regering in 2007 toen de GSPC werd omgedoopt in AQIM. De reactie van Algerijnse veiligheidsdiensten tegen de dreiging van AQIM was een grootschalige offensief in het gehele land, verbetering van de veiligheid in belangrijke gebieden en steden en reorganisatie van bestaande structuren binnen het leger, de inlichtingendiensten en special forces.⁷ Het Algerijnse beleid was dus flexibel en paste zich steeds aan aan nieuwe ontwikkelingen. Algerije kreeg hierbij hulp van buitenaf, vooral van Frankrijk en de VS, in de vorm van aangepast materiaal, moderne communicatiemiddelen, transporthelikopters en surveillancecamera's om de steden in de gaten te houden.⁸ Deze maatregelen hebben ertoe geleid dat terroristische cellen effectiever in de gaten gehouden konden worden en dat hun mogelijkheden om aanslagen uit te voeren in het noorden van Algerije werd verkleind. Dit verklaart de geografische verplaatsing van AQIM naar het zuiden van Algerije en gebieden in de Sahara-regio, zoals Noord-Mali.

Verplaatsing naar Noord-Mali

De verplaatsing van AQIM naar de Sahara en vooral Noord-Mali kwam niet uit de lucht vallen. De Algerijnse terroristen waren al langere tijd hun aanwezigheid in de Sahara-regio, met name Noord-Mali, Mauritanië en Niger, aan het versterken.⁹ Niet alleen door militaire en operationele aanwezigheid maar ook door het aangaan van nauwe banden met de lokale bevolking en stammen door middel van handel en huwelijken.¹⁰ Mokhtar Belmokhtar, voormalig leider van de zuidelijke brigade van AQIM, bijvoorbeeld heeft door te trouwen met meerdere vrouwen afkomstig uit lokale Toeareg-stammen in de Sahara-regio de relatie met de lokale bevolking versterkt.¹¹

Hoewel het zwaartepunt van activiteiten van AQIM naar Noord-Mali werd verplaatst, bleef de kern van het leiderschap van AQIM in Algerije. De verschuiving naar de Sahara leidde dus niet tot grote veranderingen in de leiderschapsstructuur. AQIM was verdeeld in twee divisies, één leiderschapstak gebaseerd in Noordoost-Algerije en een uitvoerende tak in Noord-Mali en andere delen van de Sahara-regio.¹² De werving van nieuwe leden bijvoorbeeld vond plaats in de Sahara-

---

⁷ Renard, 'AQIM's Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria', 1-8.

⁸ Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', 1-28.

⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012).

¹⁰ M.M.M. Salah, 'Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali', *International Peace Institutie* issue brief (december 2012) 1-9.

¹¹ Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 'Kenniskbank Terrorisme – Al Qa'ida in the Islamic Maghreb' (laatst gewijzigd 30 oktober 2014).

¹² A. Aboulghit, 'Evaluating U.S. and EU Trans Sahel Policies', *USAWC Strategy Research Project* (2013) 9-15.

regio, vooral in Mauritanië.¹³ Tijdens de opstand van Toearegs en buitenlandse terroristische organisaties van 2012 heeft AQIM gebruik gemaakt van het moment om hun operationele gebied te vergroten. Een aantal inwoners van de stad Diabaly die in 2012 kort is ingenomen geweest door terroristische organisaties, gaf aan dat zij tijdens de Franse luchtaanvallen op hun stad, met als doel het wegvagen van de terroristen, Abdelhamid Abu Zeid hadden gezien. Abu Zeid was een belangrijke leider van AQIM. De aanwezigheid van deze beruchte bevelhebber in de stad aan de frontlinie zou benadrukken dat de leiders van AQIM het operationele gebied van hun organisatie wilden vergroten en dat zij dus in die periode meer aanwezig waren in deze regio.¹⁴

Verschuiving naar Europa?

Zoals in het hoofdstuk over doelwitten is beschreven, hebben terroristische groeperingen openlijk dreigingen geuit en aanslagen gepleegd tegen Franse troepen die begin 2013 Noord-Mali introkken. Hierbij is het opvallend dat terroristische organisaties zoals AQIM er bewust voor hebben gekozen om geen doelen in Europa zelf aan te vallen maar zich juist te richten op Europese doelen in de Sahara-regio. Hoewel AQIM wel direct na de inval van Frankrijk begin 2013 heeft gedreigd met aanslagen in Europa, heeft de groepering geen aanvallen uitgevoerd op het Europese continent. De risico's en de kosten van aanslagen in Europa was voor de terroristische groeperingen zeer groot. Aanslagen in Europa zouden kunnen leiden tot meer militaire bemoeienis van andere Europese landen in de Sahara-regio omdat zij zich direct aangevallen zouden voelen. Daarnaast wilden terroristische organisaties het uitgebreide netwerk van criminele activiteiten, waarmee zij hun organisaties financieren en wat werkt als sterk hulpmiddel voor rekrutering, niet in gevaar brengen.¹⁵

4.2. Verplaatsing binnen de Sahara-regio

Als reactie op het offensief van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger begin 2013 is er geografische verschuiving van terroristische activiteiten opgetreden. Zoals in de vorige twee hoofdstukken naar voren kwam, hebben terroristische organisaties gekozen voor nieuwe doelwitten en tactieken naar aanleiding van de Franse interventie. Door het militaire ingrijpen van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger werden de terroristische organisaties uit de steden in Noord-Mali verdreven. De aanwezigheid van buitenlandse troepen in gebieden van Noord-Mali maakte het voor terroristische organisaties moeilijker, risicovoller en dus duurder om aanvallen uit te voeren in die

---

¹³ Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15.

¹⁴ Washington Post, 'In northern Mali's war, al-Qaeda affiliate is directing the fight' (28 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html

¹⁵ Feakin, 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security', 1-24.

gebieden. Gewapende acties hebben zich vanaf die periode dus verplaatst naar gebieden die verder weg lagen van het epicentrum van het conflict in Noord-Mali.¹⁶ De grootschalige gijzelingsactie bij de In Amenas gasproductiefaciliteit in het zuiden van Algerije op 16 januari 2013 illustreert deze geografische verplaatsing binnen de Sahara-regio.

Gijzelingsactie In Amenas

De reactie van de zijtak van AQIM op het Franse offensief in Noord-Mali kwam in de vorm van een massale gijzelingsactie van bijna 800 personen in zuidelijk Algerije die vier dagen heeft geduurd. De gijzelingsactie heeft 38 gijzelaars en 29 terroristen het leven gekost.¹⁷ Een groepering onder leiding van Mokhtar Belmokhtar pleegde de aanslag bij de In Amenas gasproductiefaciliteit op 16 januari 2013 in naam van AQIM. Deze terroristen waren voorheen actief in steden en gebieden in Noord-Mali maar werden door tegenmaatregelen van Frankrijk, ECOWAS en de Malinese regering begin 2013 gedwongen om hun acties buiten dat gebied door te zetten. Terroristische acties waren dus verplaatst naar een gebied buiten Noord-Mali waar de risico's voor terroristen lager waren en het effect zo groot mogelijk was.¹⁸

Voor AQIM was de gijzelingsactie bij In Amenas een belangrijke strategische overwinning omdat het zorgde voor mondiale media-aandacht.¹⁹ De actie vergrootte het aanzien van AQIM en symboliseerde de voltooiing van het proces dat de GSPC had omgetoverd tot een grote transnationale dreiging met flinke mankracht, wapens en middelen tot zijn beschikking.²⁰ AQIM is door de actie bij In Amenas mondiaal een geloofwaardige dreiging geworden. Dit blijkt uit onderzoek naar internetchatrooms, uit officiële verklaringen van steun van andere terroristische groeperingen in Noord-Afrika en het Midden-Oosten en uit de boost in rekrutering van nieuwe leden en fondsen.²¹ Daarnaast was de angst bij Westerse en lokale overheden voor verdere aanvallen in de regio en daarbuiten gegroeid.²²

Het is interessant om uiteen te zetten hoe de geografische verschuiving rond deze aanslag bij In Amenas precies heeft plaatsgevonden. Onderzoek naar dit incident brengt de brede samenstelling van leden, de hoge mate van organisatie en bewapening aan het licht. De groep terroristen bestond uit Algerijnse, Libische, Egyptische, Mauritaanse strijders en Arabieren uit de Perzische Golf. Zij waren goed getraind en bewapend en waren in staat geweest om honderden Algerijnse troepen vier dagen

---

¹⁶ Rood, 'Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde', 154-156.

¹⁷ BBC, 'Algeria hostage crisis: what we know' (21 januari 2013) <http://www.bbc.com/news/world-africa-21087732>; The Guardian, 'Algeria hostage crisis: the full story of the kidnapping in the desert', 25 januari 2013, <http://www.theguardian.com/world/interactive/2013/jan/25/algeria-hostage-crisis-full-story>

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Rood, 'Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde', 154-156.

²⁰ Washington Post, 'Al-Qaeda branch's image soars after hostage drama in Algeria' (20 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/national-security/al-qaeda-branches-image-soars-after-hostage-drama-in-algeria/2013/01/20/2cb3fb74-633b-11e2-b84d-21c7b65985ee_story.html

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

lang af te houden.²³ Uit bronnen blijkt dat de terroristen zich onder leiding van Mokhtar Belmokhtar vanuit Noord-Mali, via Niger naar Zuid-Libië hebben verplaatst.²⁴ In Al-Aweinat, in zuidelijk Libië, zijn de logistieke plannen gemaakt en zijn de wapens, uit het arsenaal van Kaddafi, aangeschaft.²⁵ Voormalige Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton stelde een paar dagen na de gijzelingsactie: “There is no doubt that the Algerian terrorists had weapons from Libya. There is no doubt that the Malian remnants of AQIM have weapons from Libya.”²⁶

4.3. Onherbergzame gebieden

Als gevolg van de gijzelingsactie bij In Amenas is er een zoektocht naar Mokhtar Belmokhtar gestart en een beloning van \$5 miljoen uitgelooft.²⁷ Door de snelle geografische verplaatsing van terroristen weg uit steden in Noord-Mali en verspreiding naar onherbergzame gebieden blijkt het echter zeer moeilijk om terroristen op te sporen. Eind januari 2013 was de controle van de Malinese staat over de meeste steden in Noord-Mali, namelijk Diabaly, Douentza, Gao, Konna en Timboektoe, hersteld met de hulp van buitenlandse interventies. Het offensief van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger heeft geleid tot verdrijving van terroristische groeperingen naar gebieden in de bergachtige woestijn van de Sahara-regio. Terroristische groeperingen hebben zich sindsdien gehegroepeerd in Niger, Zuid-Libië en afgelegen gebieden van Mali.²⁸ De meeste terroristen hadden zich teruggetrokken in Mali in de Adrar des Ifoghas bergen in de regio van Kidal bij de grens met Algerije, of in het gebied langs de grens met Mauritanië, in de regio rond Gao en Ansongo, zuidelijk van Timboektoe bij het Faguibine meer en andere, waarschijnlijk Malinese terroristen, hadden zich gemengd onder de lokale bevolking.²⁹ Vanuit deze schuilplaatsen in afgelegen gebieden, waar zij wapens, voertuigen, brandstof en andere voorraden hadden opgeslagen, voerden zij, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven, terroristische aanvallen uit op Malinese, Franse en andere buitenlandse doelwitten.³⁰

Tevens werd Fezzan in Zuid-Libië een regio waar terroristen na de Franse interventie een vrijhaven hebben gecreëerd.³¹ Terroristische organisaties konden zich gemakkelijk door Fezzan bewegen met behulp van lokale bondgenoten waarmee zij tribale en familiebanden hadden. Er zijn

²³ Washington Post, ‘Al-Qaeda branch’s image soars after hostage drama in Algeria’ (20 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/national-security/al-qaeda-branches-image-soars-after-hostage-drama-in-algeria/2013/01/20/2cb3fb74-633b-11e2-b84d-21c7b65985ee_story.html

²⁴ Reuters, ‘Clinton says militants used weapons from Libya in Algeria attack’, (23 januari 2013). ; Lacher, ‘The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation’, 1-3.

²⁵ T. Hashmi, R. Lobban & C. Dalton, ‘Bumpy and Twisted Roads to the New Libya: 2012-2013’, in: R. Lobban & C. Dalton, *Libya: History and Revolution* (Santa Barbara 2014) 149-179. ; Lacher, ‘The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation’, 1-3. ; W. Lacher, ‘Libya’s Fractious South and Regional Instability’, *Security Assessment in North Africa, a project of the Small Arms Survey* (2014), 1-12.

²⁶ Reuters, ‘Clinton says militants used weapons from Libya in Algeria attack’, (23 januari 2013).

²⁷ Hashmi, Lobban & Dalton, ‘Bumpy and Twisted Roads to the New Libya: 2012-2013’, 149-179.

²⁸ Rood, ‘Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde’, 154-156.

²⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013)

³⁰ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014) ;

Reuters, ‘Nine U.N. troops killed in worst attack yet on Mali force’ (3 oktober 2014)

<http://www.reuters.com/article/2014/10/03/us-mali-un-peacekeepers-idUSKCN0HSOZH20141003>

³¹ Lacher, ‘Libya’s Fractious South and Regional Instability’, 1-12.

berichten over een samenwerkingsverband met de Libische terroristische organisatie *Ansar al-Sharia*, die opereert vanuit Benghazi. Deze organisatie is verantwoordelijk voor de aanslag op het Amerikaanse consulaat in Benghazi in september 2012 waarbij de ambassadeur Stevens is omgekomen. Ansar al-Sharia was zwaar bewapend uit de arsenalen van Kaddafi en had in Benghazi en Derna de rol van de overheid overgenomen door veiligheid en diensten te verzorgen.³² De groepering had al langer banden met Malinese terroristen want eind 2012 werd een konvooi met strijders en wapens van Ansar al-Sharia op weg naar Noord-Mali onderschept.³³

Toename aanvallen buiten VN-kampen

De tegenmaatregelen en interventies van Frankrijk, ECOWAS en de VN hebben ervoor gezorgd dat de dreiging van terrorisme in Noord-Mali voor een korte periode afnam. Vervolgens, na de geografische verplaatsing van terroristische groeperingen, werd de dreiging doorgezet in de vorm van terroristische aanvallen.³⁴ Zoals in het vorige hoofdstuk over tactieken is besproken, zijn aanslagen met IED's door terroristische groeperingen een groot probleem in de Sahara-regio. De toename van dit soort aanvallen leidde eind 2013 tot een toename van het aantal doden en gewonden onder buitenlandse troepen van de VN, zo bleek uit Figuur 1 en 2. Een belangrijk gevolg hiervan was dat de VN tegenmaatregelen heeft genomen om meer slachtoffers te voorkomen. De VN ging vanaf eind 2013 kampen, uitrusting en personeel weren tegen de asymmetrische dreigingen, zoals raketaanvallen, mortiergranaten en zelfmoordaanslagen. De missie ging daarom kampen en faciliteiten beter beveiligen.³⁵ Daarnaast voerde de missie, zowel overdag als 's nachts, meer langeafstandspatrouilles uit.³⁶

Als gevolg van deze tegenmaatregelen van de VN heeft er opnieuw een substitutie-effect plaatsgevonden, in de vorm van geografische verplaatsing. In de periode vanaf het einde van 2013 en begin 2014 was er volgens de VN namelijk een toename van het aantal aanvallen op doelwitten van de VN buiten de kampen en faciliteiten van de missie in Noord-Mali. In deze periode was de VN haar kampen en faciliteiten beter gaan beveiligen. Vanwege de verhoogde veiligheid en bescherming van de kampen werd het duurder en risicovoller voor terroristen om deze direct aan te vallen. Terroristen kozen daarom om hun doelwitten buiten de beveiligde locaties aan te vallen. Dit gebeurde vooral doordat terroristen IED's en andere soorten bommen langs wegen, bruggen en bij checkpoints lieten afgaan of konvoeien in hinderlagen lieten lopen. Op deze manier werden in de periode vanaf begin 2014 patrouilles en konvoeien van de VN zeer kwetsbaar en vielen er de meeste slachtoffers.³⁷ Uit

---

³² S. Vogler, 'Security Challenges in Libya and the Sahel', *CNA Strategic Studies* (2012) 1-19.

³³ Lacher, 'Libya's Fractious South and Regional Instability', 1-12.

³⁴ Financial Times, 'Growing insecurity in Mali tests France's Sahel task force' (27 november 2014) <http://www.ft.com/cms/s/0/b9bbce18-756b-11e4-a1a9-00144feabdc0.html#axzz3KeYzDGeY>

³⁵ UN News Centre, 'Mali: Ban voices 'outrage' as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month' (8 oktober 2014) <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49028#.VHXBQNYIKeA>

³⁶ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014)

³⁷ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/692* (22 september 2014)

Figuur 2 blijkt dat in de periode van mei tot en met september 2014 de meeste aanslagen zijn gepleegd ten opzichte van de periodes daarvoor. Uit Figuur 2 blijkt ook dat het aantal slachtoffers, in totaal 64 waarvan 12 doden en 52 gewonden, in deze periode hoger was dan in de periodes daarvoor. Deze piek heeft te maken met de toename van aanvallen op VN personeel buiten de kampen in deze periode. Tussen 27 mei en 15 september 2014 zijn er in totaal vijftien aanslagen gepleegd met IED's of mijnen tegen personeel, patrouilles en konvoien van de VN buiten de kampen.³⁸ Met een groot netwerk aan kampen en uitgebreide aanwezigheid van patrouilles, konvoien en verkenningen was MINUSMA een belangrijke speler geworden die op de wegen en buiten de kampen hard werd geraakt.

4.4. Geografische verplaatsing: Boko Haram

In de laatste jaren is er een tendens ontstaan naar internationalisering van terrorisme. Groeperingen die traditioneel gezien zich op lokaal niveau inzetten, worden steeds welwillender om hun relaties en het gebied waarin zij actief zijn uit te breiden, richting en samen met gelijkgestemde buitenlandse groeperingen. In hedendaagse conflicten worden er dus tactische allianties gesloten tussen allerlei transnationale groeperingen of netwerken.³⁹ Een belangrijk voorbeeld hiervan is de betrokkenheid en tijdelijke, gedeeltelijke geografische verplaatsing van de terreurgroep *Boko Haram*. Boko Haram is een groepering die voornamelijk actief is in het noorden van Nigeria en daar al jaren strijdt tegen het Nigeriaanse regeringsleger. Hoewel Boko Haram zich vooral focuste op de strijd en opstand binnen Nigeria, heeft de leider van Boko Haram, Abubakar Shekau, in 2012 opgeroepen tot mondiale *jihad* en heeft aansluiting gezocht met Al-Qaida.⁴⁰ Net als de GSPC is Boko Haram dus in zekere zin omgevormd van een *insurgency* naar een transnationale terroristische organisatie. Boko Haram heeft als gevolg van de aansluiting bij Al-Qaida en de ommekeer naar transnationaal terrorisme de splintergroep *Ansaru* opgericht. Deze groep is opgericht om te strijden in de mondiale heilige oorlog en de ideologie van Boko Haram internationaal te verspreiden.⁴¹

Er zijn berichten dat er al vanaf 2010 uitwisseling is geweest van informatie en kennis over aanslagen tussen leden van AQIM, MUJAO en Boko Haram.⁴² In februari 2010 heeft een leider van AQIM de leden van Boko Haram schriftelijk uitgenodigd om Nigeriaanse jongeren te trainen in Noord-Mali.⁴³ Ook is er bewijs dat Nigeriaanse en Tsjadische strijders binnen Boko Haram,

³⁸ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/692* (22 september 2014)

³⁹ R. Crowley & H. Wilkinson, 'Boko Haram: A new threat in West Africa', in: M. Trémolières (ed.), 'Conflict over Resources and Terrorism. Two facets of insecurity' *OECD Publishing* (2013) 99-112.

⁴⁰ Alcaro, 'The Libya-Mali Axis. Spreading instability across the Sahel and the Horn of Africa', 17-28. ; The Long War Journal, "Boko Haram praises al-Qaeda" (30 November 2012) http://www.longwarjournal.org/archives/2012/11/boko_haram_emir_prai.php

⁴¹ Pellerin, 'Geopolitical Disruptions in the Sahel: an Opportunity for Global Cooperation?', 71-85.

⁴² International Crisis Group, 'Mali: Security, Dialogue and Meaningful Reform', *Africa Report N°201* (2013) 29-38. ; Salah, 'Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali', 1-9. ; Crowley & Wilkinson, 'Boko Haram: A new threat in West Africa', 99-112.

⁴³ Aït-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38.

waarschijnlijk van Ansaru, in de zomer van 2011 training hebben ondergaan in Noord-Mali toen dat gebied onder controle van de terroristische groeperingen was.⁴⁴ Volgens Amerikaanse topmilitair, Generaal Carter F. Ham, leverde AQIM wapens, explosieven en financiering aan islamistische militante organisaties in Noord-Nigeria.⁴⁵ Daarnaast zijn zeven strijders van Boko Haram begin 2012 opgepakt toen zij van Niger naar Mali reisden, zij hadden documentatie in hun bezit over het maken van explosieven en lijsten met contactgegevens van leden van AQIM die zij zouden gaan ontmoeten.⁴⁶ In 2012, toen Noord-Mali onder bewind was van terroristische groeperingen, zouden er tientallen strijders van Boko Haram in de regio actief zijn en openlijk opereren: “They are Nigerians and from Niger. They are not hiding. Some are even able to speak in the local tongue, explaining that they are Boko Haram.”⁴⁷

De geografische verplaatsing van strijders van Boko Haram naar Noord-Mali in 2011 en 2012 is opvallend. Zij zijn afgereisd naar Noord-Mali om training te ondergaan van hun bondgenoten en kennis en informatie uit te wisselen. De afwezigheid van staatscontrole, de poreuze grenzen en het machtsvacuüm die direct na de staatsgreep in Bamako in maart 2012 waren ontstaan maakte het aantrekkelijk voor strijders van Boko Haram om deze reis te maken. In 2012 zocht Boko Haram aansluiting bij het Al-Qaida netwerk en reorganiseerde zich van een opstand in Nigeria tot een transnationale terroristische organisatie. Uitwisseling van informatie en geografische verplaatsing was hiervan het gevolg. Geografische verplaatsing, als vorm van substitutie, van Boko Haram in 2012 heeft plaatsgevonden door de strategische ommekeer binnen Boko Haram en doordat de staatsgreep en het machtsvacuüm in Mali ruimte bood voor de groepering om zich te verplaatsen. Het was een makkelijke en goedkope manier voor strijders van Boko Haram om naar Noord-Mali af te reizen met succesvolle training en uitwisseling van kennis en informatie met bondgenoten als uitkomst.

4.5. Substitutie

In dit hoofdstuk zijn substitutie-effecten, in de vorm van geografische verplaatsing van de activiteiten van terroristische organisaties naar bepaalde gebieden waar hun kansen voor succes hoger zijn, uiteengezet.

Ten eerste, vond er geografische verplaatsing plaats toen AQIM zijn activiteiten rond 2010 ging verplaatsen van Algerije naar Sahara. Een belangrijke reden voor de verplaatsing van het

---

⁴⁴ Alcaro, ‘The Libya-Mali Axis. Spreading instability across the Sahel and the Horn of Africa’, 17-28. ; Pellerin, ‘Geopolitical Disruptions in the Sahel: an Opportunity for Global Cooperation?’, 71-85. ; The New York Times, ‘Mali: Leader Warns of Jihadi Camp’ (7 juni 2012) http://www.nytimes.com/2012/06/08/world/africa/niger-president-warns-of-jihadi-camps-in-mali.html?_r=0

⁴⁵ The New York Times, ‘American Commander Details Al Qaeda’s Strength in Mali’ (3 december 2012) <http://www.nytimes.com/2012/12/04/world/africa/top-american-commander-in-africa-warns-of-al-qaeda-influence-in-mali.html>

⁴⁶ United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012).

⁴⁷ AFP, ‘Dozens of Boko Haram in Mali’s rebel-seized Gao: sources’ (9 april 2012) <http://www.alarabiya.net/articles/2012/04/09/206611.html>

zwaartepunt van activiteiten van de organisatie waren de succesvolle tegenmaatregelen van de Algerijnse overheid.⁴⁸ Het verplaatsen van het zwaartepunt van een organisatie naar een regio waar activiteiten goedkoper, makkelijker en minder risicovol zijn uit te voeren onderschrijft het effect van substitutie. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat de terroristische organisaties zich door effectieve tegenmaatregelen hebben moeten aanpassen en zich naar een gebied hebben verplaatst waar deze tegenmaatregelen niet effectief waren.

Verder heeft er, als reactie op het offensief van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger begin 2013 geografische verplaatsing van terroristische organisaties plaatsgevonden. Door de interventie in Noord-Mali werden terroristische organisaties uit de steden verdreven en zijn groeperingen aanslagen gaan uitvoeren in andere gebieden in de Sahara-regio. De grootschalige gijzelingsactie bij de In Amenas gasproductiefaciliteit in het zuiden van Algerije op 16 januari 2013 illustreert deze geografische verplaatsing.

Het offensief van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger heeft geleid tot verdrijving van terroristische groeperingen naar onherbergzame gebieden in de Sahara-regio. Groeperingen hebben zich gehergroepeerd in Niger, Zuid-Libië en afgelegen gebieden van Noord-Mali of zich gemengd met de lokale bevolking. Vanuit deze schuilplaatsen voerden groeperingen terroristische aanslagen en aanvallen op doelwitten uit. Zoals in de vorige hoofdstukken naar voren kwam, zijn aanslagen met IED's op doelwitten van de VN als gevolg hiervan toegenomen en hebben eind 2013 geleid tot een toename van het aantal doden en gewonden onder buitenlandse troepen van de VN in Noord-Mali. De VN begon als gevolg hiervan kampen en personeel beter te beschermen tegen deze asymmetrische dreigingen. Als gevolg van deze tegenmaatregelen heeft er opnieuw een substitutie-effect plaatsgevonden. In de periode vanaf het einde van 2013 en begin 2014 was er volgens de VN namelijk een toename van het aantal aanvallen op doelwitten van de VN buiten de kampen en faciliteiten van de missie in Noord-Mali. Vanwege de verhoogde veiligheid en bescherming van deze kampen werd het duurder en risicovoller voor terroristen om deze direct aan te vallen. Terroristen kozen er daarom voor om doelwitten buiten de beveiligde locaties aan te vallen, vooral door middel van IED's en andere soorten bommen langs wegen, bruggen en bij checkpoints.

Ten slotte, heeft ook een andere terroristische organisatie, Boko Haram uit Nigeria, zich ontwikkeld van *insurgency* tot terroristische organisatie door in 2012 aansluiting te zoeken bij het Al-Qaida netwerk en als gevolg daarvan kennis en informatie is gaan uitwisselen met AQIM en andere terroristische organisaties in de Sahara-regio, vooral Noord-Mali. De strategische ommekeer binnen Boko Haram en de staatsgreep en het machtsvacuüm in Mali bood ruimte en maakte het makkelijk en

---

⁴⁸ Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', 544-559. ; Ait-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38. ; Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15. ; Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', 1-28. ; The Guardian, 'Algerian forces attack allies of al-Qaida' 28 december 2010 <http://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/offensive-algeria-al-qaida-allies> ; All Africa, 'Algeria: Terrorist Attacks Drop in Algeria', 8 januari 2013, <http://allafrica.com/stories/201301090060.html>

minder risicovol voor de groepering om zich te verplaatsen. Dit is een interessante ontwikkeling geweest in de bewegingen en samenwerking van transnationale terroristische bewegingen in Noord en Westelijk Afrika.

Het volgende hoofdstuk zal voortbouwen op al deze ontwikkelingen in Noord-Mali en ingaan op het laatste substitutie-effect; tijd.

Hoofdstuk 5

Tijd

Dit hoofdstuk behandelt de factor tijd als vorm van substitutie. Terroristen putten hun beschikbare bronnen uit tijdens een periode van verhoogde activiteit en worden er daarna toe gedwongen hun capaciteit opnieuw op te bouwen. Activiteiten kunnen in bepaalde periode toenemen of juist afnemen, dit leidt tot zogenaamde cycli van activiteiten. Het versneld uitvoeren van aanslagen door bepaalde omstandigheden leidt ertoe dat terroristische organisaties tijd nodig hebben om nieuwe plannen te maken, voorraden aan te vullen, te rekruteren en hun bronnen op te bouwen.

5.1. Opbouwen van capaciteiten in de Sahara

Alvorens de Toereg opstand die in 2012 de Malinese staat ontwrichtte waren terroristische organisaties zoals AQIM actief in de Sahara-regio. AQIM heeft zijn wortels in Algerije en heeft, zo bleek uit vorige hoofdstukken, het zwaartepunt van de organisatie vanaf 2010 over de poreuze grenzen naar Noord-Mali verplaatst.¹ Verschuiving van plaats, tactieken en doelwitten door AQIM kwam als gevolg van het succesvolle contraterrorismebeleid van de Algerijnse regering. De tegenmaatregelen van de Algerijnse staat zorgde ervoor dat AQIM en andere groeperingen uitgeput raakten en zich verplaatsten naar de Sahara-regio. AQIM nam na 2010 de tijd om zich te verplaatsen en bij te komen van het hevige contraterrorismebeleid en militaire offensief van het Algerijnse leger. AQIM nam de tijd zich te reorganiseren en te herstellen om vervolgens activiteiten voort te zetten in de Sahara-regio, voornamelijk in Noord-Mali.²

Om het programma van AQIM verder uit te breiden in de Sahara-regio besloot AQIM's leider Abdelmalek Droukdel eind 2011 om een ogenschijnlijk onafhankelijke beweging te creëren. Deze organisatie zou afstand doen van de naam Al-Qaida om de ware aard en bondgenootschap met Al-Qaida te verbergen, maar in feite onder de vlag en leiderschap van AQIM te strijden. Zo ontstond in december 2011 Ansar Dine, *defenders of the faith*, onder leiderschap van Iyad ag Ghali.³ Door gelieerde groeperingen op te zetten en bondgenootschappen aan te gaan met andere terroristische groeperingen kon AQIM zijn invloed nog verder uitbreiden. De samenwerking tussen verschillende groeperingen werd verder verstrekt toen in november 2012 Ansar Dine, MUJAO en AQIM een

¹ Alcaro, 'The Libya-Mali Axis. Spreading instability across the Sahel and the Horn of Africa', 17-28.; Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', 544-559.; Ait-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38.; Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15.; Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', 1-28.; The Guardian, 'Algerian forces attack allies of al-Qaida' 28 december 2010, <http://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/offensive-algeria-al-qaida-allies>

² UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011).

³ Ibidem.

gezamenlijke strategie definieerden en in de buurt van Gao gezamenlijke kantoren opzetten.⁴ De terroristische organisaties namen in periode van verzwakking en gedwongen geografische verplaatsing de tijd om zich te reorganiseren en capaciteiten op te bouwen.

In onherbergzame gebieden in Mali, Mauritanië, Zuid-Libië en Niger namen zij de tijd om zich te oriënteren, nieuwe leden te rekruteren, financiën op te bouwen door middel van ontvoeringen en voorraden van wapens en materiaal aan te vullen.⁵ Tijdens een interceptie van een konvooi in Niger eind 2011 werden grote hoeveelheden explosieve stoffen, namelijk 645 kg Semtex, en 445 ontstekers in beslag genomen. Dit materiaal was bedoeld voor kampen van AQIM in Noord-Mali en waren afkomstig uit het Libische militaire arsenaal.⁶ Het feit dat er grote hoeveelheden wapens, munitie en explosieven vanuit de gehele regio naar Noord-Mali werden gehaald, betekende dat de terroristische organisaties de tijd namen om hun voorraden aan te vullen.

Een effectieve manier om aan geld te komen, zoals we hebben gezien in het hoofdstuk over tactieken, was het ontvoeren van westerlingen. De terroristische organisaties namen de tijd om hun capaciteiten weer op te bouwen en dit leidde in 2011 en 2012 tot een toename van ontvoeringen in de regio. In november 2011 bijvoorbeeld werd een groep Europese toeristen ontvoerd in Timboektoe, een Duitser werd gedood en de Nederlandse Sjaak Rijke, een Zweedse en Britse toerist werden meegenomen.⁷ Ook werden in Hombori, in oostelijk Mali, twee Fransmannen ontvoerd. De ontvoerde Europeanen werden in de onherbergzame en bergachtige woestijn van Noord-Mali verborgen. Op deze manier hadden terroristische organisaties de tijd om te onderhandelen met Europese overheden over losgeld.⁸ Deze tijd hadden terroristische organisaties nodig om zich, na hun verzwakking door tegenmaatregelen in hun land van herkomst, te ontwikkelen tot netwerken van goed bewapende en georganiseerde groeperingen. Deze groeperingen slaagden er in 2012 in om in samenwerking met de Toearegs, onder leiding van de MNLA, heel Noord-Mali te veroveren en op te rukken naar de hoofdstad Bamako.

5.2. Verzwakking, fragmentatie en hergroepering

De verovering van Noord-Mali door terroristische organisaties duurde echter niet lang. Binnen een paar maanden startte het grootschalige offensief van Frankrijk, ECOWAS en het Malinese leger. De Franse en Afrikaanse troepen drukten de terroristische organisaties weg uit hun veroverde gebieden en

⁴ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011). ; United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012). ; UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.A.135.13. Ansar Eddine' (20 maart 2013).

⁵ United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012).

⁶ Ibidem.

⁷ Gehem, Marten, Maas & Schellekens, 'Balancing on the brink. Vulnerability of states in the Middle East and North Africa', 6-30.

⁸ Arieff & Johnson, 'Crisis in Mali', 55-79.

eind januari 2013 was de controle van de Malinese staat in de meeste noordelijke steden van Mali teruggekeerd.

AQIM en splintergroepen MUJAO en Ansar Dine hadden grote verliezen geleden en hun operationele mogelijkheden waren flink verkleind. Als gevolg hiervan zijn groeperingen gefragmenteerd geraakt. Zij trokken zich terug in het Adrar des Ifoghas-gebergte langs de grens met Algerije in het noorden, langs de Mauritaanse grens, in de regio rond Gao, ten zuiden van Timboektoe. Anderen hebben zich gemengd met de lokale bevolking.⁹ De geografische context van deze gebieden, ze bestaan voor 80% uit woestijn, hebben een zeer lage bevolkingsdichtheid (slechts één inwoner per km²) en beperkte mate van controle van staat, betekent dat de staat hier geen weerstand kan bieden aan de invloed van terroristische groeperingen.¹⁰

Een belangrijke gebeurtenis die zorgde voor verdere verzwakking van terroristische organisaties was de dood van de belangrijkste leider van AQIM, Abdelhamid Abu Zeid. Op 25 februari 2013 bevestigde de Franse president François Hollande dat Abu Zeid door Franse en Tsjadische troepen in het Adrar des Ifoghas-gebergte was gedood.¹¹ Abu Zeid had zich in dit gebergte teruggetrokken na het Franse offensief. Hier was hij banden aangegaan met lokale stammen om een logistieke basis te vormen, trainingskampen op te zetten en de ontvoerde Europeanen te verschuilen.¹² Zijn dood was een flinke tegenslag voor AQIM want Abu Zeid was een belangrijke en sterke leider: “the toughest, most resilient of the local Qaeda commanders, and the most ruthless.”¹³

De terroristische groeperingen, die zich in de onherbergzame gebieden hadden verscholen, hadden wapens, voertuigen, brandstof en andere voorraden opgeslagen in hun vrijhavens. Zij gebruikten de tijd om verdere voorraden aan te vullen en een nieuwe strategie te ontwikkelen.¹⁴ Hier heeft wederom het substitutie-effect plaatsgevonden: terroristen hadden na de interventie van de Franse en Afrikaanse troepen tijd nodig om zich te herpakken.¹⁵ Terroristische groeperingen hadden begin 2012 door de afwezigheid van tegenmaatregelen van de staat en het machtsvacuüm dat was ontstaan alle ruimte gekregen om snel en effectief middelen in te zetten om Noord-Mali te veroveren. Door de tegenmaatregelen van de Franse en Afrikaanse troepen in begin 2013 werden de groeperingen flink verzwakt en nam hun operationele capaciteit af. Zij namen dus, door tegenmaatregelen, de tijd om zich te herpakken en op te bouwen.

⁹ J. Keenan, ‘Neocolonialism and terror in the Sahel’, *New African* (juni 2014) 26-29. ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013) ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013) ; Feakin, ‘The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security’, 1-24.

¹⁰ M.M.M. Salah, ‘Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali’, *International Peace Institute* issue brief (december 2012) 1-9.

¹¹ Le Monde, ‘Des tests ADN confirment la mort d'Abou Zeid’, (23 maart 2013)

http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/03/23/confirmation-de-la-mort-d-abou-zeid_1853073_3212.html

¹² Ibidem.

¹³ The New York Times, ‘France Confirms the Death of a Qaeda Leader in Mali’ (23 maart 2013)

<http://www.nytimes.com/2013/03/24/world/africa/france-confirms-death-of-abdelhamid-abu-zeid.html>

¹⁴ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013)

¹⁵ Keenan, ‘Neocolonialism and terror in the Sahel’, 26-29. ; Feakin, ‘The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security’, 1-24.

Tijd voor het formuleren van nieuwe strategieën

De terroristen waren verzwakt en teruggedrongen naar de uithoeken van Noord-Mali. De bergachtige en onherbergzame woestijngebieden van Noord-Mali boden een perfecte plaats om zich te hergroeperen, opnieuw te rekruteren, nieuwe tactieken en plannen te ontwikkelen.¹⁶ Zoals in eerdere hoofdstukken is vastgesteld werden er vanuit deze schuilplaatsen in Noord-Mali nieuwe strategieën geformuleerd: namelijk het gebruik van asymmetrische tactieken. Vanaf half 2013 werden deze nieuwe tactieken ingezet.¹⁷ Een toename van zelfmoordaanslagen en aanvallen met IED's tegen Franse, Malinese en later VN-troepen was hiervan het gevolg.¹⁸ Dit bleek onder andere uit berichten over intensivering van activiteiten in de Tamesna-regio bij de grens met Niger en Algerije en de vondst van trainingskampen oostelijk van Timboektoe halverwege 2013.¹⁹ De terroristische organisaties hadden, na hun verzwakking door tegenmaatregelen, de capaciteit om zich te herstellen behouden. De netwerken van bondgenootschappen en wervingsstructuren in Noord-Mali waren intact gebleven en hiermee hadden zij zich weer kunnen opbouwen.

Tijd voor het werven van nieuwe leden

Terroristische groeperingen hadden de tijd genomen om het aantal leden te vergroten. Bij de wederopbouw van hun capaciteiten maakten zij gebruik van criminele activiteiten, zoals ontvoeringen en illegale handel in smokkelwaren. Dit zorgde ervoor dat de traditionele economische middelen van de lokale bevolking werden opgeslokt en dat werkloze jongeren in de Sahara-regio zich meer aangetrokken voelden tot de terroristische groeperingen. Illegale handel en terrorisme was voor jonge mannen zonder uitzicht op werk een aantrekkelijke manier om geld te verdienen. Er is een groot verschil tussen de hoeveelheid winst die kon worden gemaakt uit illegale handel en ontvoeringen en de legale, niet-criminele economische activiteiten in de Sahara-regio. Dit zorgde dus voor een vlucht van jongeren en leden van lokale elites richting terroristische organisaties die hen door middel van criminele economische activiteiten een rijkere en 'betere' toekomst konden bieden.²⁰

¹⁶ Keenan, 'Neocolonialism and terror in the Sahel', 26-29. ; Feakin, 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security', 1-24.

¹⁷ Washington Post, 'In northern Mali's war, al-Qaeda affiliate is directing the fight' (28 januari 2013) http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html

¹⁸ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013) ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/1* (2 januari 2014)

¹⁹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013)

²⁰ International Crisis Group, 'Mali: Security, Dialogue and Meaningful Reform', Africa Report N°201 (2013) 29-38.

Tijd voor reorganisatie en creatie nieuwe groeperingen

Een ander bewijs van de wederopbouw van terroristische organisaties na de interventies begin 2013 was de reorganisatie binnen terroristische organisaties en het samengaan van bepaalde elementen om nieuwe organisaties te vormen. Interne reorganisatie heeft onder andere geleid tot het ontstaan van *Mouvement Islamique de l'Azawad*, een samenwerkingsverband tussen de MNLA en Ansar Dine.²¹

Een ander voorbeeld van reorganisatie was de fusie die MUJAO op 22 augustus 2013 aankondigde tussen hun groepering en de *Masked Men Brigade* van Mokhtar Belmokhtar.²² Deze nieuwe groepering *Al-Mourabitoun*, onder leiding van Belmokhtar, had als doel: “to unify the ranks of Muslims around the same goal, from the Nile to the Atlantic.”²³ Volgens de Franse krant *Le Monde* had de leider van het wereldwijde Al-Qaida netwerk, Ayman Al-Zawahiri, om deze fusie gevraagd om het netwerk sterker te maken en daarmee meer publiciteit te krijgen.²⁴ De leider van Al-Mourabitoun, Belmokhtar, staat bekend als een agressieve man met een zeer groot netwerk in de Sahara-regio en een prijs van \$5 miljoen op zijn hoofd. Hij heeft veel middelen en mankracht tot zijn beschikking en is in staat om complexe aanvallen op moeilijke doelwitten uit te voeren.²⁵

Na de fusie en oprichting van Al-Mourabitoun was er een toename vast te stellen in activiteiten van deze organisatie. De groepering maakte gebruik van het strategische voordeel dat zij hadden in de chaotische Sahara-regio en hadden als doel om meer aandacht op te eisen. Terwijl de aandacht van de rest van de wereld gericht was op de problemen in Libië en de opmars van *Islamitische Staat* in Irak en Syrië, bleef het voor AQIM en Al-Mourabitoun zeer belangrijk om het oog van de internationale media op zich gericht te houden. Zij voerden dus hun activiteiten op om zoveel mogelijk publiciteit te krijgen.²⁶ Al-Mourabitoun pleegde op 23 mei 2014 een aanslag op een uraniummijn van het Franse industrieconcern *Areva* in Somair, Niger, waarbij vijftien gewonden vielen.²⁷ Op 18 september werden vijf Tsjadische soldaten van de VN gedood bij een aanslag in de Kidal-regio.²⁸ Op 3 oktober 2014 pleegde MUJAO in samenwerking met Al-Mourabitoun een aanslag op VN-soldaten waarbij negen Nigerese soldaten omkwamen. Dit was tot dan toe de dodelijkste

²¹ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013)

²² Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, ‘Kenniskbank Terrorisme – Al Qa’ida in the Islamic Maghreb’ (laatst gewijzigd 30 oktober 2014). ; United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/582* (1 oktober 2013)

²³ Feakin, ‘The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security’, 1-24.

²⁴ *Le Monde*, ‘Mali: un chef djihadiste d’Al-Mourabitoun tué dans une opération française’ (11 december 2014) http://www.lemonde.fr/afrique/article/2014/12/11/mali-un-chef-djihadiste-d-al-mourabitoun-tue-dans-une-operation-francaise_4538809_3212.html

²⁵ *Ibidem*, 1-24.

²⁶ Magharebia, ‘MUJAO member claim Mali peacekeeper attack’ (7 oktober 2014) http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/10/07/feature-01

²⁷ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, ‘QE.M.141.14. Al Mourabitoun’ (2 juni 2014).

²⁸ AllAfrica, ‘Mali: Mujao Member Claims Mali Peacekeepers Attack’ (7 oktober 2014) <http://allafrica.com/stories/201410080359.html>

aanslag voor MINUSMA.²⁹ Een aanslag op een restaurant in Bamako op 9 maart 2015 werd opgeëist door Al-Mourabitoun. Bij deze aanslag vielen vijf doden, waaronder een Fransman en een Belg, en negen gewonden, waaronder twee VN-experts.³⁰ De aanslag was volgens Belmokhtar een vergeldingsactie voor ‘het heidense Westen dat de profeet had beledigd’ en wraak voor het doden van leiders van Al-Mourabitoun en MUJAO door de Frans-Malinese militaire operaties in Noord-Mali.

Deze aanslagen geven aan hoe actief de groeperingen zijn in Noord-Mali, nadat ze door Franse en Afrikaanse troepen waren verdreven uit steden in Noord-Mali eind 2013. Door het offensief van Franse en Afrikaanse troepen begin 2013 werden terroristische groeperingen verzwakt en namen de tijd om zich te hergroeperen. Frankrijk kondigde in de lente van 2014 aan een deel van zijn troepenmacht te verminderen na de start van de VN-vredesmissie. Frankrijk transformeerde zijn militaire offensief om in een nieuwe operatie, met codenaam *Barkhane*, die zich in samenwerking met Afrikaanse troepen tot een regionale aanpak van extremistisch geweld en terrorisme zou richten.³¹ De ruimte die de afbouw van de Franse troepenmacht bood en de reorganisatie en wederopbouw van terroristische organisaties, leidde dus tot een toename van activiteiten vanaf begin 2014.³² De creatie van nieuwe groeperingen door middel van strategische fusies heeft geleid tot toename van activiteiten van deze nieuwe organisaties. Terroristen namen dus na de interventie van Frankrijk de tijd om hun organisatie te vernieuwen en te fuseren om zich daardoor sterker te kunnen profileren in het oog van de internationale gemeenschap en media.

5.3. Substitutie

In dit hoofdstuk is het substitutie-effect tijd aan bod gekomen. Er is vastgesteld dat naar aanleiding van tegenmaatregelen terroristische organisaties tijd nodig hadden en namen om zich te herstellen na verzwakking en zich te reorganiseren.

Verschuiving van plaats, tactieken en doelwitten door AQIM kwam bijvoorbeeld als gevolg van het succesvolle contraterrorismebeleid van de Algerijnse regering. De tegenmaatregelen van de Algerijnse staat zorgde ervoor dat AQIM en andere groeperingen uitgeput raakten en zich verplaatsten naar de Sahara-regio. AQIM nam na 2010 de tijd om zich te verplaatsen en bij te komen van het hevige contraterrorismebeleid en militaire offensief van het Algerijnse leger. AQIM nam de tijd zich

²⁹ AllAfrica, ‘Mali: Mujao Member Claims Mali Peacekeepers Attack’ (7 oktober 2014) <http://allafrica.com/stories/201410080359.html>

³⁰ Al Jazeera, ‘Al-Qaeda-linked group claims Mali restaurant attack’ (9 maart 2015) <http://www.aljazeera.com/news/2015/03/al-qaeda-linked-group-claims-mali-restaurant-attack-150309072613760.html>

³¹ France 24, ‘French military to extend Mali ‘counterterrorism’ operations into Sahel’ (13 juli 2014) <http://www.france24.com/en/20140713-france-military-serval-mali-terrorist-aqim-sahel/>; Reuters, ‘French soldier killed in clash with Islamist militants in Mali’ (29 oktober 2014) <http://www.reuters.com/article/2014/10/29/us-mali-france-clashes-idUSKBN0I1UT20141029>

³² United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (22 september 2014)

te reorganiseren en te herstellen om vervolgens activiteiten voort te zetten in de Sahara-regio, voornamelijk Noord-Mali.³³

Terroristische groeperingen hadden begin 2012 alle ruimte gekregen om snel en effectief alle middelen in te zetten om Noord-Mali te veroveren. Dit kwam door de afwezigheid van tegenmaatregelen van de staat en het machtsvacuüm dat was ontstaan. Door de tegenmaatregelen van de Franse en Afrikaanse troepen in begin 2013 werden de groeperingen echter flink verzwakt en nam hun operationele capaciteit af. Terroristische organisaties waren verdreven uit steden in Noord-Mali en namen, door tegenmaatregelen, de tijd om zich te herpakken en op te bouwen vanuit onherbergzame gebieden. Vanuit deze plaatsen begonnen zij hun capaciteiten weer op te bouwen en hun organisatie te reorganiseren. Versterkte capaciteiten en het opzetten van nieuwe organisaties zorgde ervoor dat er een toename van activiteiten van terroristische organisaties waarneembaar is in Noord-Mali vanaf begin 2014.

Zoals in dit hoofdstuk is gezien nemen terroristische groeperingen de tijd om middelen op te bouwen wanneer deze zijn uitgeput door de invloed van verschillende gebeurtenissen en tegenmaatregelen. In de analyse en conclusie die volgt zal worden teruggeblikt op alle substitutie-effecten en de literatuur uit de inleiding om de ontwikkelingen en bewegingen van transnationale terroristische organisaties in een bredere context te plaatsen.

---

³³ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011).

Analyse & conclusie

In de inleiding van dit onderzoek werd het empirisch onderzoek van William Landes uit 1978 naar vliegtuigkapingen in de Verenigde Staten tussen 1961 en 1976 uitgelicht. Uit dit onderzoek is gebleken dat het toenemend risico voor terroristen om gepakt te worden en de instelling van langere gevangenisstraffen en tegenmaatregelen op vliegvelden in deze periode leidden tot een afname van dit specifieke soort terroristische aanvallen. Daarnaast concludeerde Landes echter dat de tegenmaatregelen en afname van dit soort aanslagen hebben geleid tot een onvoorziene toename van andere terroristische activiteiten. Andere terroristische activiteiten brachten minder risico's voor terroristen met zich mee. Terroristen kozen er dus voor om hun bestaande tactieken te vervangen.¹ Studie naar deze 'vervanging', ook wel *substitutie* genoemd, vormde de kern van dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek was het blootleggen van verschillende substitutie-effecten in transnationaal terrorisme via een onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties die actief zijn in de Sahara-regio.

In veel literatuur² over transnationaal terrorisme in de Sahara-regio komt een dringend probleem naar voren, namelijk: door de poreuze grenzen en de link tussen terrorisme en georganiseerde misdaad hebben terroristische organisaties in de regio vrij spel gehad. Deze groeperingen hebben zich vrij kunnen bewegen en aanvallen kunnen uitvoeren. Zij oefenen grote invloed uit op de veiligheid van de lokale bevolking en de politieke en economische belangen van Westerse landen. De groeperingen zijn zeer moeilijk te verdrijven en verzwakken, zo blijkt uit literatuur³. Er is gebrek aan recent onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties in deze regio die veel invloed hebben op instabiliteit en veiligheid van de landen in de Sahara. Met dit onderzoek is een begin gemaakt om deze lacune op te vullen. Hoewel dit onderzoek geen gebruik heeft gemaakt van economische en econometrische modellen of de ITERATE database⁴, zijn de keuzes van terroristen, in het bijzonder de terroristische groeperingen die actief zijn in de Sahara-regio, en daarmee de effectiviteit van contraterrorismebeleid en tegenmaatregelen vastgesteld. Dit is gedaan op basis van allerlei soorten bronnen, zoals VN-rapporten, nieuwsberichten en analyses van denktanks en instellingen gespecialiseerd in terrorisme en de Sahara-regio.

In de vier hoofdstukken van dit onderzoek zijn de vier vormen van het substitutie-effect die door Bruno Frey⁵ worden onderscheiden onderzocht. Het eerste hoofdstuk over de geschiedenis van de

¹ Landes, 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', 28-29.

² Onder andere: Aning & Amedzator, 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', 59-69. ; Lacher, 'The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation', 1-3. ; Rood, 'Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde', 154-156. ; Arieff & Johnson, 'Crisis in Mali', 55-79.

³ Ibidem.

⁴ Mickolus, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1968-1977*. ; Mickolus, Sandler, Murdock & Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1978-1987*. ; Mickolus, Sandler, Murdock & Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1988-1991*. ; Mickolus & Flemming, *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1992-2002*.

⁵ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 49-53.

Sahara-regio vormde een basis voor de vier hoofdstukken over substitutie-effecten en bouwden voort op deze ontwikkelingen.

In het hoofdstuk over doelwitten is gebleken dat er substitutie heeft plaatsgevonden toen terroristische organisaties op een bepaalde manier of op een bepaald moment ervoor kozen, door de invloed van tegenmaatregelen, om hun oude doelwitten te vervangen door nieuwe, minder risicovolle doelwitten die tot hogere successen zouden leiden. Ten eerste zorgde het omdopen van de GSPC, die zich puur tegen de Algerijnse regering richtte, tot AQIM in 2007 voor een bredere focus van de organisatie. De overname van de ideologie en wereldbeeld van het wereldwijde Al-Qaida netwerk betekende dat AQIM zich vanaf dat moment niet alleen meer richtte op doelwitten binnen de Algerijnse regering, het leger en veiligheidsdiensten maar ook op burgers en regeringen van Afrikaanse en Westerse staten. Verder betekende de start van het offensief van Frankrijk en ECOWAS tegen terroristische organisaties in Noord-Mali in januari 2013 dat terroristen in dit gebied zich direct gingen richten tegen troepen van deelnemende landen. Terroristische groeperingen werden als gevolg van het Franse offensief al snel verdreven uit steden in Noord-Mali en trokken zich terug in onherbergzame gebieden. Vanuit daar begonnen zij zich te richten op aanvallen tegen buitenlandse aanwezigheid in Mali. Het bleek voor terroristische organisaties, die in tegenstelling tot de Fransen geen groot en geavanceerd leger tot hun beschikking hadden, een goedkope en succesvolle strategie om zich op doelgerichte aanvallen tegen Franse en buitenlandse troepen en economische belangen te richten. Daarnaast kwam vanaf halverwege 2013 de VN als nieuwe grote buitenlandse speler op het toneel in Mali. Waar terroristische organisaties aanvallen voorheen richtten tegen Franse en buitenlandse troepen en economische belangen in de regio, stapten zij nu over op aanvallen gericht tegen het nieuwe doelwit: de VN.

Substitutie heeft daarnaast plaatsgevonden toen terroristische organisaties er op een bepaalde manier of op een bepaald moment voor kozen, door invloed van tegenmaatregelen, om hun oude tactieken te vervangen door nieuwe en effectievere tactieken die tot grotere successen zouden leiden. Dit gebeurde met het omdopen van de GSPC tot AQIM. De GSPC was voorheen een groepering die zich richtte op lokale opstand tegen de Algerijnse overheid en guerilla-tactieken. Na de alliantie met Al-Qaida gingen AQIM en gelieerde groeperingen in toenemende mate gebruik maken van terrorisme en asymmetrische aanvallen. Succesvolle tactieken uit Irak en Afghanistan, zoals zelfmoordaanslagen en bombardementen, werden gekopieerd en uitgevoerd in Noord-Mali. In Figuur 1 is het aantal aanvallen door terroristische organisaties over de periode van maart 2013 tot en met maart 2015 in Noord-Mali uiteengezet en hieruit is een duidelijke en bijna constante toename af te lezen. Daarnaast was vooral het gebruik van *improvised explosive devices* (IED's) toegenomen in deze periode. Voor terroristen bleken de grondstoffen en assemblage van deze zelfgemaakte bommen goedkoop en uit Figuur 2 blijkt ook dat de IED's zeer effectief waren omdat het aantal slachtoffers als gevolg van asymmetrische aanvallen en aanslagen met IED's toenam over de periode van maart 2013 tot en met maart 2015. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat de verzwakking van terroristische

organisaties door de Franse interventie ervoor zorgde dat terroristische organisaties hun oude tactieken, van opstand, gewapende acties en operaties, hadden vervangen door nieuwe tactieken, asymmetrische aanvallen en aanslagen met IED's.

Terroristische organisaties gebruikten daarnaast ontvoeringen van westerlingen als manier om hun organisatie te financieren en werkten daarbij samen met de georganiseerde misdaad. Door de dreiging van internationale interventies in Noord-Mali eind 2012 ontvoerden terroristische organisaties in toenemende mate westerlingen in de regio. In de periode hiervoor waren er relatief weinig ontvoeringen en richtten terroristen zich, om aan geld te komen, op gewapende overvallen en smokkel. Substitutie heeft plaatsgevonden omdat de dreiging van interventie door Frankrijk en de VN het aantrekkelijk maakte voor terroristen om in toenemende mate westerlingen te ontvoeren. Ook na de interventie van Frankrijk begin 2013 vond er substitutie plaats: terroristen bleken namelijk lokale burgers, vooral kinderen, te ontvoeren om zo aan informatie te komen. Dit gebeurde voorheen niet, want ontvoeringen waren gericht op westerlingen omdat dat veel geld opleverde. Het ontvoeren van deze nieuwe doelwitten was een goedkope manier om, nadat terroristen waren verzwakt door het Franse offensief, inlichtingen te werven.

Substitutie-effecten in de vorm van geografische verplaatsing van de activiteiten van terroristische organisaties naar bepaalde gebieden waar hun kansen voor succes hoger zijn uiteengezet. Er vond geografische verschuiving plaats toen AQIM zijn activiteiten rond 2010 verlegde van Algerije naar Sahara. Een belangrijke reden voor de verplaatsing van het zwaartepunt van activiteiten van de organisatie waren de succesvolle tegenmaatregelen van de Algerijnse overheid.⁶ Het verplaatsen van het zwaartepunt van een organisatie naar een regio waar activiteiten goedkoper, makkelijker en minder risicovol waren om uit te voeren onderschrijft het effect van substitutie. Verder werden door de interventie in Noord-Mali door Franse en Afrikaanse troepen begin 2013 terroristische organisaties uit de steden verdreven en verplaatsten zij hun activiteiten naar onherbergzame gebieden. Vanuit deze schuilplaatsen voerden groeperingen asymmetrische aanvallen uit. Aanslagen met IED's op doelwitten van de VN namen als gevolg hiervan toe. De VN ging daarom kampen en personeel beter beschermen tegen deze asymmetrische dreigingen. Als gevolg van deze tegenmaatregelen vond er opnieuw een substitutie-effect plaats. In de periode vanaf het einde van 2013 en begin 2014 was er een toename van het aantal aanvallen op doelwitten van de VN buiten de kampen en faciliteiten.⁷ Vanwege de verhoogde veiligheid en bescherming van deze kampen werd het duurder en risicovoller voor terroristen om deze direct aan te vallen. Terroristen kozen daarom om hun doelwitten buiten de

⁶ Ronen, 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', 544-559. ; Ait-Hida & Brinkel, 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram', 15-38. ; Cristiani & Fabiani, 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', 1-15. ; Mattes, 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', 1-28. ; The Guardian, 'Algerian forces attack allies of al-Qaida' 28 december 2010

<http://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/offensive-algeria-al-qaida-allies> ; AllAfrica, 'Algeria: Terrorist Attacks Drop in Algeria', 8 januari 2013, <http://allafrica.com/stories/201301090060.html>

⁷ United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/692* (22 september 2014)

beveiligde locaties aan te vallen, vooral door middel van IED's en andere soorten bommen langs wegen, bruggen en bij checkpoints.

In het laatste hoofdstuk is vastgesteld dat naar aanleiding van tegenmaatregelen terroristische organisaties tijd nodig hadden en namen om zich te herstellen na verzwakking en zich te reorganiseren. De tegenmaatregelen van de Algerijnse staat zorgde er bijvoorbeeld voor dat AQIM en andere groeperingen uitgeput raakten en zich verplaatsten naar de Sahara-regio. AQIM nam de tijd zich te reorganiseren en te herstellen om vervolgens activiteiten voort te zetten in de Sahara-regio, voornamelijk Noord-Mali.⁸ Daarnaast werden groeperingen in Noord-Mali door de tegenmaatregelen van de Franse en Afrikaanse troepen begin 2013 echter flink verzwakt en nam hun operationele capaciteit af. Terroristische organisaties werden verdreven uit steden in Noord-Mali en namen de tijd om zich te herpakken en capaciteiten op te bouwen vanuit onherbergzame gebieden. Versterkte capaciteiten en het opzetten van nieuwe organisaties zorgde ervoor dat er een toename van activiteiten van terroristische organisaties waarneembaar was in Noord-Mali vanaf begin 2014.⁹

Concluderend kunnen we stellen dat er substitutie-effecten aan het licht zijn gekomen in deze studie, op het gebied van doelwitten, tactieken, geografische plaats en tijd. Terroristen hebben, zo blijkt uit dit onderzoek, een mix van aanvallen en tactieken gebruikt om de perceptie te creëren dat de incidenten willekeurig zijn. In werkelijkheid hebben terroristen juist rationele en weloverwogen kosten en baten keuzes gemaakt om tot het grootste succes te komen. In dit onderzoek is gekozen om het gedrag van terroristen vanuit een microeconomisch oogpunt te bekijken. Microeconomie bestudeert de economische keuzes en het gedrag van individuen. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat personen hun eigen doelen willen bereiken en daarbij rekening houden met de beperkingen die van buitenaf opgelegd worden.¹⁰

De studie naar substitutie-effecten in de Sahara-regio is gebaseerd op het idee van Bruno Frey dat alle individuen in een samenleving dezelfde reactie hebben: wanneer de uitvoering van een bepaalde activiteit meer risico's en kosten met zich meebrengt, zal worden gekozen voor een minder risicovolle en dus goedkopere activiteit.¹¹ De aanname dat terroristen rationele wezens zijn, de *rational choice* benadering, vormde de theoretische basis voor dit onderzoek. In deze studie naar vervanging of *substitutie* van bepaalde doelwitten, tactieken, geografische plaats en tijd was het van belang om het rationele gedrag en keuzes van terroristen en tegenmaatregelen van overheden vast te stellen om substitutie-effecten aan het licht te brengen. Zoals in dit onderzoek is gezien is het gedrag van terroristen niet statisch. Terroristen hebben zich aangepast aan veiligheidsmaatregelen en veranderende omstandigheden. Zij hebben altijd de risico's, kosten en baten van verschillende

⁸ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011).

⁹ UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.M.141.14. Al Mourabitoun' (2 juni 2014).

¹⁰ L. Lindauer, 'Rational Choice Theory, Grounded Theory, and Their Applicability to Terrorism', *The Heinz Journal* 9:2 (2012) 4-6.

¹¹ Frey, *Dealing with Terrorism: stick or carrot?*, 49-53.

doelwitten, manieren van aanvallen, de plaats van aanval en tijd zorgvuldig afgewogen. Terroristen hebben, zoals blijkt uit dit onderzoek, een berekening gemaakt en gekozen voor de optie die hun beoogde doel het beste kon realiseren.¹² Het onderzoeken en beschrijven van deze keuzes en de wisselwerking tussen de keuzes van terroristen en die van overheden en internationale organisaties hebben substitutie-effecten aan het licht gebracht.

Conclusies

Vanaf het uitbreken van de Arabische Lente in Noord-Afrika in 2011 tot begin 2015 zijn er meerdere substitutie-effecten opgetreden waarin terroristische organisaties hun keuze voor bepaalde doelwitten, tactieken, geografische plaatsen en timing hebben gewijzigd of verplaatst om hun doelen met zo min mogelijk kosten en risico's te bereiken. De focus in het onderzoek lag op het samenspel van het perspectief van de terroristen, hun reactie op tegenmaatregelen en contraterrorismebeleid van overheden en internationale organisaties. Door de acute en voelbare dreiging van transnationaal terrorisme voor de gehele internationale gemeenschap zetten autoriteiten middelen in om de bevolking te beschermen en de dreiging voor hun eigen land zoveel mogelijk te verminderen. Overheden verhogen bijvoorbeeld de uitgaven aan nationale veiligheid en defensie, versterken internationale samenwerking en vormen eigen contraterrorismebeleid. Het is belangrijk om de effectiviteit van deze tegenmaatregelen te evalueren om de dreiging van transnationaal terrorisme beter tegen te gaan. Hiervoor blijkt een economische perspectief uiterst nuttig. In de vorige vier hoofdstukken zijn tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties aan bod gekomen. Beleid en tegenmaatregelen van staten en internationale organisaties hebben niet alleen gevolgen gehad voor terroristische organisaties maar de substitutie-effecten hebben ook de kwetsbaarheid van staten in de Sahara-regio blootgelegd. De strenge tegenmaatregelen van de Algerijnse overheid hebben ervoor gezorgd dat Algerijnse groeperingen zich zijn om gaan vormen van een *insurgency* die tegen de Algerijnse overheid en inlichtingendiensten vochten met guerilla-tactieken, naar een terroristische organisaties die zich over de gehele Sahara-regio ging gewegen en aanslagen uitvoeren. Dit substitutie-effect heeft de hoge mate van flexibiliteit van terroristische organisaties en de poreuze grenzen en kwetsbaarheid van staten in de regio blootgelegd. Daarnaast heeft de aanwezigheid van de vredesmissie van de VN als tegenmaatregel tegen de invloed van terroristische organisaties in Noord-Mali ervoor gezorgd dat terroristen zich direct gingen richten tegen buitenlandse troepen van de VN en gebruik gingen maken van asymmetrische tactieken. Gebleken is dat troepen van de Malinese overheid, Frankrijk en VN niet opgewassen waren om de asymmetrische terroristische dreiging volledig neer te slaan. Zoals is gebleken uit alle substitutie-effecten die hebben plaatsgevonden,

---

¹² Sandler & Enders, 'An economic perspective on transnational terrorism', 311-313. ; Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 171-173. ; F. Schneider, T. Brück & D. Meierrieks, 'The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism: A survey (Part II)', *Economics of Security, working paper* 45 (2010) 4-15.

hebben terroristische organisaties zich elke keer weer aan een nieuwe situatie of tegenmaatregel aangepast, zich omgevormd, verplaatst en zijn overgegaan op nieuwe en goedkopere tactieken en strategieën.

Effectiviteit van contraterrorismebeleid

Over contraterrorismebeleid is veel geschreven omdat het een lastig en dringend probleem blijft:

Today's terrorism is a multifaceted phenomenon consisting of a diverse array of actors, motivations, and tactics that evolves over time. Such a phenomenon requires equal ingenuity and flexibility on the part of those who study it or – as intelligence analysts, operators, and policymakers – deal directly with it.¹³

Volgens auteurs Rosendorff en Sandler beïnvloedt het contraterrorismebeleid van verschillende landen elkaar sterk en kan het beleid van het ene land cruciale gevolgen hebben voor de risico's op aanslagen in het andere land. Zij stellen daarom ook dat de dreiging van terrorisme niet slechts door één land kan worden opgelost.¹⁴ Aldus Enders en Sandler hangt de algehele effectiviteit van contraterrorismebeleid af van de directe en indirecte effecten die door het substitutie-effect aan het licht komen.¹⁵ Terroristische organisaties worden beïnvloed door contraterrorismebeleid op de volgende manieren: hun bronnen van inkomst worden aangetast, bijvoorbeeld door het bevriezen van tegoeden, en de prijs van bepaalde aanvallen wordt verhoogd, door verbetering van de veiligheid door instelling technologische barrières op luchthavens. Hierbij geldt dat niet alleen het beleid van een bepaalde staat maar ook tegenmaatregelen van andere nationale, regionale en internationale instituties invloed hebben.¹⁶

Het is interessant om verder in te gaan op contraterrorismebeleid en de verschillende soorten beleid die overheden inzetten. Ten eerste kunnen overheden zoveel mogelijk informatie en inlichtingen willen verzamelen over terroristen om zich zo goed mogelijk te kunnen weren tegen de dreiging.¹⁷ Beleid richt zich ten tweede tot het verhogen van de kosten van alle soorten aanvallen die terroristen zouden kunnen uitvoeren. Dit doen overheden door de veiligheid te verbeteren en allerlei maatregelen in te zetten om plekken en mensen beter te beveiligen. Verder is beleid erop gericht om alle beschikbare bronnen voor het uitvoeren van aanslagen die terroristen in handen kunnen krijgen te beperken. Dit kan worden gedaan doordat overheden en internationale organisaties sancties en wapencontroles instellen. Ten slotte kunnen overheden ervoor kiezen om leden van terroristische

---

¹³ Viotti & Kauppi, *International Relations and World Politics*, 345.

¹⁴ Rosendorff & Sandler, 'The Political Economy of Transnational Terrorism', 171-173.

¹⁵ Enders & Sandler, 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', 120.

¹⁶ R.A. Pulgar-Betancourt, 'Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?', *CGC Georgetown University – Universia* 3:2 (2009) 30-50.

¹⁷ Pulgar-Betancourt, 'Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?', 30-50.

organisaties direct aan te vallen in de vorm van militaire interventie.¹⁸ In de Sahara-regio zijn al deze typen beleid, in verschillende vormen, ingezet door nationale overheden, regionale organisaties en internationale instanties. Frankrijk bijvoorbeeld heeft begin 2013, na uitnodiging van de Malinese staat, militair geïntervenieerd in Noord-Mali en het Malinese leger geholpen om weer controle te krijgen over dit gebied. Maar ook de nationale overheden in de regio hebben beleid gemaakt, de overheden van Mali en Marokko hebben bijvoorbeeld in november 2013 een religieus project opgezet om de verspreiding van extremisme te voorkomen. Duitsland en andere Europese landen hebben aangeboden de Malinese politietroepen te trainen. De Nederlandse bijdrage aan de VN-vredesmissie MINUSMA omvat ongeveer 400 man die zich vooral bezighouden met het verzamelen van informatie en inlichtingen.¹⁹

Hoewel er dus allerlei verschillende tegenmaatregelen zijn ingezet tegen AQIM en andere terroristische groeperingen in de Sahara-regio en vooral Noord-Mali, zullen terroristische organisaties, zolang er een reden bestaat om voor hun doel te blijven vechten, doorgaan met hun strijd. Zij zullen zich dus blijven reorganiseren, verplaatsen en verder ontwikkelen om nieuwe dreigingen en tegenmaatregelen aan te kunnen en te kunnen omzeilen.²⁰ Zoals is gebleken uit dit onderzoek zijn de terroristische organisaties door de Franse en Afrikaanse interventie begin 2013 voor een kort moment geminimaliseerd geweest. Hoewel de groeperingen verzwakt waren hadden zij zich slechts teruggetrokken in onherbergzame gebieden en gingen vanuit daar door met hun strijd. Vanuit deze schuilplaatsen voerden zij aanvallen uit en zetten zij nieuwe tactieken in, zoals het gebruik van IED's, om veel slachtoffers te maken en hun invloed te laten blijken. Het volledige vertrek en verslaan van deze groeperingen is zeer moeilijk. De groeperingen zijn namelijk wijdverspreid, hebben grote netwerken opgebouwd met de georganiseerde misdaad, kennen het terrein goed en zijn vaak opgegaan in de lokale bevolking.²¹ Het gebied waar zij zich in hebben verscholen is groter dan Afghanistan. Uit dit onderzoek naar het gedrag en keuzes van deze organisaties voor doelwitten, tactieken, geografische verplaatsing en tijdsindeling is gebleken dat zij blijven volhouden en de zogenaamde 'long game' willen spelen. Dit houdt in dat zij bereid zijn om hun bronnen in te zetten en hun keuzes aan te passen aan de omstandigheden om het zo lang mogelijk vol te houden. Ze denken en maken keuzes op de lange termijn. Terroristische organisaties hebben de tijd, hun leiderschap is ambitieus en kunnen zich telkens weer goed aan omstandigheden aanpassen. De link die AQIM en andere terroristische organisaties hebben met jihadisten in Marokko, Tunesië, Libië, Nigeria en Somalië en de bereidheid die zij hebben om wapens, training, middelen en kennis uit te wisselen betekent dat zij nog steeds een serieuze dreiging vormen van de veiligheid in de regio.²²

¹⁸ Pulgar-Betancourt, 'Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?', 30-50.

¹⁹ Y. Alexander, 'Terrorism in North Africa and the Sahel in 2013', *International Center for Terrorism Studies, Potomac Institute for Policy Studies* (januari 2014).

²⁰ I. Briscoe, 'Conflict, security and emerging threats' *Chapter for the Clingendael Strategic Monitor 2014* (juni 2014) 5.

²¹ Feakin, 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security', 1-24.

²² *Ibidem*, 1-24.

We kunnen ons daarom afvragen of contraterrorismebeleid en tegenmaatregelen van overheden en internationale organisaties het uiteindelijke gewenste effect hebben. Auteur Jacques Roussellier bekritiseert beleid dat zich slechts richt op één aspect of gebied van transnationaal terrorisme.²³ Volgens hem is er geen lange termijn oplossing te ontwikkelen als de staten in Noord- en West-Afrika en de Sahel niet samenwerken via een ‘regional integration approach’. Volgens hem zouden de problemen met criminaliteit en corruptie binnen de overheid en het veiligheidsapparaten van deze staten aan de basis moeten liggen van de strijd tegen de financiële en logistieke steun voor terroristische organisaties in de regio.²⁴

De kern van de problemen in de Sahara-regio en vooral Noord-Mali liggen dus vaak in de onderliggende politieke en sociaaleconomische problemen en de aantrekkingskracht die rijke terroristische organisaties hebben op kansarme jongeren in de regio. Radicalisering in de regio gaat arm in arm met de economische en sociale malaise. De problemen liggen dus niet zozeer in de radicalisering zelf. Traditioneel gezien is islam in de Sahara-regio en West-Afrika namelijk gelinkt een gematigde vorm van islam die tolerant tegenover andere religies en het naast elkaar leven van volken met verschillende culturen staat.²⁵ Door de invloed van Salafistische predikers, sinds eind jaren negentig, is deze traditionele balans in de Sahara en West-Afrika verstoord geraakt. De verspreiding van de ultra-orthodoxe stroming uit Saoedi-Arabië over Noord-Afrika, door middel van NGO's en missionarissen uit bijvoorbeeld Saoedi-Arabië, Jemen en Pakistan die moskeeën, koranscholen en verenigingen opzetten, heeft gezorgd voor een toename in radicalisering van delen van de bevolking.²⁶ Deze ontwikkeling, samen met de toename van politieke en sociaaleconomische spanningen, hebben ervoor gezorgd dat terrorisme in deze regio de afgelopen jaren is gestegen.²⁷ Ook de retoriek die na 11 september 2001 rondom de Amerikaanse *war on terror* was ontstaan, droeg eraan bij dat de situatie in Noord-Mali meer ontvlambaar werd. Het hardhandige optreden van de VS in Irak en Afghanistan werd opgevat als een aanval op de islam.²⁸

De druk op Franse troepen en de VN die zich in Noord-Mali en de rest van de Sahara-regio inzetten voor vrede en veiligheid is hoog en hun taak lijkt, door de flexibele aard en snelle verplaatsing van terroristen, vaak onmogelijk en oneindig. Het is echter belangrijk dat er ingezien wordt dat er geen lange termijn oplossingen te vinden zijn als de staten in de Sahara-regio en de rest van Noord- en West-Afrika niet samenwerken via een ‘regional integration approach’, zoals Roussellier dit noemt.²⁹ Het aanpakken van de problemen van criminaliteit en corruptie binnen de overheden en veiligheidsapparaten van deze staten helpt bij de strijd tegen de financiële en logistieke steun voor

²³ J. Roussellier, ‘Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa’ida’s Franchise or Freelance?’ *MiddleEast Institute Policy Brief* (2011) 1-10.

²⁴ Roussellier, ‘Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa’ida’s Franchise or Freelance?’, 1-10.

²⁵ Zoubir, ‘Security in the Sahara-Saahel Region: National and Regional Approaches’, 99-131.

²⁶ L. Anderson, ‘Democracy, Islam Share Home in Mali’, *Chicago Tribune*, 15 december 2004.; D. Gutelius, ‘Islam in Northern Mali and the War on Terror’, *Journal of Contemporary African Studies* 25:1 (2007) 59-76.

²⁷ Zoubir, ‘Security in the Sahara-Saahel Region: National and Regional Approaches’, 99-131.

²⁸ Gutelius, ‘Islam in Northern Mali and the War on Terror’, 59-76.

²⁹ Roussellier, ‘Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa’ida’s Franchise or Freelance?’ 1-10.

terroristische organisaties in de regio. Samenwerking tussen staten op regionaal en internationaal vlak is van groot belang want transnationaal terrorisme is niet alleen het probleem van één staat. De groeperingen zijn wijdverspreid, hebben grote netwerken opgebouwd met de georganiseerde misdaad, kennen het terrein goed en hebben zich verscholen in een gebied dat groter is dan Afghanistan. Terroristische organisaties hebben, zoals blijkt uit dit onderzoek, de mogelijkheden, tijd en middelen om hun strijd lang vol te houden. De terroristische dreiging is dus voor alle landen in en rondom de Sahara-regio een groot probleem en landen als Marokko, Tunesië, Mauritanië, Nigeria, Burkina Faso, Tsjaad en ook Somalië moeten betrokken worden bij het transnationale probleem in de Sahara. Dit onderzoek heeft bijgedragen aan het beter in kaart brengen van de transnationale dreiging van terrorisme in de Sahara-regio en het gedrag en reacties van de terroristische groeperingen op bepaalde tegenmaatregelen. De conclusies uit dit onderzoek kunnen worden meegenomen in toekomstig onderzoek naar tegenmaatregelen en substitutie-effecten om zo beter en effectiever contraterorismebeleid te maken dat op een betere manier aansluit op de specifieke situatie in de regio en het gedrag van de terroristen.

Slot

In de jaren na de aanslagen op 11 september 2001 is het aantal terroristische aanvallen in Noord- en West-Afrika vervijfvoudigd.³⁰ Groeperingen, gelieerd aan Al-Qaida, hebben sindsdien meer dan 900 bombardementen, beschietingen, ontvoeringen en moordaanslagen tegen binnen- en buitenlandse doelen in Algerije, Marokko, Tunesië, Libië, Mauritanië, Mali, Tsjaad en Niger uitgevoerd.³¹ Voormalig Amerikaanse Minister van Defensie, Donald Rumsfeld, had de Sahara-regio al in 2002 de ‘corridor of terrorism’ genoemd en het gevaar voor deze regio erkend.³² De Sahara-regio en vooral Noord-Mali blijven een doorn in het oog van de internationale vrede en veiligheid. De problemen in deze regio kunnen een destabiliserend effect hebben voor andere staten rondom deze regio. Door de voortdurende aanwezigheid van terroristische groeperingen in Noord-Mali en de dreiging van de smokkel in drugs, illegale producten en mensen blijft de regio zeer instabiel. Er zijn geloofwaardige terroristische dreigingen geuit, bijvoorbeeld door de leider van Al-Mourabitoun Mokhtar Belmokhtar, dat zij mogelijk ook andere landen in de regio, zoals Tsjaad, willen en kunnen destabiliseren. Ook de dreigingen en activiteiten van het Nigeriaanse Boko Haram zijn recentelijk heviger en gewelddadiger geworden en kunnen voor landen in de regio, met name Niger, Kameroen en Tsjaad, grote gevolgen hebben.³³ Boko Haram is een samenwerkingsverband aangegaan met terroristische groeperingen in de Sahara-regio, Somalië, Irak en Syrië en vormt daarom een dreiging voor een hele grote regio.

---

³⁰ Alexander, ‘Maghreb & Sahel Terrorism: addressing the rising threat from al-Qaeda & other terrorists in North & West/Central Africa’, 6-18.

³¹ Ibidem, 6-18.

³² Keenan, ‘Neocolonialism and terror in the Sahel’, 26-29.

³³ Ibidem, 26-29.

Uit cijfers van de Global Terrorism Index blijkt dat er in 2013 wereldwijd bijna 18.000 mensen omkwamen bij terroristische aanslagen.³⁴ Dat is een stijging van 61 procent ten opzichte van 2012. In totaal werden er in 2013 bijna 10.000 aanslagen gepleegd. Dat is bijna de helft meer dan in 2012. De meeste aanslagen werden gepleegd door groepen als Al-Qaida, Islamitische Staat, Boko Haram en de Taliban. Deze organisaties zijn dan ook verantwoordelijk voor de meeste doden. Bij de terroristische aanslagen spelen volgens de Global Terrorism Index godsdienst en religieuze ideologie een belangrijke rol. Dit is echter slechts een deel van de motivatie voor terrorisme. Volgens de Global Terrorism Index zijn er in landen waar terrorisme het meeste voorkomt drie factoren aanwezig die motivatie kunnen zijn voor terrorisme.³⁵ Ten eerste is er sprake van grote sociale problemen tussen verschillende etnische of religieuze bevolkingsgroepen en ontevredenheid van deze groepen. Ten tweede wordt er veel geweld gepleegd door de staat zelf, in de vorm van moorden, politieke terreur en mensenrechtenschendingen. Ten slotte, is er in deze staten ook grote mate van geweld uit conflicten, demonstraties, misdaad en criminaliteit.³⁶ Zwakke politieke systemen, weinig politieke legitimiteit en aanwezigheid van geweld door de staat hebben dus een enorm grote invloed op de groei van terrorisme en zijn volgens de Global Terrorism Index de sociale en politieke grieven een belangrijke motivatie voor terrorisme.³⁷

De vraag die uit dit soort cijfers en indexen vaak naar voren komt is: hoe moet de internationale gemeenschap reageren op deze dreiging? Journalist en filosoof Rob Wijnberg spreekt in zijn artikel voor de De Correspondent van 7 oktober 2014 over een ‘duivels dilemma’ als het gaat om de dreiging van transnationaal terrorisme en het ingrijpen van de internationale gemeenschap. Hij stelt:

Doen we niets tegen IS [de dreiging van de Islamitische Staat in Irak en Syrië], dan krijgt deze gewelddadige groep radicalen vrij spel – met talloze executies en een gruwelijk islamitisch kalifaat tot gevolg. Grijpen we in, dan is de kans op een waterbedeffect enorm: wat je op de ene plek neerslaat, komt op een andere plek net zo hard terug – inclusief de kans dat het overslaat naar Europa of de Verenigde Staten zelf.³⁸

Dit duivels dilemma zien we momenteel ook in de Sahara. De Sahara-regio heeft te maken met zeer poreuze grenzen, weinig tot geen staatsgezag en bestaande grensoverschrijdende criminele netwerken. De Mauritaanse auteur Mohamed Salah stelt dat Noord-Mali te maken heeft met ‘Afghanization’. Terroristische organisaties en hun bondgenoten kunnen namelijk op dit grondgebied opereren, middelen werven door samenwerkingsverbanden met de georganiseerde misdaad. Noord-Mali is in

³⁴ Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2014. Measuring and understanding the impact of terrorism* (2014).

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ R. Wijnberg, ‘Waarom terrorisme niet de wereld uit te bombarderen is’, *De Correspondent*, 7 oktober 2014.

zekere zin veranderd in een trainingsgebied voor terroristen in de regio en uit het Midden-Oosten, bijvoorbeeld uit Pakistan en Nigeria. Salah stelt dat AQIM net als de Taliban in Afghanistan gebruik maakt van de drugshandel om hun activiteiten te financieren en zich dus als georganiseerde misdadigers en zelf als een soort maffiabendes gedragen.³⁹

Een studie naar substitutie-effecten vormde de kern van dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek was het blootleggen van verschillende substitutie-effecten in transnationaal terrorisme via een onderzoek naar de bewegingen en ontwikkelingen van terroristische organisaties die actief zijn in de Sahara-regio. Hieruit is naar voren gekomen dat zowel de lokale als regionale en internationale overheden als organisaties in de Sahara-regio te maken hebben met een ‘duivels dilemma’. Terroristische groeperingen in de Sahara-regio zijn flexibele netwerken die zich snel aan nieuwe situaties en tegenmaatregelen hebben weten aan te passen. De Franse troepen en troepen en personeel van de VN die zich in Noord-Mali inzetten voor vrede en veiligheid hebben een zeer moeilijke taak. Dit onderzoek heeft de flexibele aard, samenwerkingsverbanden met georganiseerde misdaad en andere transnationale terroristische organisaties, de slimme manieren van werven van nieuwe leden en financiën en verspreiding van activiteiten over de gehele regio van de terroristische organisaties blootgelegd. Een belangrijke conclusie uit dit onderzoek is dat het gedrag en keuzes van terroristische organisaties in de Sahara-regio hebben laten zien dat zij ‘the long game’ willen spelen. Zij zullen zich dus aan alle soorten tegenmaatregelen proberen te ontkomen en aanpassen. De uitdaging voor de lokale, regionale en internationale overheden en organisaties is om hier zo slim en effectief mogelijk mee om te gaan. Dit onderzoek heeft bijgedragen aan het beter in kaart brengen van de transnationale dreiging van terrorisme in de Sahara-regio en het gedrag en reacties van de terroristische groeperingen op bepaalde tegenmaatregelen. Op deze manier kan de dreiging in de Sahara-regio beter worden begrepen en is het ‘duivelse dilemma’, waar Wijnberg⁴⁰ over spreekt, vatbaarder en stukje minder duivels geworden.

---

³⁹ Salah, ‘Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali’, 1-9.

⁴⁰ Wijnberg, ‘Waarom terrorisme niet de wereld uit te bombarderen is’, *De Correspondent*, 7 oktober 2014.

Literatuurlijst

Aalberts, T.E., 'Een gevaarlijke driehoeksverhouding? Falende staten, georganiseerde misdaad en transnationaal terrorisme' *Justitiële Verkenningen - Politiek en georganiseerde misdaad*, jaargang 35, nr. 3 (mei 2009) 13-29.

Aboulghit, A., 'Evaluating U.S. and EU Trans Sahel Policies', *USAWC Strategy Research Project* (2013) 9-15.

Abrahms, M., 'What Terrorists Really Want: Terrorist Motives and Counterterrorism Strategy', *International Security*, 32:4 (2008) 78-105.

AFP, 'Dozens of Boko Haram in Mali's rebel-seized Gao: sources' (9 april 2012)
<http://www.alarabiya.net/articles/2012/04/09/206611.html>

Ait-Hida, S. & Brinkel, T., 'Jihadisme in Noordelijk Afrika. Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram' *Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum* (2011) 15-38.

Al Jazeera, 'Algerian army surrounds hostage-takers' (17 januari 2013)
<http://www.aljazeera.com/news/africa/2013/01/2013116154848726750.html>

Al Jazeera, 'Al-Qaeda-linked group claims Mali restaurant attack' (9 maart 2015)
<http://www.aljazeera.com/news/2015/03/al-qaeda-linked-group-claims-mali-restaurant-attack-150309072613760.html>

Alcaro, R., 'The Libya-Mali Axis. Spreading instability across the Sahel and the Horn of Africa', in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 17-28.

Alcaro, R. & Pirozzi, N., *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 13-15.

Alexander, Y., 'Terrorism in North Africa and the Sahel in 2013', *International Center for Terrorism Studies, Potomac Institute for Policy Studies* (januari 2014).

AllAfrica, 'Algeria: Terrorist Attacks Drop in Algeria', 8 januari 2013,
<http://allafrica.com/stories/201301090060.html>

AllAfrica, 'Mali: Mujao Member Claims Mali Peacekeepers Attack' (7 oktober 2014)
<http://allafrica.com/stories/201410080359.html>

Anderson, L., 'Democracy, Islam Share Home in Mali', *Chicago Tribune*, 15 december 2004. ; D. Gutelius, 'Islam in Northern Mali and the War on Terror', *Journal of Contemporary African Studies* 25:1 (2007) 59-76.

Aning, K. & Amedzator, L., 'Security in the Sahel. Linking the Atlantic to the Mediterranean', in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 59-69.

Arieff, A. & Johnson, K., 'Crisis in Mali', in: A. Haney & C.M Nicholson (eds.) *Conflict Zones. Syria and Mali* (New York 2013) 55-79.

BBC, 'Algeria hostage crisis: what we know' (21 januari 2013) <http://www.bbc.com/news/world-africa-21087732>

BBC, 'Freed French hostages return amid ransom speculation' (30 oktober 2013)
<http://www.bbc.com/news/world-europe-24739716>

Branson, K. & Wilkinson, H., 'Analysis of the crisis in northern Mali', in: OECD, *Conflict over Resources and Terrorism – Two Facets of Insecurity* (2013) 87-95.

Briscoe, I., 'Conflict, security and emerging threats' *Chapter for the Clingendael Strategic Monitor 2014* (juni 2014) 5.

- Carnegie Endowment for International Peace, <http://carnegieendowment.org/2012/09/13/organized-crime-and-conflict-in-sahel-sahara-region>.
- CIA, 'The World Factbook - Algeria' (23 juni 2014), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ag.html> (16 december 2014).
- CIA, 'The World Factbook - Libya' (5 mei 2015), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html> (6 mei 2015).
- CIA, 'The World Factbook - Mali' (20 juni 2014), geraadpleegd via: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html> (16 december 2014).
- Cristiani, D. & Fabiani, R., 'Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM): Implications for Algeria's Regional and International Relations', *Istituto Affari Internazionali* working papers 11:07 (april 2011) 1-15.
- Cronin, A.K., 'What is Really Changing? Change and Continuity in Global Terrorism', in: H. Strachan & S. Scheipers (eds.), *The Changing Character of War* (Oxford 2011) 134-150.
- Crowley, R. & Wilkinson, H., 'Boko Haram: A new threat in West Africa', in: M. Trémolières (ed.), 'Conflict over Resources and Terrorism. Two facets of insecurity' *OECD Publishing* (2013) 99-112.
- De Correspondent, 'Toeareg maar géén terrorist' (2 december 2013) <https://decorrespondent.nl/429/Toeareg-maar-geen-terrorist/46520987370-3243dfe0>
- Enders, W. & Sandler, T., 'After 9/11: Is it all different now?', *Journal of Conflict Resolution* 49:2 (2005) 259-277.
- Enders, W. & Sandler, T., 'What Do We Know About The Substitution Effect in Transnational Terrorism?', in: A. Silke & G. Ilardi (eds.), *Researching Terrorism: Trends, Achievements, Failures* (Londen 2004) 119-137.
- European Union External Action Service, 'Strategy for Security and Development in the Sahel' (2011).
- Feakin, T., 'The new frontiers of Islamist extremism. Understanding the threat that al-Qaeda affiliates pose to African security' *Australian Strategic Policy Institute*, Special Report (september 2014) 1-24.
- Filiu, J-P., 'Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?', *Carnegie Endowment for International Peace* (2009) 1-16.
- Financial Times, 'Growing insecurity in Mali tests France's Sahel task force' (27 november 2014) <http://www.ft.com/cms/s/0/b9bbce18-756b-11e4-a1a9-00144feabdc0.html#axzz3KeYZDGeY>
- Flood, D.H., 'Between Islamization and Secession: The Contest for Northern Mali', *Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel*, 5:7 (2012) 1-6.
- France 24, 'French military to extend Mali 'counterterrorism' operations into Sahel' (13 juli 2014) <http://www.france24.com/en/20140713-france-military-serval-mali-terrorist-aqim-sahel/>
- Frey, B.S., *Dealing with Terrorism: stick or carrot?* (Cheltenham 2004).
- Gehem, M., Marten, P., Maas, M. & Schellekens, M., 'Balancing on the brink. Vulnerability of states in the Middle East and North Africa' The Hague Centre for Strategic Studies (2014) 6-30.
- Glaser, B.G. & Strauss, A.L., *The Discovery of Grounded Theory* (New Brunswick 1967).
- Hashmi, T., Lobban, R. & Dalton, C., 'Bumpy and Twisted Roads to the New Libya: 2012-2013', in: R. Lobban & C. Dalton, *Libya: History and Revolution* (Santa Barbara 2014) 149-179.
- Hoffman, B., *Inside Terrorism* (New York 2006).
- Homan, K., 'Van model-democratie tot mislukte staat. Het conflict in Mali', *Atlantisch Perspectief* 7 (2013) 14-19.

- Horne, A., *A Savage War of Peace: Algeria 1954-1962* (Londen 2012).
- Hunt, E., 'Islamist Terrorism in Northwestern Africa', *The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus*, 65 (2007) 1-21.
- Institute for Economics & Peace, *Global Terrorism Index 2014. Measuring and understanding the impact of terrorism* (2014).
- International Crisis Group, 'Mali: Security, Dialogue and Meaningful Reform', *Africa Report* N°201 (2013) 29-38.
- Keenan, J., 'Neocolonialism and terror in the Sahel', *New African* (juni 2014) 26-29.
- Keita, K., 'Conflict and Conflict Resolution in the Sahel: the Tuareg insurgency in Mali', *Strategic Studies Institute, U.S. Army War College* (1998) 2-3.
- Lacher, W., 'Libya's Fractious South and Regional Instability', *Security Assessment in North Africa, a project of the Small Arms Survey* (2014), 1-12.
- Lacher, W., 'Organized Crime and Conflict in the Sahel-Sahara region', *The Carnegie Papers, Carnegie Endowment for International Peace* (2012) 1-11.
- Lacher, W., 'The Malian crisis and the challenge of regional security cooperation', *Stability: International Journal of Security and Development*, 2:2 (2013) 1-3.
- Landes, W.M., 'An Economic Study of U.S. Aircraft Hijacking, 1961-1976', *Journal of Law and Economics* 21:1 (1978) 1-31.
- Laqueur, W., *A History of Terrorism* (New York 1997).
- Le Monde, 'Des tests ADN confirment la mort d'Abou Zeid', (23 maart 2013)
http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/03/23/confirmation-de-la-mort-d-abou-zeid_1853073_3212.html
- Le Monde, 'Mali: un chef djihadiste d'Al-Mourabitoun tué dans une opération française' (11 december 2014)
http://www.lemonde.fr/afrique/article/2014/12/11/mali-un-chef-djihadiste-d-al-mourabitoun-tue-dans-une-operation-francaise_4538809_3212.html
- Lindauer, L., 'Rational Choice Theory, Grounded Theory, and Their Applicability to Terrorism', *The Heinz Journal* 9:2 (2012) 1-12.
- Lobban, R.A. & Dalton, C.H., *Libya. History and Revolution* (Santa Barbara 2014) 221.
- Magharebia, 'Belmokhtar group issues new threats' (9 januari 2014)
http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/01/09/feature-01
- Magharebia, 'MUJAO member claim Mali peacekeeper attack' (7 oktober 2014)
http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2014/10/07/feature-01
- Mattes, H., 'Domestic Security in the Maghreb: Deficits and Counter-Measures', *German Institute of Global and Area Studies*, working paper no 186 (januari 2012) 1-28.
- Mickolus, E.F., *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1968-1977* (Ann Arbor 1982).
- Mickolus, E.F., Sandler, T., Murdock, J.M. & Flemming, P., *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1978-1987* (Dunn Loring 1989).
- Mickolus, E.F., Sandler, T., Murdock, J.M. & Flemming, P., *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1988-1991* (Dunn Loring 1993).
- Mickolus, E.F. & Flemming, P., *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events 1992-2002* (Dunn Loring 2003).

- Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, 'Kennisbank Terrorisme – Al-Qa'ida in the Islamic Maghreb' (laatst gewijzigd 30 oktober 2014).
- Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid, 'Wat is terrorisme?', <https://www.nctv.nl/onderwerpen/tb/watisterrorisme> (4 november 2014).
- Naylor, P.C., *North Africa: A History from Antiquity to the Present* (Austin 2009) 141.
- NRC Handelsblad, 'Al-Qaeda kiest nu aardige aanpak' (15 februari 2013).
- Pellerin, M., 'Geopolitical Disruptions in the Sahel: an Opportunity for Global Cooperation?' in: R. Alcaro & N. Pirozzi (eds.) *Transatlantic Security from Sahel to Horn of Africa*, Instituto Affari Internazionali (2014) 71-85.
- Pulgar-Betancourt, R.A., 'Why do non-target countries enforce counterterrorist policies?', *CGC Georgetown University – Universia* 3:2 (2009) 30-50.
- Reliefweb, 'Ban voices outrage as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month' (8 oktober 2014) <http://reliefweb.int/report/mali/ban-voices-outrage-un-peacekeeper-killed-second-deadly-attack-month>
- Renard, T., 'AQIM's Offensive Reveals Shift from Insurgency to Terrorist Tactics in Algeria', *Terrorism Monitor* 6:18 (2008) 1-8.
- Reuters, 'Clinton says militants used weapons from Libya in Algeria attack', (23 januari 2013).
- Reuters, 'France says has begun military intervention in Mali' (11 januari 2013) <http://www.reuters.com/article/2013/01/12/us-mali-rebels-hollande-intervention-idUSBRE90A0W620130112>
- Reuters, 'French soldier killed in clash with Islamist militants in Mali' (29 oktober 2014) <http://www.reuters.com/article/2014/10/29/us-mali-france-clashes-idUSKBN0IIIUT20141029>
- Reuters, 'Nine U.N. troops killed in worst attack yet on Mali force' (3 oktober 2014) <http://www.reuters.com/article/2014/10/03/us-mali-un-peacekeepers-idUSKCN0HS0ZH20141003>
- Ronen, Y., 'Libya, the Tuareg and Mali on the eve of the 'Arab Spring' and in its aftermath: an anatomy of changed relations', *The Journal of North African Studies* 18:4 (2013) 544-559.
- Rood, J., 'Clingendael Strategische Monitor 2014: Een wankele wereldorde', *Clingendael Institute* (juni 2014).
- Rosendorff, P. & Sandler, T., 'The Political Economy of Transnational Terrorism,' *Journal of Conflict Resolution* 49:2 (2005), 171-182.
- Roussellier, J., 'Terrorism in North Africa and the Sahel: Al-Qa'ida's Franchise or Freelance?' *MiddleEast Institute Policy Brief* (2011) 1-10.
- Sako, S., 'Crisis in Mali: Lessons from an ongoing democratic transition', *Legatum Institute, Transitions forum case study* (2014) 2.
- Salah, M.M.M., 'Threats to Peace and Security in the Sahel: Responding to the Crisis in Mali', *International Peace Institute* (2012) 1-9.
- Sandler, T. & Enders, W., 'An economic perspective on transnational terrorism', *European Journal of Political Economy* 20 (2004) 301-316.
- Sandler, T., Arce, D.G. & Enders, W., 'Transnational terrorism', in: B. Lomborg (ed.), *Global Crises, Global Solutions* (Cambridge 2009) 516-584.
- Schneider, F., Brück, T. & Meierrieks, D., 'The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism: A survey (Part II)', *Economics of Security, working paper* 45 (2010).
- Small Arms Survey, 'Countering Improvised Explosive Devices', Research Notes. Weapons & markets. Number 46 (oktober 2014) 1-4.

- Stratfor, 'Mali: Al Qaeda in the Islamic Maghreb's Ransom Revenue' (15 oktober 2012)
<https://www.stratfor.com/analysis/mali-al-qaeda-islamic-maghrebs-ransom-revenue>
- The Guardian, 'Algeria hostage crisis: the full story of the kidnapping in the desert' (25 januari 2013)
www.theguardian.com/world/interactive/2013/jan/25/algeria-hostage-crisis-full-story
- The Guardian, 'Algerian forces attack allies of al-Qaida' 28 december 2010
<http://www.theguardian.com/world/2010/dec/28/offensive-algeria-al-qaeda-allies>
- The Long War Journal, "Boko Haram praises al-Qaeda" (30 November 2012)
http://www.longwarjournal.org/archives/2012/11/boko_haram_emir_prai.php
- The New York Times, 'American Commander Details Al Qaeda's Strength in Mali' (3 december 2012)
<http://www.nytimes.com/2012/12/04/world/africa/top-american-commander-in-africa-warns-of-al-qaeda-influence-in-mali.html>
- The New York Times, 'France Battling Islamists in Mali' (11 januari 2013)
<http://www.nytimes.com/2013/01/12/world/africa/mali-islamist-rebels-france.html>
- The New York Times, 'France Confirms the Death of a Qaeda Leader in Mali' (23 maart 2013)
<http://www.nytimes.com/2013/03/24/world/africa/france-confirms-death-of-abdelhamid-abu-zeid.html>
- The New York Times, 'Mali: French Official Says Weapons Stockpiled by Militants Are Found' (8 maart 2013)
<http://www.nytimes.com/2013/03/09/world/africa/mali-french-official-says-weapons-stockpiled-by-militants-are-found.html>
- The New York Times, 'Mali: Leader Warns of Jihadi Camp' (7 juni 2012)
http://www.nytimes.com/2012/06/08/world/africa/niger-president-warns-of-jihadi-camps-in-mali.html?_r=0
- The New York Times, 'Millions in Ransoms Fuel Militants' Clout in West Africa' (12 december 2012)
<http://www.nytimes.com/2012/12/13/world/africa/kidnappings-fuel-extremists-in-western-africa.html>
- The New York Times, 'Suicide Bombings in Niger Kill Dozens in Dual Strikes' (23 mei 2013)
<http://www.nytimes.com/2013/05/24/world/africa/niger-hit-by-two-suicide-attacks.html>
- The New York Times, 'Timbuktu Endured Terror Under Harsh Sharia Law' (31 januari 2013)
http://www.nytimes.com/2013/02/01/world/africa/timbuktu-endured-terror-under-harsh-shariah-law.html?_r=0
- The Wall Street Journal, 'Mali Advance Shows Paris's Africa Dilemma' (22 januari 2013)
<http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887323301104578257900207783508>
- UN News Centre, 'Mali: Ban voices 'outrage' as UN peacekeeper killed in second deadly attack this month' (8 oktober 2014)
- United Nations Cartographic Section, <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/eca.pdf>
- United Nations, *UN Security Council Resolution 1267* (15 oktober 1999).
- United Nations, *UN Security Council Resolution 2100 S/RES/2100* (25 april 2013)
- United Nations, *UN Security Council Report of the assessment mission on the impact of the Libyan crisis on the Sahel region S/2012/42* (18 januari 2012).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/189* (26 maart 2013).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/338* (10 juni 2013)
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in the Sahel region S/2013/354* (14 juni 2013).

- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2013/582* (1 oktober 2013)
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/1* (2 januari 2014)
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (28 maart 2014).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General: Progress towards the United Nations integrated strategy for the Sahel S/2014/397* (6 juni 2014).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/403* (9 juni 2014)
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/229* (22 september 2014).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2014/943* (23 december 2014).
- United Nations, *UN Security Council Report of the Secretary-General on the situation in Mali S/2015/219* (27 maart 2015).
- United Nations Peacekeeping, 'Peacekeeping Fact Sheet' (31 maart 2015)
<http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>
- UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.T.14.1. The Organization of Al-Qaida in the Islamic Maghreb' (28 maart 2011).
- UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.A.135.13. Ansar Eddine' (20 maart 2013).
- UN Security Council Al-Qaida Sanctions Committee, 'QE.M.141.14. Al Mourabitoun' (2 juni 2014).
- UNODC, *Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment* (februari 2013)
- Vikør, K.S., *The Maghreb since 1800: a short history* (Londen 2012) 78-84.
- Viotti, P.R. & Kauppi, M.V., *International Relations and World Politics* (Boston 2013).
- Vogler, S., 'Security Challenges in Libya and the Sahel', *CAN Strategic Studies* (2012) 1-19.
- Volkskrant, 'Risico toegenomen voor westerse gijzelaars in Sahara', (15 januari 2013)
<http://www.volkskrant.nl/dossier-archieff/risico-toegenomen-voor-westerse-gijzelaars-in-sahara~a3377148/>
- Walther, O. & Retaille, D., 'Sahara or Sahel? The fuzzy geography of terrorism in West Africa' *CEPS/INSTEAD Working Paper No. 35* (november 2010) 1-20.
- Washington Post, 'Al-Qaeda branch's image soars after hostage drama in Algeria' (20 januari 2013)
http://www.washingtonpost.com/world/national-security/al-qaeda-branches-image-soars-after-hostage-drama-in-algeria/2013/01/20/2cb3fb74-633b-11e2-b84d-21c7b65985ee_story.html
- Washington Post, 'In northern Mali's war, al-Qaeda affiliate is directing the fight' (28 januari 2013)
http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/in-northern-malis-war-al-qaeda-affiliate-is-directing-the-fight/2013/01/28/212a909c-68a4-11e2-9a0b-db931670f35d_story.html
- Wijnberg, R., 'Waarom terrorisme niet de wereld uit te bombarderen is', *De Correspondent*, 7 oktober 2014.
- Zoubir, Y., 'Security in the Sahara-Sahel Region: National and Regional Approaches', in: Y. Zoubir (ed.), *Global Security Watch – The Maghreb* (Santa Barbara 2013) 99-132.